

**ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА
ФРАНКА**

Історичний факультет

Кафедра соціології

Пояснювальна записка

до бакалаврської (кваліфікаційної) роботи

НА ТЕМУ:

**ЕКОНОМІЧНИЙ УСПІХ В УЯВЛЕННЯХ РІЗНИХ ПОКОЛІНЬ
СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА**

Виконала: студентка 4 курсу

Групи ІСС-41

Спеціальності 054 соціологія

Тішина А.О

Керівник:

д.с.н., проф

Черниш Н.Й.

Рецензент:

к.і.н Лапан Т. Д

Львів - 2022

**ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені
ІВАНА ФРАНКА**

Факультет історичний

Кафедра соціології

Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр

Галузь знань 05 – соціальні та поведінкові науки

Спеціальність 054 «Соціологія», ОПП «Бізнес-соціологія»

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Завідувач кафедри соціології

проф. Пачковський Ю.Ф

“ ___ ” _____ 2022 року

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ (БАКАЛАВРСЬКУ)
РОБОТУ СТУДЕНТУ**

Тішиній Антоніні Олексіївні

1. Тема роботи «Економічний успіх в уявленнях різних поколінь сучасного українського суспільства»
керівник роботи д.с.н Черниш Наталія Йосипівна
затверджені Вченою радою факультету від “21” березня 2022 року №6
2. Строк подання студентом роботи: 10 червня 2022 року
3. Вихідні дані роботи:
 1. Ярема А. Соціологічний аспект сутності феномену успіху
 2. Mannheim, K. (1952). The Problem of Generations. In P. Kecskemeti (Ed.)

3. Бойко В. А. Феномен покоління: особливості соціологічної концептуалізації / В. А. Бойко // Грані. - 2014. - № 12. - С. 158-162.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

Розділ 1. Теоретико-методологічні основи вивчення успіху

- 1.1 Поняття «успіх» у міждисциплінарному дискурсі
- 1.2 Особливості вивчення (економічного) успіху в соціології
- 1.3 Соціологічне моделювання явища економічного успіху в межах теорії людини економічної («homo economicus»)

Розділ 2. Дослідження поколінь в соціогуманітарних науках

- 2.1 Поняття «покоління» в понятійно-категоріальному апараті соціогуманітарних наук
- 2.2 Соціологічна інтерпретація поняття «покоління»
- 2.3 Схематична модель процесу вивчення уявлень трьох поколінь про економічний успіх

Розділ 3. Емпіричні виміри економічного успіху

- 3.1 Компаративний аналіз результатів емпіричних досліджень зарубіжних та вітчизняних дослідників стосовно поняття «успіх»
- 3.2 Аналіз та інтерпретація даних авторського соціологічного дослідження уявлень трьох поколінь сучасного українського суспільства про економічний успіх

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

Кількість схем -2

Кількість таблиць – 3

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
I розділ	Черниш Н.Й., проф. каф. соціології	22 жовтня 2021 р.	
II розділ	Черниш Н.Й., проф. каф. соціології	12 листопада 2021 р.	

III розділ	Черниш Н.Й., проф. каф. соціології	16 грудня 2021 р.	
------------	------------------------------------	----------------------	--

7. Дата видачі завдання _____ 29.10.2022 _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної (магістерської) роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
	Затвердження теми роботи	Лютий 2022	
	Описання теоретичних матеріалів	Лютий 2022	
	Розробка програми авторського емпіричного дослідження	Лютий 2022	
	Проведення якісного соціологічного дослідження	Лютий-березень 2022	
	Затвердження змісту та написання вступу	Березень 2022	
	Написання теоретико-методологічний розділів	Березень 2022	
	Робота над третім емпіричних розділом роботи	Квітень 2022	
	Підготовка та інтепретація отриманих даних дослідження	Квітень 2022	
	Формування висновків до роботи	Травень 2022	
	Формування списку літератури та редагування роботи	Травень-червень 2022	

Студент _____ Тішина А.О.

Керівник роботи _____ Черниш Н.Й

Зміст

Вступ	3
Розділ 1. Теоретико-методологічні основи вивчення успіху	8
1.1. Поняття «успіх» у міждисциплінарному дискурсі	8
1.2. Особливості вивчення (економічного) успіху в соціології	15
1.3. Соціологічне моделювання явища економічного успіху в межах теорії «людини економічної» («homo economicus»)	22
Висновки до розділу 1	29
Розділ 2. Дослідження поколінь в соціогуманітарних науках	31
2.1. Поняття «покоління» в понятійно-категоріальному апараті соціогуманітарних наук	31
2.2. Соціологічна інтерпретація поняття «покоління»	46
2.3. Схематична модель процесу вивчення уявлень трьох поколінь про економічний успіх	52
Висновки до 2 розділу	62
Розділ 3. Економічний успіх в уявленнях різних поколінь сучасного українського суспільства: емпіричний вимір	63
3.1 Компаративний аналіз результатів емпіричних досліджень зарубіжних та вітчизняних дослідників стосовно поняття «успіх»	63
3.2 Аналіз та інтерпретація даних авторського соціологічного дослідження уявлень про економічний успіх у різних поколіннях сучасного українського суспільства	69
Висновки до розділу 3	85
Висновки	87
Список джерел і наукової літератури	3
Додатки	8
Додаток А. Програма соціологічного дослідження	8
Додаток Б. Транскрипти інтерв'ю	18

Вступ

Практична актуальність

Українське суспільство перебуває у стані активної трансформації усіх сфер людського життя. Базисом для позитивних і форсованих зрушень слугує зростання економіки та рівня життя, що навпрост впливає на підвищення іміджу та авторитетності країни на світовій арені. Необхідною умовою змін у суспільстві є взаємодія індивідів та їх уявлення, що формують основу їхньої поведінкової стратегії, яка впливає на загальносуспільні результати. Стимулом для досягання певних результатів у економічній сфері людського життя слугує успіх та його складові. Він формує цілі та сприяє розвитку економічного становища як окремих індивідів, так і цілої країни. Першоджерелами цілепокладання є знання, цінності та досвід, які формують уявлення.

Вплив цих чинників можна помітити у поколінній структурі населення України відповідно до періоду народження та спільних історичних подій, що повпливали на їх становлення. Морально-аксіологічна основа поколінь багато в чому зумовлює діяльність і взаємодії українців в економічній сфері, але це породжує певні труднощі через розбіжності в ментальності та баченні спільного майбутнього. На сьогодні основна частка працездатного населення в Україні має такий розподіл: 9,6% - 15-24 роки (ранній працездатний вік), 44,1% - 25-54 роки (основний працездатний вік), 14,1% - 55-64 роки (зрілий працездатний вік) [1]

Основна частка працездатного населення припадає на середнє та старше покоління, що обумовлено об'єктивними факторами: середня тривалість життя (72 років за даними державної служби статистики за 2019 р.), пенсійне законодавство (вік виходу на пенсію від 60-65 за наявності фахового стажу), тенденції відтворення населення та інші. Суб'єктивне значення мають розбіжності поколінь в уявленнях про економічний успіх, що призводить до стереотипізації, дистанціювання та створення перешкод у процесі взаємодії

одних з іншими. Своєю чергою це призводить до сповільнення розвитку економіки та держави загалом.

Необхідно дослідити проблематику економічного успіху в уявленнях різних поколінь сучасного українського суспільства для того, щоб виявити та осмислити ці розбіжності та знайти способи подолати бар'єри у розумінні базисних речей економічної діяльності. Це надалі дозволить сформулювати оптимальні шляхи розвитку не тільки економіки держави, але і усіх секторів суспільного життя, а відтак і кожної окремої людини.

Теоретична актуальність.

Поняття успіху в науковому обігу існує досить давно, його розгляд в більшою мірою представлений у психології, економіці, філософії. У соціології ж воно почало з'являтися наприкінці XIX – поч. XX ст. у працях М. Вебера та Т. Веблена. Вебер вибудовував взаємозв'язок між метою дії та її цінністю, а успіх є неодмінно похідною від заслуг. Веблен фокусує свою увагу на успіху здебільшого як продукті демонстративного споживання. Він наголошував увагу на спотворенні зв'язків між успіхом і досягненнями в умовах американської культури грошей. Повноцінним вважався той успіх, який не потребував багато зусиль.

Також вагомий внесок у дослідження цієї теми внесли такі соціологи, як Е. Гідденс та У. Бек, які визначають успіх як досягнення людини, що вміє керувати ризиками у модерному суспільстві. У феноменологічних теоріях (А. Шюц, П. Бергер, Т. Лукман, Е. Гуссерль) життєвий успіх має досліджуватись таким, яким він є у свідомості особистості, а сукупність таких «окремих» життєвих успіхів і розкривають сам успіх як такий. Крім того, такого гатунку проблематикою займалися Дж. Хоманс, Н. Макіавілі, Дж. Мід та ін.

Що стосується вітчизняних дослідників, то успіх як ключова категорія присутній у роботах таких дослідників, як Є. Головаха, Л. Сохань (проблеми життєвого самовизначення та життєвого успіху), Р. Ануфрієва (професійна компетентність особистості), Л. Бевзенко (соціокультурні детермінанти успіху), С. Бабенко (стратегії життєвого успіху в період трансформації), О. Злобіна, В. Тихонович (життєві стратегії особистості), І. Городняк (типологія особистостей щодо досягнення успіху), Н. Паніна (чинники політичного успіху)

Щодо економічного наукового дискурсу, то проблематикою успіху займалися такі науковці, як Р. Мак-Клелланд та М. Аткінсон заклали концепцію мотивації досягнення. Мак-Клелланд зазначав, що кожному індивіду притаманне прагнення до успіху, до певного визнання та досягнення успіху в житті та у професійній діяльності [30, с.273]. М. Аткінсон виявив, що формування і досягнення цілі як такої відбувається шляхом досягнення успіху та уникнення невдач. Тобто існують дві мотивації: мотивація досягнення успіху та мотивація уникнення невдачі. Достатньо ґрунтовно розробляли у своїх працях проблему успіху і В. Зомбарт у концепції «підприємницького духу» і Й. Шумпетер в інноваційному підприємстві.

Проблематика поколінь в науковому колі була введена німецьким соціологом та філософом Карлом Мангеймом, який вперше висвітлює її в своїй роботі «Проблема поколінь» 1928 року. Науковець виводить поняття покоління, підходи до його трактування та роль у побудові соціальної реальності. Також достатньо відомою є теорія класифікації поколінь за В. Штраусом та Н. Гоувом, які виділяють 25 одиниць в контексті історичної хронології, які переживають спільні події та мають схожі переконання. Натомість науковці Д. Олвін та Дж. Кроснік звертають увагу на психологічний аспект формування поколінь і їх трансформацію.

Таким чином, у напрацюваннях зарубіжних і вітчизняних дослідників виокремлюється дві групи теоретизувань стосовно обраної проблеми: одна група вчених займається поняттями успіх, соціальний успіх, рідше – економічний успіх, а друга група зосереджується на проблематиці поколінь безвідносно до економічного успіху їх представників. Це зумовлює теоретичну актуальність синтезованого дослідження уявлень різних поколінь про економічний успіх на пограниччі економічної соціології та соціології поколінь.

Мета: виявлення уявлень про економічний успіх в різних поколіннях сучасного українського суспільства

Завдання:

- Виявити особливості аналізу поняття економічного успіху в соціогуманітарному дискурсі
- Встановити та описати специфіку соціології у дослідженні економічного успіху
- За допомогою порівняльного аналізу наявних соціологічних підходів обрати базисний для дослідження специфіки економічного успіху
- Виокремити основні тенденції аналізу поняття покоління в гуманітарних науках
- З'ясувати особливості соціологічної інтерпретації проблематики поколінь
- Сформувати комплексну теоретичну основу бакалаврського кваліфікаційного дослідження за допомогою порівняльного аналізу різних методологічних джерел
- На цій основі розробити програму власного емпіричного дослідження економічного успіху трьох поколінь сучасного

українського суспільства і провести його згідно з робочим та оперативним планом.

- Здійснити інтерпретацію результатів власного емпіричного дослідження відповідно до обраних теоретичних засад

Об'єкт дослідження

Об'єкт за критерієм носія проблеми: покоління сучасного українського суспільства

Об'єкт за критерієм загальної проблеми: економічний успіх в оцінці покоління

Предмет дослідження: специфіка уявлень про економічний успіх різних поколінь сучасного українського суспільства

Методологія і методи

За теоретико-методологічну основу дослідження економічного успіху було обрано корпус теорій так званої «економічної людини» як діяльнісного актора економічної сфери людського життя. З цього корпусу теорій виокремлено і використано чинники стимулювання успішної поведінки економічної людини та їх основні критерії. Також було застосовано соціопсихологічну модель вивчення уявлень про економічний успіх в методиці Ю. Пачковського; вона має такі компоненти, як когнітивний, афективний та конативний.

Поколінну проблематику було розглянуто на основі парадигми соціологічного конструктивізму, передовсім напрацювань П. Бергера та Т. Лукмана. На цій основі запропоновано власні визначення понять економічного успіху та поколінь в їх синтезованій єдності. Також було сформовано теоретичну основу бакалаврської кваліфікаційної роботи для дослідження уявлень поколінь про економічний успіх.

Із загальних наукових методів використано аналіз і синтез, порівняльний аналіз, системний аналіз тощо. Соціологічними методами обрано інтерв'ю представників трьох поколінь сучасного українського суспільства.

Практичне значення одержаних результатів

Значення отриманих результатів полягає у пошуку, аналізі та узагальненні наявних напрацювань у галузі питань успіху, зокрема економічного успіху, у поєднанні із поколінною проблематикою. Це може бути використано у навчальній роботі з викладання у закладах вищої освіти таких дисциплін, як Економічна соціологія, Соціологія бізнесу, Соціологія підприємництва тощо, а також у розробці низки соціальних проєктів і програм як державних органів, так і низки громадських організацій, спрямованих на стимулювання розвитку бізнесу.

Структура роботи

Кваліфікаційна робота складається із трьох розділів: перші два - теоретичного характеру, третій містить аналіз наявних емпіричних напрацювань та даних власного емпіричного дослідження, у висновках представлено результати проведеного дослідження та їх аргументація.

Зміст викладено на 90 сторінках; Список джерел та наукової літератури налічує 68 позицій, Список додатків містить програму емпіричного дослідження та зведені результати, а також транскрипти інтерв'ю.

Розділ 1. Теоретико-методологічні основи вивчення успіху

1.1. Поняття «успіх» у міждисциплінарному дискурсі

Сучасна наука розглядає поняття успіху в різних галузях і напрямках, що дає змогу комплексно осягнути його і застосувати у практичній діяльності. Основними науками, які займаються розробкою цієї категорії, є економіка, філософія, психологія, історія, філологія та соціологія. Гуманітарне спрямування

зазначеного терміну дозволяє досягнути всі можливі вектори його прояву у життєдіяльності суспільства.

Перш ніж перейти до розгляду поняття успіху в межах декількох соціогуманітарних наук, варто спочатку навести його загальноприйнятту дефініцію. Згідно із Великою тлумачною енциклопедією України, успіх – це позитивний наслідок роботи або справи, значні досягнення, удача, таланти, громадське визнання, схвалення чого-небудь [6, ст.153].

Варто також розмежувати поняття «успіху» та «успішності»; перше стосується короткочасного, точкового досягнення (наприклад, поставленої мети). Інше, своєю чергою, пояснює процес і набір певних діяльнісних практик, які викликають суспільне схвалення та особистісне задоволення і спрямовують індивіда на його життєвому шляху.

Наявні у науковому полі визначення успіху варто розглянути його із (1) *філологічної позиції*, що дасть змогу досягнути етимологію становлення цього слова у розрізі історичних особливостей. Лінгвістичний аналіз дозволяє зрозуміти логіку інтерпретації явища за допомогою різних мовних засобів, а мова, як зазначає філософське знання, – це «дім буття». Останнім часом мову розглядають як культурний код нації, мова є шляхом до розуміння ментальності, традицій і соціальної реальності суспільства.

В статті А. Сніжко представлено аналіз лінгвокогнітивних особливостей функціонування концепту успіху та успішної людини, що дозволяє пов'язати мовний фактор із соціальним чинником його формування. Отже, успіх асоціативно пов'язаний із концептами багатства, часу, слави, роботи, сили, вершини, самореалізації, амбіцій. Також автор зазначає, що успішність є гендерно маркованим поняттям, тобто концепт успішного чоловіка і успішної

жінки різняться між собою через відмінність виконуваних ролей та набутих статусів, що також впливає на уявлення про успіх в цілому [36]

В (2) *культурології* успіх відносять до базових культурних концептів, що підтверджується інтересом до нього в антропологічній та логіко-гносеологічній сферах осмислення. Сучасний стан матеріалізованої соціальної реальності трансформує поняття успіху, тому важливо виокремити головні тенденції його трактування в сьогоденні.

На противагу впливу думки західної культури на поняття успіху, яке займає ключове місце в їх філософії, коріння воно має давньоруський. Слово «успіх» походить від дієслова «спіх» (СПИХ - поспіх; моторність, спритність; поспішати, готувати що–небудь до певного строку, допомагати комусь робити добро.

В добу античності асоціація із поняттям успіху формує образ «ідеального громадянина» полісу як носія платонівських чеснот (виваженість, мужність, мудрість, справедливість), які реалізують через вільну і творчу діяльність. В той час, як ідеал середньовіччя, - втілення тріади теологічних чеснот (віри, надії, милосердя (любові)), це індивід, який покійно уповає на Бога і знаходить себе шляхом внутрішньої активності релігійного духу.

Ренесанс і Новий час викликають до життя принципово нову версію ідентичності успіху – успіху як суспільного визнання особистих досягнень в тій чи іншій галузі. Це вільний творчий геній, підприємець, орієнтований на екстравертивну форму поведінки в соціумі.

Успіх – головний критерій життя людини Нового часу. Феномен успіху в новоєвропейському фокусі – це предметний символ соціального успіху, який передує «американській мрії»; це продукт синтезу ідей прав людини і стандартів «суспільства рівних можливостей». Таким чином, бачимо, що поняття успіху в культурології варіюється залежно від культурно-історичної епохи.

Щодо (3) *психологічного трактування успіху*, то воно перш за все пов'язується із відчуттями, емоціями та мотиваційними аспектами людської діяльності. В сучасній науковій літературі сформувалися два погляди, які доповнюють один одного. Перший концентрує свою увагу на вивченні умов досягнення успіху і успішності в процесі самореалізації та самоактуалізації особистості (А. Маслоу, А. Адлер, В. Франкл). Самоактуалізація в цьому випадку трактується як діяльність, спрямована на зовнішні об'єкти (людей, сферу діяльності, сенс). Як, писав В. Франкл, «Самоактуалізація - це не кінцеве призначення людини. ... Якщо перетворити самоактуалізацію в самоціль, вона вступить в суперечність із само трансцендентністю людського існування. ... Лише в тою мірою, в якій людині вдається здійснити сенс, який вона знаходить у зовнішньому світі, вона здійснює і себе. Якщо вона має намір актуалізувати себе замість здійснення сенсу, сенс самоактуалізації тут же втрачається» [47, ст.203]

Тобто в першу чергу тут виступає важливість самовідчуття особистості і її «Я», що передбачає переживання стану успішності, створення моделі досягнення успіху, що не суперечить ціннісним установкам та цілям індивіда.

Інший напрямок психологічного дискурсу розгляду поняття успіху актуалізує мотиваційний аспект; відтак дослідники Р. Мак-Клеланд та М. Аткинсон створили концепцію «мотивації досягнення». Мак-Кленанд зазначав, що кожному індивіду притаманне прагнення до успіху, до певного визнання та досягнення успіху в житті та у професійній діяльності [30, с.275] Аткинсон зазначав, що цілепокладання та досягнення цілей відбувається шляхом досягнення успіху та уникнення невдач, як негативного фактора мотивації [19]

Наступний дискурс в осмисленні поняття успіху є (4) *філософський*. Обґрунтування такого наукового напрямку передбачає визначення місця успіху в системі сенсу життя та ціннісних орієнтацій. Ще в добу античності вчені замислювалися над сенсом життя і зв'язком його з успішністю людини. Відтак

Сократ наполягав на тому, що успішна людина – це та, яка змогла пізнати себе і віднайти істину [33 с.75]

Платон в рамках концепцій основ державності зазначав, що відповідальний, діяльнісний громадянин своєї держави, який зміг реалізувати свої природжені здібності, і є успішною людиною. Аналіз соціально-філософських підходів, які вивчають явище «успіху» та «успішності» в різні історичні періоди, показує, що успіх в сучасному філософському осмисленні цього поняття розкривається онтологічними характеристиками особистості, які визначають ефективність соціальних дій [34 с.186]

Також філософський підхід, розглядаючи проблематику успіху, визначає її місце в системі онтологічної основи людського буття. «Плюралізація успіху» - одна з ідей цього дискурсу; вона наголошує: щоб людині відчувати себе успішною, варто лише досягнути певного результату у конкретній сфері, а не обов'язково у всіх. Д. Дьюї пов'язує питання успішності із прагматичним та раціональним інтересом, дій задля задоволення власних егоїстичних прагнень. Б. Спіноза пов'язує цю проблематику із внутрішньою гармонією та щастям індивіда [19].

Науки зі сфери (5) *управління*, такі, як менеджмент, маркетинг, hr-менеджмент тощо, категорію успіху розглядають переважно через комунікативну основу та досягнення високих статусних позицій індивіда в соціальному середовищі із супроводом визнання та схвалення, в рамках кар'єри та професійної діяльності.

В (6) *економічній науці* успіх є одним із базисних понять, яке не тільки визначає економічну діяльність людини та стимулює її, але й сприяє побудові здорової економічної культури в суспільстві. Так, у вивчені загальних принципів поведінки суб'єктів економічних взаємовідносин у більшості випадків

аналізують шляхи досягнення успіху на макро- або мікрорівні. Класики економічної науки А. Сміт, Д. Рікардо розглядали ріст суспільного багатства в якості показників макроекономічної успішності. На противагу їм А. Маршал, К. Менгер у фокусі досліджень виводять поведінку людини, визначення її діяльнісних мотивів і устремлінь. При цьому кінцевою ціллю активності людини вважають максимальне задоволення її потреб. [30, с.211]

Сучасна економічна наука додає до основного поняття успіху ще і щастя, що складає основу концепції «економіки щастя». Вона заснована на підвищенні задоволеності кожного індивіда і суб'єкта ринку. Так, видатний соціолог П. Сорокін пояснює, що ігнорувати щастя як міру прогресу неприпустимо в сучасних реаліях. Такий напрямок робить акцент на суб'єктивному благополуччі, що визначається як широка категорія феноменів, які закладено в емоційних реакціях людини, і оцінює через нього якість об'єктивних умов життя людини. За одностайним погодженням психологів, економістів та соціологів, людство вже вступило в «економіку задоволеності життям», тому дуже важливо враховувати суб'єктивний аспект при аналізі успіху [57.].

Успіх як міждисциплінарна категорія, досить широко представлений у предметному колі соціогуманітарних наук. Філологічний дискурс за допомогою етимології слова, як основи його утворення, дозволяє зрозуміти сенсове наповнення у мовному контексті самого явища успіху. Культурологія своєю чергою розглядає успіх крізь призму історико-культурної генези. Морально-етичне та культурне середовище формують основні тенденції успішності, тому саме цей напрямок допомагає прослідкувати, як відбувалася еволюція успіху в культурному просторі, як це впливає на розуміння цього поняття та явища загалом. Категорія успіху в психологічному дискурсі знаходиться в межах мотивації та задоволення потреб власного «Я» у самореалізації та становленні

особистості, на основі установок та ціннісних орієнтацій, що активно проявляється в емоційних та поведінкових проявах.

Філософія, як наука, що займається питанням про сенс буття, проблематику успішності пов'язує із відчуттям щастя та задоволення від життя загалом. Успіх в теорії управління співвідноситься з статусно-рольовими характеристиками та кар'єрним зростанням, за допомогою побудови соціальної комунікації з іншими членами організації або компанії.

На особливості економічного трактування хотілося б звернути увагу у подальших підрозділах, тому тут варто вказати, те що економічна наука поняття успіху, пов'язує зі здобуттям конкретних матеріальних благ, які визначають рівень життя та конкурентності індивіда в економічній сфері людського життя.

Спільним у трактуванні успіху серед наведених наук є те, що успіх у будь-якому випадку – це позитивний результат діяльності індивіда, що обумовлює його напрямок у розвитку та становленні. Відмінним є те, що проблематика успішності набуває різного контексту, як особистісного, історичного, культорологічного та соціального.

Таким чином, проаналізовано особливості шести соціогуманітарних наук у розумінні успіху. Це потрібно для того, щоб виявити специфіку соціології у дослідженнях успіху та можливості використання надбань перелічених наук в осмисленні успіху (далі – економічного успіху). Спільним для них є не тільки надання дефініції, але й розуміння, що для визначеності успішності людини потрібні певні показники / маркери, а це відкриває шлях для емпіричних досліджень, які найбільш поширеними є в соціології. Відзначимо, що із відповідних напрацювань розглянутих наук найбільш корисними для соціологічного вивчення обраної теми є здобутки економічних наук та (соціальної) психології.

1.2. Особливості вивчення (економічного) успіху в соціології

В сучасній соціології поняття «успіх» займає важливе місце в структурі соціологічного знання. Але, оскільки соціологія є мультипарадигмальною наукою, слід розглядати це поняття з точки зору різних напрямків соціологічного теоретизування. Тому соціологічний аналіз цього поняття повинен враховувати особливості його тлумачення в різних гілках соціологічного осмислення соціальної реальності, в різних дискурсах соціологічних рефлексій. Водночас не можна не зазначити, що в соціології існують і деякі загальні характеристики поняття успіху.

Загальносоціологічне трактування успіху виокремлює дві його складові: суб'єктивну орієнтацію та соціальний зміст. Звідси випливає й потреба розгляду похідного поняття «соціальний успіх». Відтак внутрішній аспект успіху співвідносять з індивідом як такий, що наближений до «Я-концепції» і передбачає задоволеність досягнутим результатом у певній справі, діяльності і подоланні перешкод на цьому шляху. Зовнішній аспект більш тяжіє до виключності певних референтних груп, які не тільки схвалюють кінцевий результат, але і наявними ціннісними орієнтаціями спрямовують вектор діяльності індивіда.

Як зазначає В. Тульчинський, «зовнішній» успіх визначають як набуття соціального визнання і популярності в контексті оцінки результатів діяльності «значущими іншими». Таким чином соціальний успіх – це набір досягнень в соціумі (референтній групі), вагомий для індивіда. Він виражається в суспільно важливому і визнаному суспільством результаті соціальних дій особистості, тобто є таким, що «забезпечує високу якість духовного і соціального життя людини в межах соціальних норм» [17, с.103].

Ці міркування загального характеру та їх конкретизація в межах різних ліній соціологічного теоретизування потрібні для того, аби внаслідок авторської селекції обрати той напрямок соціологічної думки, який є найбільш релевантним для осмислення поняття економічного успіху в його складності і в єдності всіх його складових. Це уможливило формування теоретичної основи бакалаврської кваліфікаційної роботи як відправного пункту подальшої верифікації обраних положень, ідей і принципів у здійсненні емпіричного дослідження.

Соціологічні трактування успіху переважно знаходяться в межах теорій середнього рівня, які досліджують конкретну сферу соціальної реальності та включають до неї проблематику успішності, як складову. що її доповнює. Такі теорії, як соціологія економіки, соціологія менеджменту, соціологія управління, бізнес-соціологія, соціологія особистості та багато інших включають у своє предметне поле термін успіху і його функціональні особливості.

Розгляд успіху як соціологічної категорії розпочинається в ХІХ-ХХст. із праць М. Вебера, який вводить концепцію соціальної дії, що обумовлена мотивацією індивіда, сформованою в певному соціокультурному середовищі. Відтак автор виділяє типи соціальних дій і наголошує на поведінковому механізмі, який залежить від аксіологічного набору внутрішнього світу індивіда, зовнішніх обставин, очікувань, орієнтації на поведінку інших індивідів та наявних засобів для досягнення поставлених цілей. Важливу роль тут грає факт соціальної взаємодії, що і обумовлює вектор діяльності самого індивіда, тобто успіх тут залежить від визнання через зіставлення із суспільним ціннісним набором [21, с.183].

Т. Веблен аналізує поняття успіху перш за все через матеріальний фактор, а саме демонстративне споживання. В процесі здійснення покупки індивід орієнтується на референтну групу та її атрибути, щоб наблизитися до їх рівня та ілюзорно досягти бажаного успіху. Автор звертає увагу на наслідки поширення

американської культури грошей, що спотворює зв'язок між успіхом та його досягненням, де повноцінна успішність - це та, на яку було затрачено менше ресурсів та праці [63, с. 177].

Теорія соціального обміну Дж. Хоманса також знаходиться у рамках поведінкової лінії соціології і пояснює досягнення успіху через дію, яка складається із трьох фаз: акт, винагорода та повторення акту. Тут працює фактор взаємного обміну винагородами (позитивними підкріпленнями) і покараннями (негативними підкріпленнями). Одним із постулатів теорії обміну є постулат успіху, який зазначає: чим частіше індивід отримує винагороду за свій вчинок, то існує більша ймовірність того, що він цей вчинок повторить знову і все частіше у майбутньому [49.]. Тобто успішність тут в першу чергу залежить від результату та реакції на нього з боку соціуму, що супроводжується особистісним задоволенням індивіда своєю діяльністю.

Розгляд поняття успіху можна здійснювати як на мікро-, так і на макрорівні, співвідносячи з актуальною проблематикою та розробляючи відповідний понятійно-категоріальний апарат. Наш фокус теоретичних пошуків спрямований на мікросоціологію, а відповідно зроблено акцент на індивіді як об'єкті і суб'єкті творення цього успіху, а також на тому, які саме чинники вибудовують структуру поняття економічного успіху.

Загальну категорію успіху, як факт отримання позитивного результату від конкретної дії в широкому розумінні, в соціології трактують як «життєвий успіх»; вона займає одне із ключових місць в аксіологічній системі культури соціуму та індивіда відповідно. Життєвий успіх, як зазначає А. Ярема, визначає рівень зіставлення результатів практичної діяльності поставленим цілям людини та очікуванням від них. Його можна трактувати у вузькому значенні, що відноситься до певного локального життєвого завдання, носить характери

ситуативності або в більш в глобальнішому порядку розглядається як оцінка змістовності життя, реалізації власної життєвої стратегії [41].

Характер життєвого успіху визначають його показниками, вони дають можливість з'ясувати рівень реалізації особистісного потенціалу, цілей, бажань, мрій, що впливає на усвідомлення самоактуалізації. Суб'єктивна оцінка індивідом власного життя здійснюється переважно в емоційно-оцінному контексті ставлення до самого життя безпосередньо. Найвищим проявом життєвого успіху вважають щастя, що є моментом зіставлення власних очікувань та безпосередньої діяльності [38, с.98]

Є. Головаха і Л. Сохань, як слушно зауважує В. Вінков, запропонували власну концепцію оцінки життєвого успіху індивідом, яка складається з двох підходів: потенційного, що стосується життєвої перспективи: планів на майбутнє, проєкції результатів діяльності, цілепокладання. Інший - це актуальний, який стосується оцінки конкретних досягнень. Актуальний успіх визначає місце людини в соціальній структурі, а саме статусно-рольові аспекти, престиж, що свідчить про досягнення певного становища в соціумі, наявні результати діяльності, трансформовані в соціальні маркери. Потенційний успіх можна трактувати як набір певних мрій, цілей та бажань, які сформовані на основі минулого досвіду та уявлень про успіх загалом [22]

Поняття життєвого успіху на сьогодні не є чітко сформованим, адже часто носить надто суб'єктивний характер у визначенні основних пріоритетів, але представники соціологічної спільноти в силу власної предметної специфіки формулюють свої визначення. Так, О. Злобіна зазначає, що життєвий успіх є однією з фундаментальних культурних системотвірних категорій, навколо яких формується соціальний порядок [25, с. 76].

Інша фахівчиня з того ж Інституту соціології НАН України, Л. Бевзенко розглядає життєвий успіх у системі «культура-цінності-модель життєвого успіху», згідно з якою успішною людиною вважають таку, яка здатна перемагати у конкурентній боротьбі за ресурси; відповідно бути успішним означає мати можливість демонструвати свій стиль життя, який співвідноситься з успішністю [18].

І. Городняк формулює поняття життєвого успіху так: це «комплекс уявлень, сформований на ґрунті суспільних вимог (норм, цінностей, стандартів), очікувань та визнання актуальних і потенційних індивідуальних досягнень, які оцінюються як високі, престижні, взірцеві у стратифікованому суспільстві» [31].

Якщо узагальнювати, то життєвий успіх в соціології – це насамперед позитивні результати діяльності індивіда у всіх сферах суспільного життя, які співвідносяться із загальними соціальними очікуваннями та цілями. Тобто дуалізм трактування полягає у співвідношенні індивід-суспільство. Більш властивим соціології якраз і є акцентуація уваги на такому різновиді успіху, як соціальний успіх.

Суспільство у питанні життєвого успіху в цілому вважає, що він проявляється перш за все в оцінці діяльності індивіда згідно з тими знаннями, які у нього існують; якщо ця діяльність їм відповідає, тоді індивід набуває соціального успіху. Як підкреслює А. Ярема, «соціальний успіх – це позитивний результат реалізації соціальних практик агента в певному полі діяльності по досягненню соціально значущих цілей легітимними засобами, який супроводжується оцінкою з боку суспільства у формі схвалення чи визнання» [41]. Тобто загалом будь-яка діяльність індивіда, незалежно від його особистих пріоритетів, потрапляє у фокус соціологічного аналізу, що і формує соціальну систему статусу та престижу.

Переходячи до сфер життєвого успіху, можна навести класифікацію за І. Городняк. Згідно з її напрацюваннями, залежно від сфери досягнення успіх буває:

- життєвий;
- політичний;
- підприємницький;
- економічний;
- соціальний;
- професійний

[24]

В цій системі акцент зміщується на сфери реалізації потенціалу індивіда який діє, агента у системі виробничих відносин (підприємницький, професійний, економічний). Ми будемо послуговуватися власною розробленою класифікацією, яка включає наступні сфери успіху.

- Соціальний успіх як похідний від життєвого
- Особистісний (який визначається сімейним статусом, наявністю соціальних мереж, рівнем самоактуалізації)
- Військовий
- Культурний
- Політичний
- Творчий
- Спортивний
- Економічний

Важливо дослідити саме **економічний успіх** як один із похідних для інших сфер, що забезпечує ресурси для набуття позитивних результатів у інших галузях людського життя. Далі розглянемо саме поняття економічного успіху та систему його показників, за якими можна буде визначити наявність чи відсутність

економічного успіху внаслідок проведення авторського емпіричного дослідження (див. Табл. 1.2.1).

Таблиця 1.2.1. Економічний успіх та його показники.

Джерело: [Авторське напрацювання].

1.3. Соціологічне моделювання явища економічного успіху в межах теорії «людини економічної» («*homo economicus*»)

Таким чином, у вивченні загального поняття «успіх» представлено напрацювання як засновників і класиків соціології, так і розвиток цих ідей у працях їх наступників. Отже, загальне поняття «успіх» є головною категорією. В цілому в соціології, як зазначено вище, акцентують на тому, що з усіх різновидів успіху релевантним саме для соціологічного осмислення є соціальний успіх, що зумовлено характеристиками соціології як науки про суспільство. Він також має свою внутрішню структуру, в якій і знаходимо такий його складовий елемент і похідну категорію, як економічний успіх.

Свій теоретичний дискурс ми будемо на основі положень теорій і концепцій економічної людини («*homo economicus*»); це один із соціальних образів, який розглядають у системі «людина-група-суспільство». На основі цього модель економічної людини заснована на спрощених припущеннях; вони характеризують індивіда за мотивами економічної активності, що обумовлює виробництво і використання різноманітних матеріальних та духовних благ.

Сама теорія вперше з'являється в XVIII ст. і пов'язана із іменем А. Сміта, який починає цікавитися темою мотивації економічної діяльності людей. Його основна ідея полягає в тому, що індивіди діють згідно власних корисних інтересів, що безпосередньо мотивує їх бути активними членами економічної діяльності, де держава займає роль «невидимої руки ринку» і дозволяє їм діяти згідно їх предметних зацікавлень для максимізації виробництва та об'ємів споживання [61, ст.154]. В основі теорії економічної людини перш за все лежить раціоналізм, який полягає у максимізації досягнення та мінімізації витрачених ресурсів. Основні характерні аспекти цієї моделі є такими:

- наявність конкретної мети або ідеалізованого стану, якого прагне досягнути діяльний суб'єкт (економічний агент);
- усвідомленість суб'єктом виконуваної діяльності згідно з поставленою метою;
- керування економічними мотивами максималізації матеріального достатку;
- егоїзм людини, яка переслідує свої особисті інтереси, зазвичай нехтуючи прагненнями інших. «Економічна людина» надає перевагу самостійному прийняттю рішень відповідно до своїх поглядів, суджень;
- раціональність діяльного суб'єкта, наявність у його діях розрахунку результатів, наслідків, ефективності поведінки;
- проінформованість стосовно можливих шляхів задоволення «економічною людиною» своїх потреб [30,ст 274].

Отже, згідно з цими положеннями індивід чітко усвідомлює поставлені цілі та раціоналізує процес їх досягнення, що призводить до успіху з відповідними ресурсними витратами.

Залежно від історичного періоду та способу виробництва, що домінує вчені висувають свої критерії економічної людини та її діяльності. Відтак згодом Дж.М. Кейнс доповнює цю теорію і вводить факт екстремальної економічної ситуації, яка транслює поведінку людини в умовах неповної економічної інформації, коли найповніше виявляється вплив очікувань та уявлень [30, ст.278].

Так чи інакше, концепція «економічної людини» - це вчення про поведінку індивіда у сфері економічних відносин; вона характеризується мотивами, прагненнями та цілепокладанням відповідно до особистісних та загальних ціннісних орієнтацій. Ця група теорій зачіпає також такий важливий аспект, як

економічна культура суспільства, що формує економічну людину і сформована внаслідок діяльності економічної людини. Ці два компоненти є нерозривно пов'язані між собою, адже пояснюють не тільки зміст економічних відносин, але і місце економічного успіху в ієрархії життєвих досягнень.

Як слушно зазначено в монографії В. Москаленко, Ю. Шайгородського та О. Міщенко [28, ст.54], економічна культура особистості формується в процесі економічної соціалізації людини завдяки інтеріоризації нею образу „людини економічної”, який втілено в економічній культурі суспільства як її відбиток.

Отже, повертаючись до нашої проблематики, вважаємо, що економічна успішність людини залежить насамперед від економічної культури, що існує і, яка визначає основні стратегії її досягнення та оцінювальні моделі. Економічна культура як така – це продукт рівня розвитку економічної сфери: способу виробництва, науково-технологічного прогресу, рівня глобалізаційних процесів та залученості членів суспільства в економічну діяльність, завдяки (до прикладу) культурі споживання і переходу до ринкового типу економічної діяльності. Ці об'єктивні чинники і формують в суміші із їх інтеріоризацією індивідами соціальні засади успішності.

Згідно із теоріями «економічної людини» індивід діє згідно з власними потребами та мотиваціями, що і формує його спрямованість у досягненні конкретного рівня успішності в економічній сфері людського життя. В результаті цього утворюються певні моделі економічної діяльності, які й обумовлюють вектор напрямку її розвитку. Відтак А. Сміт визначає людину як «компетентного егоїста», яка здійснює економічну діяльність заради особистого інтересу, має певний кваліфікаційний ступінь, володіє навичками та знаннями, що допомагає їй досягати високих економічних результатів. «Егоїзм - друга природна риса людини, яка разом зі схильністю до обміну породжує зрештою все різноманіття економічних зв'язків. Ці дві особливості спонукують «кожну людину присвятити

себе певному спеціальному заняттю й розвинути до рівня досконалості свій природний хист у певній спеціальній галузі» [36, с.436]. Інтенсивність діяльності цієї людини змінюється в залежності від ролі в організації та класової приналежності.

Наступниками трактування поведінки економічної людини були представники неокласичного напрямку, такі як Дж.Бьюкенен та М. Фрідман. Як пише І. Максименко, дослідники акцентують свою увагу не тільки на егоїстичних мотивах у досягненні особистістю певних економічних благ, але й враховують власний її вибір, вважають її вільним актором економічної сфери, що породжує конкуренцію та виокремлення особистісних прагнень у досягненні економічного успіху.

Прихильники інституціонального напрямку доповнюють неокласичні напрацювання ще й ідеєю про зміцнення статусу і позиції в суспільстві на основі активної економічної діяльності. Еволюційна економічна теорія, зокрема, представником якої є К. Бруннер, вводить модель економічної діяльності індивіда під назвою REMM (resourceful, evaluative, maximizing man) – людина «винахідлива; та, що оцінює; та, що максимізує»), що означає:

- ресурси (фізичні, матеріальні та інформаційні)
- раціональність (враховування мінливості зовнішніх умов та власних цілей)
- максимізація власної вигоди [46, с. 234]

Особливість такого підходу – визнання, що це дієва економічна людина, яка аналізує середовище, максимально використовує наявні ресурси та винаходить нові шляхи досягнення успіху. Тобто тут проявляються не тільки економічні, але і неекономічні мотиви, зокрема особистісні інтереси та бажання. Людина, як дієвий суб'єкт, оцінює та диференціює блага в залежності від їх позитивного

рівня, що співвідносить з її особистісною системою цінностей. Ця теорія обґрунтовує зв'язок економічного та позаекономічного капіталу.

Й. Шумпетер продовжує цю розробку в рамках теорій економічної людини і виводить на перший план особу дієвого підприємця, який не тільки враховує всі ризики та наявність ресурсів, але і впроваджує інноваційні технології в економічній діяльності (інноваційне підприємництво), вдосконалює методи досягнення економічного успіху як в матеріальних, так і в нематеріальних характеристиках [59, ст.234]. Останні проявляються у самоактуалізації підприємця як економічно активного агента та в отриманні задоволення від власної справи.

Д. МакКлеланд у своїй концепції висуває положення про те, що індивідуальна економічна активність залежить від потреби досягнення успіху. Підприємець у нього - дієвий та прогресивний індивід, для якого гроші лише ресурс, а його головне бажання - нові горизонти в економічному розвитку [55].

А. Етціоні в рамках соціоекономічної концепції наголошує, що суб'єкт економічної діяльності знаходиться у ситуації постійного вибору між раціональною власною вигодою та морально-духовними цінностями, які є віддзеркаленням наявних знань, уявлень, групових очікувань; іноді ці дві сторони суперечать один одному у пріоритетності [31, с.278].

Економічна наука прагне створити різноманітні моделі економічної діяльності індивіда задля спрощення та прорахування можливих варіантів розвитку економічного середовища. Проте такі припущення не є абсолютно істинними, вони лише пропонують модель із загальними характеристиками, які часто є досить далекими від відносної реальності економічного та соціального середовища. Ось чому сучасна економічна наука намагається змістити фокус з раціональності на реальність економічного середовища, пропонуючи модель

економічної поведінки (Є. Суїменко), що має назву «людина реальна». Один з її авторів говорить про те, що дії економічного суб'єкта не завжди обумовлені економічними мотивами, а часто мають соціокультурну детермінацію [31, с.279]. Це призводить до певної алогічності у виборі тієї чи іншої діяльнісної стратегії для досягнення економічного успіху.

Важливо визначити також структуру економічної поведінки та її основні різновиди, такі як: дистрибутивна, виробнича, обмінна та споживацька, а також відносно новий вид підприємницька поведінка, яка характеризується надлишковим доходом [31, с.279].

Продовжуючи попередньо висвітлені ідеї, підкреслимо, що аспект діяльності в економічній сфері займає досить вагоме місце у досягненні успіху, поряд із наявною інформацією, емоційним набором та аксіологічним базисом. Саме тому серед праць українських соціологів було використано напрацювання в річищі методики дослідження уявлень про економічно успішну людину Ю. Пачковського, яка розкриває особливості конативного компоненту образу «людини економічної».

Ця методика складається із наступних компонентів.

- Самооцінка економічної успішності (рефлексія економічної людини та мотиваційний чинник її діяльності)
- Умовна особистісна ціна економічного успіху (оцінка матеріального втілення економічного успіху, згідно із власним набором потреб та цілей)
- Очікування від здобуття економічного успіху (соціальний фактор оцінки діяльності економічної людини, співвіднесення з «ідеальними типами») [31, с.275]

Отже, концепція Ю. Пачковського синтезує в собі як суб'єктивні чинники економічної діяльності (такі як самооцінка, мотивація, цілепокладання), так і об'єктивні суспільні очікування (тобто загальні знання та тенденції у сфері економічної активності). Він запроваджує комплекс суб'єктивних та об'єктивних оцінок, що сприяють раціоналізації економічного процесу досягнення успіху.

Відповідно до вищезгаданих теорій і концепцій економічного успіху, варто зосередити увагу на чинниках формування цілей в економічній сфері, які і обумовлюють подальші моделі діяльності індивіда. Вважаємо, що основним позитивним результатом та мірилом рівня економічної успішності в першу чергу виступають матеріальні блага. Вони обумовлюють задоволення низки людських потреб і визначають місце у системі соціально-класової приналежності. Проте іншим вагомим компонентом економічного успіху є нематеріальні чинники, які також стимулюють досягнення вагомих результатів у процесі перетворення економічної сфери. Таким чином, як було зазначено вище, у розумінні економічного успіху плідним є використання здобутків двох наук: соціології та економічної науки.

Явище економічного успіху в системі соціологічного та економічного знання посідає чільне місце серед проблематики досягнень, поведінки та мотивації індивіда. Розгляд цієї проблематики здійснено в рамках синтезованої теорії економічної людини, що характеризує особистість як дієву на основі власних раціональних інтересів, задля максимізації вигоди та отримання конкретних матеріальних та інших благ. Відтак економічний успіх тут в першу чергу розглядається як позитивний результат діяльності людини в економічному середовищі.

Діяльність індивіда має свої певні характерні особливості, що можна виокремити у конкретні моделі економічної діяльності індивіда. Вони

визначають спрямованість людини і специфіку діяльнісних актів заради досягнення поставлених цілей.

Висновки до розділу 1

Огляд праць представників соціогуманітарних наук дав можливість висувати, що поняття «успіх» та його різноманітні складові займають поважне місце в понятійно-категоріальному апараті більшості з них. На початку I розділу проаналізовано поняття успіху в шести соціогуманітарних науках. Спільним в них є: розгляд категорії успіху як позитивного результату діяльності індивіда, що сприяє задоволенню потреб та здобуттю високого рівня розвитку. Цей рівень визначається історичними, культурними, економічними, морально-етичними умовами середовища, в якому знаходиться особистість. Відмінності полягають у розумінні успіху в межах конкретного предметного поля тієї чи іншої науки.

Визначено, що специфіка соціології у розумінні успіху полягає у максимально широкому соціальному тлумаченні цього поняття практично у всіх сферах життєдіяльності індивіда (людина може вважатися економічно успішною і у політичній діяльності, і у сфері культури тощо), а також у можливостях верифікації теоретичних положень обраної концепції в емпіричних дослідженнях. Акцентовано на тому, що в межах соціології домінує поняття соціального успіху, який, своєю чергою, складається з військового, культурного, політичного та спортивного різновидів, серед яких чільне місце займає економічний успіх.

В останній частині розділу здійснено соціологічне моделювання дослідження економічного успіху з використанням насамперед положень низки теорій і концепцій людини економічної як головної складової прогресивної економіки, що раціонально мислить та діє відповідно до наявних здібностей і ресурсів. Розглянуто моделі економічної діяльності індивіда, які характеризують

напрямки цілепокладання та формування стратегій досягнення успіху. Також виокремлено оцінювальний аспект у проблематиці економічного успіху за допомогою концепції та методики вивчення уявлень про економічний успіх, що належить Ю. Пачковському.

Сформульовано наступне авторське визначення: *економічний успіх* – це досягнення позитивних результатів у сфері економічної діяльності індивіда, що проявляється в отриманні низки матеріальних та нематеріальних благ та співвідноситься із загальним суспільним визнанням. Відкритим залишається питання про конкретну наповненість поняття економічного успіху в уявленнях різних соціальних груп. Це дуже важливе в науковому і соціально-практичному плані питання, оскільки економічний успіх по-різному трактують представники певних соціальних спільнот; уявлення про нього може залежати від вікових, гендерних і навіть расових відмінностей людей, які ним послуговуються у повсякденному житті. Звідси випливає потреба окремо зупинитися на осмисленні поняття економічного успіху представниками різних вікових груп, конкретніше – різних поколінь, які співіснують в єдиному соціальному полі. Цьому присвячено наступний розділ роботи.

Розділ 2. Дослідження поколінь в соціогуманітарних науках

2.1. *Поняття «покоління» в понятійно-категоріальному апараті соціогуманітарних наук*

У першому розділі роботи йдеться про головне поняття дослідження – економічний успіх. Підкреслено, що погляди на економічний успіх, його складники, їх конфігурацію, як правило, не є однаковими для людини чи соціальної групи. Тому виникає дослідницьке завдання: виокремити одну з найменш вивчених у вітчизняній соціології спільнот і внаслідок власного соціологічного дослідження з'ясувати, в чому конкретно полягають характерні риси уявлень представників цієї спільноти про економічний успіх. Такою спільнотою, на наш погляд, є покоління. Взагалі в соціології науковий інтерес до цього поняття довгий час був на маргінесі наукових розвідок – як у світовій, так і в українській соціології. Власне в обранні такого об'єкта соціологічного дослідження й можна посприяти звуженню локусу «білих плям» вітчизняної соціології, виявити певні елементи наукової новизни більшою мірою, ніж у вивченні уявлень про різні сторони суспільного життя інших соціальних утворень.

Покоління – це одне із тих понять, які можна тлумачити із різних методологічних позицій у фокусі різних наукових дискурсів, але всі вони сходяться в тому, що воно означає певну вікову спільність індивідів у процесі життєвого циклу. Вперше поняття покоління з'являється у Геродота; представники античної філософії розуміли під цим

поняттям кровні зв'язки, які передбачали передачу досвіду, трансляцію життєвих цінностей від старших молодим.

Етимологія поняття «покоління» походить від терміна «generatio» - породження, коли пов'язують його контекст зі спорідненістю. Ф. Енгельс у своїй праці «Походження сім'ї, приватної власності і держави» (1884) пише, що «покоління» походить від загально арійського кореня «gan» , що означає «творити потомство». За висхідну доцільно взяти тезу, згідно з якою генерація — гурт, група людей, переважно статусна, яка прагне й здатна генерувати ідеї, проводити генеральну лінію (принагідно: в англійській мові поколінню відповідає термін generation, в німецькій — Generation, у французькій — generation, в італійській — generazione, іспанській — generacion; отже, воно акумулює сенс того, що генерує). Ці соціоантропологічні терміни є похідними від лат. ratio — впровадження будь-чого доцільнішими способами, вдосконалення, генерування, концентрація енергії, вихлюп її через особистості, об'єднані спільними ідеями [40].

В українській мові саме поняття «покоління» походить від головного утворюючого кореня «коліно» - суглоб, що з'єднує стегнову і гомілкові кістки, ланка рослин, покоління в родоводі, рід. У наведених прикладах бачимо, що так чи інакше покоління походить від біологічного факту роду та його частини - продовження, наслідування. Одним із найпоширеніших трактувань цього поняття є **(1) біологічне**, в межах якого покоління – це група генетично споріднених організмів, що становлять одну сходинку на лінії походження роду, процес відтворення потомства. Сукупність людей одного віку або диференціація за генеалогічним показником батьків та їх дітей [5]. Тобто покоління у такому трактування пояснює процес продовження та відтворення роду через відносини нащадків.

Продовжуючи таку позицію, варто звернутися до **(2) антропології** як науки про соціальну еволюцію людства на основі біологічних показників. Отже, науковці-антропологи виділяють *два підходи* до осмислення поняття покоління. *Один із них*

говорить про те, що покоління – це група людей, які пов'язані між собою родовою спорідненістю, такою як батьки та діти, а також їх діти, форми престижу та ідентичності, які формуються на основі спорідненості походження людини в системі таких відносин[52]. Цей підхід носить генеалогічний характер і пояснює покоління як рівновіддалені групи осіб від спільного предка, акцентує на наслідуванні як генетичних, так і поведінкових рис. Такий спосіб визначає родовий склад соціального середовища в межах родини і передбачає зв'язки через взаємодію. Формат такої взаємодії відтворює певну соціальну структуру, яка будується в межах сім'є, де кожен її член виконує свою роль та має свої обов'язки, що в подальшому формує світогляд індивіда та його поведінкові практики.

Антропологи з цього табору відмічають, що при дослідженні певних племен, зокрема, в Індії стосунки в родині носять характер довгострокових вуз, що передбачає взаємну повинність, коли батьки спочатку віддають все дітям, а потім діти зобов'язані доглядати за батьками і віддавати їм честь і після смерті у вигляді певних ритуалів. Такий тип відносин є традиційним і передбачає тісну взаємодію між різними поколіннями в сім'ї. Таку ситуацію ми можемо прослідкувати і в нас в Україні, де є звичними практики проживання під одним дахом двох і більше поколінь, що зобов'язує їх піклуватися один про одного і особливо про старших людей, а це суттєво впливає на побудову повсякденності молодих поколінь. Інший тип відносин поколінь у капіталістичних та розвинених країнах передбачає опосередкований тип відносин в родині, де старші покоління підтримують індивідуальний і особистий розвиток молодших поколінь, що безпосередньо впливає на розвиток держави загалом, особливо економічний.

Наступний антропологічний підхід до трактування покоління – це соціокультурний. Покоління у поглядах представників цього другого табору – це група людей, які живуть разом певний період часу, спільно розділяють і формують власну ідентичність, практики і вірування [52].

Антрополог Меєр Фортес у своїх дослідженнях говорив про поколіннєві розриви, тобто таку модель відносин, яка полягає у безперервності та розривах в соціальному та культурному житті протягом певного періоду. Причиною таких розривів є взаємодія старших і молодших поколінь у суміші із історико-культурними обставинами, що впливає на розвиток суспільства загалом. Покоління породжуються сім'єю, представники його - це певні генераційні групи індивідів, які можуть бути об'єднані віковою константою, але в процесі взаємодії із іншими формують власні характерні риси. Відтак вік як об'єднуюча характеристика є індивідуальною одиницею виміру, але водночас відіграє одну з ключових ролей у поясненні феномену покоління. Тому наступний науковий дискурс розкриває саме цей аспект.

Варто згадати також М. Мід, американську антропологиню, яка класифікувала взаємодії основних типів обміну знань між дорослими та дітьми: постфігуративний (передача знань від дорослих до дітей), кофігуративний (обмін знаннями між однолітками), префігуративний (передача знань від дітей до дорослих)[54]. Її концепцію можна застосувати до вивчення культурного чинника поколінної проблематики, оскільки взаємообмін знаннями між різними поколіннями продукує формування нових культурних маркерів і збереження попередніх. Такими можуть бути передача традицій, звичаїв, повсякденних практик, досвіду, загальної інформації про світ.

(3) Демографічне трактування поняття «покоління» містить кількісні характеристики, а саме розуміє під ним когорти, об'єднані індивідами, народженими протягом одного року; саме вони створюють вікову структуру населення. Відомий дослідник у галузі статистики Г. Рюмелін виводить аспект тривалості покоління через кількісне поняття поколінної довжини, визначаючи її як середню різницю у віці між батьками та дітьми в конкретний період [20].

Він враховує також відмінності цих показників у різних країнах, що залежить від низки таких чинників, як середня тривалість життя, народжуваність тощо. Все це в

свою чергу впливає на темпи історичної динаміки. Відповідно основні характеристики складу населення, зокрема вікові, впливають на побудову поколінного аналізу, згідно з яким вікова когорта як основний кількісний чинник дає об'єктивну оцінку факту утворення поколінь.

Вікова когорта – сукупність людей, соціальний зв'язок між якими базується на часовому співпадінні важливої події (року народження, року закінчення школи, року вступу у шлюб і т. ін.). Саме поняття когорти було введено в кінці 1940-х рр. П.К. Уелптоном; воно широко використовується в демографії, де пов'язано із уявленням про демографічну подію (подія, яка відбувається з окремою людиною і має значення для зміни поколінь людей, зміни чисельності та структури населення, сімей; як правило, означає входження людини в ту чи іншу соціальну групу і вихід із неї) [27, с.95].

Вище згадані трактування так чи інакше зводяться до біологічних характеристик людини як живого організму, цикл життя якого поділений на періоди за віковим показником. Індивіди об'єднуються в групи на його основі, формуючи покоління як об'єктивний фактор спільності, який полегшує відслідковування розвитку та еволюції людини. Проте надбудова, яка пояснює причетність індивіда до того чи іншого покоління та його якісну відмінність від представників інших, пояснює наступні концептуальні спрямування.

(4) Історичний підхід до трактування поняття покоління і його місця у міждисциплінарному дискурсі акцентує на генезисі історії як набору певних важливих подій, що впливають на побудову покоління як специфічної генерація, яка в конкретних умовах вибудовує особистісні характеристики; саме вони відрізняють їх від інших. Одним із відомих науковців у галузі історії є Т. Шанін; він також розглядає проблематику поколінь у своїх предметних зацікавленнях, наголошуючи на тому, що «стрижнем пам'яті і розуміння історичного процесу являється ланцюг поколінь» [62]

Т. Шаніну належить ідея виділення двох напрямків у загальній історичній теорії, в межах якої розглядають поколіннєву генезу в історичній науці. Ця загальна теорія в історії розвивається в ХІХ ст. за двома напрямками: *кількісним і якісним*. Перший пов'язаний із іменем основоположника соціології О. Конта і фокусується на кількісних характеристиках. Тут покоління – це свого роду історичний крок, який має свій вимір у 15, 25, 30 років. Тривалість інтервалів залежить від знакових соціальних подій на життєвому шляху індивідів.

Альтернативна теорія, яка носить якісний характер, закладена німецькими філософами В. Дільтеєм та його відомим наступником у розвитку цієї проблематики К. Мангеймом. Покоління тут, як зазначає Т. Шанін, визначається через якісні характеристики в першу чергу, такі, як схожість пережитого досвіду, де саме зовнішні умови впливають на побудову соціальної генерації. Так званий «дух покоління» кристалізується в період особливо високої гнучкості свідомості, тобто в молодому віці (15-25 років)

Отже, історичне бачення покоління і відповідний підхід акцентує увагу переважно на знакових подіях історії, які суттєво вплинули на колективну свідомість окремо взятого покоління. Як підкреслює Т. Шанін, історія одночасно є і дискретною, і недискретною; відповідно поколінний аналіз має намір розглянути першу її характеристику, а саме властивість роздільності через покоління [62].

Французький історик, автор концепції «місць пам'яті» П'єр Нора виділяє іншу (але схожу з попередньою) з таких характеристик поколінь – специфічну єдність соціального становища, що визначається загальною для всього покоління конкретною соціальністю, для якої притаманні однакові фізичні, моральні, інтелектуальні умови, які формуються внаслідок пережитих історичних подій.

Пам'ять вкорінена в конкретності, в просторі, жестах, образі і об'єкті. Пам'ять – це абсолют, а історія знає тільки відносне. В серці історії працює деструктивний

критицизм, напрямлений проти спонтанної пам'яті [58]. Такий підхід акцентує на неминучості історії, що є об'єктивним фактором і формує цю колективну пам'ять, яка і впливає на побудову в покоління його загального знання, отриманого і перетвореного за допомогою досвіду в процесі конкретних історичних подій.

Ще один дослідник у цьому напрямку, історик Р. Воль у своїй праці «Покоління 1914 року» говорить про те, що покоління не народжується, воно продукується, виробляється за невідомо звідки утвореними шаблонами та лекалами. Множинна неоднорідність життєвих ситуацій, економічних, соціально-політичних, культурних особливостей, ідеалів, образів, індивідуальних прагнень і бажань, невіддатливість інституційних структур або ж відсутність їх — такою є нередукована складність світу людей, що форматує ровесників у неоднорідні агрегації й розщеплює їх на відмінні сегменти [26].

Послідовно продовжуючи порівняльний аналіз міждисциплінарного трактування поколінь, варто зазначити і особливості **(5) культурологічного підходу**, який базується на історичному аспекті у виділенні та утворенні культурних характеристик поколінь, що впливають на їх самоідентифікацію.

Культуролог та філософ І. Гердер акцентує на романтично-ідеалістичному підході до розгляду покоління як елементу соціальних взаємодій індивідів, які прагнуть до всезагальної гуманності та унітарної держави – єдиного національного характеру. Його новизна – це чи не перший погляд на індивіда невідривно від культури та на відповідні етапи людського життя (молодість, зрілість, старість); останні обумовлюють органічний характер існування поколінь у рамках соціальної реальності [49, с.89].

В. Семенова в рамках культурологічного підходу говорить про міжпоколінніві конфлікти через те, що етапи їх становлення відбувалися в різний час; культурні

маркери поколінь характеризуються певною духовною спільністю, яка не піддається однозначному поясненню [29].

(6) Психологічний підхід у трактуванні поколінь акцентує увагу на становленні індивіда як представника конкретного покоління, на тому, якими є його поведінкові та емоційні особливості. Тут варто згадати доробок Е. Еріксона про періоди дорослішання і кризи, через які відбувається розвиток індивіда, що можна пов'язати із конкретним набором проблем, які пов'язані із віковими періодами життя. А це, у свою чергу, пов'язане із місцем у соціально-історичній ретроспективі у вигляді поколінних меж [23].

Д. Олвін та Дж. Кроснік у межах психологічної версії поколінного аналізу наголошують на важливості окремого періоду в житті покоління, а саме періоду дорослішання чи про так звані «форматуючі роки», коли у віці 17-25 (здебільшого) років формуються життєві постави та цінності представників покоління [51].

Варто також згадати за **(7) економічну науку**, яка хоч і не має чіткого визначення покоління у своєму понятійно-категоріальному апараті, але загальну тенденцію тут можливо прослідкувати. Тут важливим є застосування концепту теорії людського капіталу, який визначає роль людських ресурсів, а саме спроможність до відтворення, розподілу та виробництва економічних благ за допомогою творчого потенціалу, навичок, освіти, кваліфікації та досвіду. Поколінневий аспект тут проявляється у формуванні цього людського капіталу у специфічних соціокультурних та історичних умовах, що дає змогу виділити характерні здібності конкретно взятого покоління.

В цілому покоління з позиції економічної науки – це певна сукупність індивідів, народжених у конкретний історичний період, який передбачає передусім домінування певного способу господарювання, способу виробництва, рівня науково-технологічного прогресу, популярність певних спеціальностей та рівня глобалізації.

Відповідно до цього формується покоління, яке здатне існувати та розвивати економічну сферу у межах конкретної спрямованості. До прикладу, діджиталізоване покоління, порівняно з іншими, переважно старшими, більш схильне до неформальних видів діяльності, зокрема, фрілансу, ІТ професій, віддаленої роботи.

Наступним вважаємо об'єднуючий підхід, який намагається здійснити гносеологічну інтерпретацію – це **(8) філософське бачення** поняття. Цей комплексний теоретичний конструкт пояснює покоління через вагомішу спільність, йменовану як «Дух часу» або «дух покоління». Це поняття являє собою ту спільність, яка проявляється в усвідомленні індивіда в конкретний момент часу в співіснуванні з іншими, але зберігає власну неповторність думки та дії.

Видатний німецький філософ І. Кант висував ідею про спадковість поколінь в специфіці знань та духовно-моральної спадщини, циклічність поколінь і цивілізаційного процесу. При філософському трактуванні поколінь неможливо не згадати також Хосе Ортега-і-Гасета - відомого філософа, який досліджував проблематику поколінь у рамках своєї творчості. Він відштовхувався від факту змін у світі як рушія історії і пов'язував ці зміни із неперервним циклом заміни одних поколінь на інші. Основним їх характерним фактором він вважав вік – це постійне існування людини у відрізку відпущеного їй недовгого часу; вона завжди існує або на початку свого життєвого шляху, або рухається до його середини і проходить півдороги, або підходить до кінця [30, с.113] Тобто індивід проходить шлях від дитини, тоді до юнака чи юнки, далі від дорослого і в підсумку до старого; відповідно будь-яка історична сучасність включає в себе щонайменше три часові пласти, пояснюючи існування людей різного віку в одному і тому ж просторі як сучасників.

Індивідів, які живуть в одному часову проміжку, відносять до сучасників; вони можуть бути різного віку, походження, національності, але вони не являються основою покоління. Натомість спільність осіб, народжених в одному часовому проміжку, які співіснують поряд один з одним, взаємодіють між собою, переживають одні і ті ж події,

саме і складають покоління. Поняття покоління першочергово об'єднує два фактори: єдність віку та наявність життєвих контактів. Співіснування кількох спільнот одночасно вибудовує гармонію існування людського життя, адже без оновлення його ресурсів розвиток зазнав би краху.

Відповідно до цього філософи апелюють до циркуляції поколінь, які в процесі змінності світу продукують розвиток, що припадає головню на продуктивний вік людини. Спільність дати народження та життєвого простору – вихідні критерії покоління. Оскільки молодь не визначається конкретною цифрою, а має певну протяжність у зв'язку зі специфічними особливостями організму та рольовими категоріями, то варто виділяти певні вікові групи, які входять в основу покоління.

З плином історії залежно від умов існування людини філософи виокремлюють декілька вікових груп (три, чотири, п'ять або й шість вікових груп). До прикладу, Аристотель виділяв: юність, зрілість (акме) і старість. Поділ вікових груп і до сьогодні відбувається на основі біологічних та генеалогічних теорій в рамках наслідування: діти, батьки, прадіди. Такий погляд базується на специфічному стані духу і тіла в певному віковому діапазоні, що в молоді докорінно відрізняється від старших людей. Х. Ортега-і-Гассет заперечує це бачення і пропонує комплексно сприймати існування індивіда не тільки як організму з певним набором можливостей залежно від фази життєдіяльності організму, але і зі співіснуванням з іншими поколіннями у просторі соціального знання та середовища історичних подій [30, с.129].

Оскільки покоління не існують ізольовано один від одного, а перебувають у постійній взаємодії між собою, то типи таких зав'язків поділяють на: вертикальні, які передбачають передачу знань і досвіду від одних генерацій до інших через ієрархію впливовості (наприклад, від батьків до дітей) та горизонтальні, коли взаємодія поколінь передбачає обмін і співіснування.

Відтак Х. Ортега-і-Гассет виділяє п'ять вікових груп різницею у 15 років, що він вважає доцільним для продуктивного існування конкретного покоління: дитинство, юність, вступ у життя, панування в ньому та старість. Відлік поколінь філософ пропонує вести від народження особистості, яка суттєво вплинула на хід історії, об'єднавши навколо себе покоління з певним кутом зору на життя [Ортега-і-Гассет Х., Вибрані твори/ Пер. з ісп. В. Бурггардта. Київ 1994.].

Від теорії Ортега –Гасетта, як підсумовуючої до міждисциплінарного підходу до розгляду поняття поколінь, варто перейти до їх **класифікації**. Потреба у класифікації і її перші спроби припадають на XVII-XVIII століття, продовжуючи традиції античних авторів про наслідування. Одним із перших представив цей напрямок в Новому часі італійський філософ доби Просвітництва Дж. Віко, який заклав основи культурної антропології та етнології. Він висуває чотири принципи історичного наслідування:

- 1) земна світова історія не залежить від Священної історії;
- 2) саморозвиток суспільства здійснюється за власними внутрішніми законами і причинами в процесі зміни поколінь;
- 3) Просвітництво є головним рушієм прогресу в розвитку суспільства; історія є нічим іншим, як поступовою зміною поколінь, здебільшого пов'язаних між собою єдністю розуму та зростанням національного знання [43, с.324].

Наступну класифікацію висуває антрополог Е. Ліпума на основі дослідження розвитку народу Нової Гвінеї через входження у глобалізаційний світ. Він акцентує увагу при здійсненні класифікації на умови формування та існування конкретних поколінь і виділяє наступні.

- Найстарше покоління (представники якого повністю виховувалися і жили продуктивну частину життя у традиційному світі).

- Середнє покоління (представники якого виховувалися у традиційному середовищі, але продуктивну частину життя живуть у глобалізованому світі).
- Молоде покоління (представники якого не знають іншого світу, крім глобалізованого) [52, с.276].

Тут яскраво прослідковуються настрої секуляризації і відхід від позиції природного закону наслідування поколінь, висвітлено прихід індивіда як активного актора.

Наступниками Дж. Віко були Ж. Кондорсе і Д. Дідро, які заклали фундамент теоретичного аналізу наслідування в натуралістичному напрямі. Вони відштовхувалися від людського розуму і продуктів його діяльності як основного акту передачі, що продукує побудову історії. Протилежною за ідеєю була теорія Ж.-Ж. Руссо і Д. Юма, які чітко розмежовували поняття науково-технічного прогресу та істинної природи людини, яка не тяжіє до саморозвитку; сама ж зміна поколінь продукує підтримання обличчя цивілізованої людини – штучної [66].

Продовжуючи ідеї попередників, І. Гердер та І. Кант входять у метафізичну полеміку про витоки історії і вводять поняття «дух часу»: тобто людська історія, на їхню думку, розвивається за законами природи, де зміна поколінь - її невід'ємна частина [33, с.453].

Наведені вище класифікації так чи інакше звертають увагу на роль культурного і духовного начала індивіда та групи індивідів у творенні історії, які поступово зводяться до наявності установок, уявлень та ціннісних орієнтацій, сформованих в процесі творення історії.

На основі цих ідей на початку 1990-х рр. у США було створено одну із найвідоміших теорій поколінь економістом і демографом Н. Хоувом та драматургом і істориком В. Штраусом. Вони почали своє вивчення саме з проблематики конфлікту поколінь і дійшли висновку, що моделі поведінки представників одних поколінь

суттєво різняться від представників інших в одному ж і тому віці, що нашттовхнуло їх на подальші дослідження. В 1991 р. вони написали книгу «Generations» (Покоління), де досліджували зміну у поведінці різних поколінь на фоні американської історії ще з часів Колумба.

За основу автори виділили тезу, що наш ціннісний набір формується протягом перших 12-14 років, який в подальшому впливає на все наше життя. Процес аксіологічного утворення відбувається під впливом різних умов: економічних, соціальних, етичних, а також виховання, як ключового аспекту. Цінності являються міцним невидимим мисленнєвим конструктом, який активно впливає на поведінку і розвиток особистості, відтак автори виділяють поколіннєві, загальнолюдські та індивідуальні цінності.

Їх класифікація визначає межі поколінь у 20 років, тобто час, в який народжуються представники одного покоління, таким чином поділяючи їх на:

- 1) GI - покоління переможців (роки народження 1904 - 1924);
- 2) мовчазне покоління (роки народження 1925 – 1945);
- 3) бейбі-бумери (роки народження 1946 – 1964);
- 4) покоління X (роки народження 1965 – 1985);
- 5) покоління Y (роки народження 1986 – 2006);
- 6) покоління Z (роки народження після 2006).

Також автори вказують, що люди, народженні на стику поколіннєвих меж, являються частковими носіями ціннісного набору і виконують роль зв'язкових (перехідних), які сприяють передачі та адаптації одних поколінь із іншими. Кожні чотири послідовно змінюванні покоління утворюють цикл, який триває близько 80 років. Потім починається новий відлік і нові покоління відтворюють цінності, схожі із першим із попереднього циклу [64].

О. Зінов'єв у власній класифікації відштовхувався від періоду існування СРСР і вводить поняття так званої радянської людини (*Homo PostSoveticus*), яка уособлює колективний портрет декількох поколінь в цей історичний період [41].

Узагальнюючи варто зазначити, що проблематика поколінь є досить актуальною у соціогуманітарному дискурсі, про що свідчать вище наведені результати порівняльного аналізу підходів. В наведеній нижче таблиці коротко охарактеризовано особливості трактувань покоління кожною згаданою вище наукою (див. табл. 2.1.1.), а також хотіли б виокремити те, що спільними рисами у розгляді кожної з них є те, що вони вважають покоління важливим елементом розвитку людства.

Оскільки покоління, як людське об'єднання, несе в собі знання та досвід всього людства у практиках та традиціях, які у процесі взаємодії передаються іншим, це у кінцевому підсумку сприяє прогресу. Кожна наука виділяє власні предметні особливості, відтак відмінними є акцент або на індивіді як головному утворюючому чиннику покоління що проявляється у виокремленні критичних періодів становлення або продуктивних років життя (психологія, філософія), або на перетворюючій функції поколінь (покоління як рушій утворення процесів життя і об'єднання індивідів).

Отже, проблема поколінь є об'єктом вивчення багатьох наук, що дозволяє комплексно дослідити основні їх особливості, спільне і відмінне в трактуванні цього поняття.

Таблиця 2.1.1.

**Суть підходів до тлумачення поняття покоління
в різних соціогуманітарних науках**

<i>Наука</i>	<i>Характерні риси розгляду поколінь</i>
Біологія	Цей підхід трактує покоління через біологічні показники генетичної

	спорідненості та розвитку людського організму в родовій ретроспективі.
Антропологія	Генеалогічний підхід до аналізу поколінь вказує на взаємодію в межах сім'ї та акцентує на генетичному наслідуванні, обміні знаннями, традиціями, поведінковими практиками.
Демографія	Кількісні характеристики покоління - об'єднання вікових груп, що впливає на якісні характеристики покоління як соціального об'єднання.
Історія	Покоління – історично обумовлене об'єднання індивідів, які пережили спільні події, що і обумовлює їх ментальну та соціальну схожість.
Культурологія	Поколінна взаємодія ґрунтується на передачі специфічних знань та отриманого унікального досвіду, що обумовлює рівень їх інтеграції.
Психологія	Критичні періоди життя індивідів конкретних поколінь; вони формують їх ціннісний та поведінковий набір, що відрізняє їх від інших.
Економіка	Покоління як людський ресурс, з конкретним набором власних особливостей, сформованих в умовах

	його становлення та розвитку під впливом зовнішніх умов, що впливає на орієнтацію в економічній діяльності.
Філософія	Основа покоління - це період становлення особистості, а саме її продуктивні роки, що вибудовує її гносеологічну базу; покоління не існують ізольовано один від одного, а перебувають у постійній взаємодії.

Джерело: [Авторське напрацювання]

2.2. Соціологічна інтерпретація поняття «покоління»

Міждисциплінарність у розгляді поняття «покоління» призводить до різного трактування його цінності у дослідженні людського прогресу як такого. З попереднього підрозділу виснуємо, що позиції соціогуманітарних наук розходяться в трактуваннях, але ідея зміни поколінь як соціальних об'єднань, що породжує процес розвитку, залишається сталою. Соціологія, як елемент узагальнення аналізу вміщає в собі всі теорії, які пояснюють взаємодію індивідів в межах одного покоління і поколінь між собою. Це безперервний процес обміну знаннями, досвідом, поведінковими практиками, породження нових традицій та звичок, які надалі і формують соціальну реальність. Розгляд соціального життя саме через поняття покоління дозволяє усвідомити спільність соціального «Я» індивідів, народжених в один і той самий період, процес їх адаптації та творення реальності, через все ті ж складові, але під новим кутом зору.

З попереднього підрозділу витікає, що проблема поколінь зустрічається у достатній кількості соціогуманітарних наук. Специфіка їх сфери досліджень виокремлює свої ключові характеристики поняття та намагається подати це через

власний понятійно-категоріальний апарат. Здебільшого акцент зміщується до поколінної проблематики як фактору історичного процесу, що рухає людський прогрес.

Покоління як самостійна категорія рідко розглядалася у більшості соціогуманітарних наук, скоріше була інтегрована у більш прикладні предметні зацікавлення. Вперше соціологічний розгляд цього поняття здійснив К. Мангейм у своїй праці «Проблема поколінь» (1928 р.). Доробок автор вважається найбільш структурним аналізом покоління як соціологічної категорії.

Розгляд напрацювань класиків і їх вкладу в концептуалізацію поколінь дозволяє зосередити увагу на векторі мисленнєвих дискурсів. Отже, перший, кого згадує К. Мангейм у своїй роботі, був О. Конт, який започаткував традицію розгляду поколінь у об'єктивістському напрямку, базуючись на законах позитивізму. Основна думка класика полягала в прогресі людства як основі, де покоління відіграє роль рушія, що проживає прогресивний відрізок часу, а саме 30 років; набуває певного досвіду, формує особистісні риси, як соціальне об'єднання (здебільшого через інтелектуальні еліти), потім передає знання наступникам та відходить на периферію соціальної активності. Тут варто погодитися з О. Контом, що покоління – це рушій прогресу. Проте з приводу продуктивного віку та зміни одних поколінь іншими варто зауважити, що вони не існують у вакуумі один від одного, а перебувають у постійній взаємодії, тому говорити про те, що тільки молоді покоління творять історію, а старші затримують її, у сьогоденних умовах звучить абсурдно. Скоріше вони разом дають синтезований результат – сьогоденні і процеси, які сьогодні відбуваються.

Наступний вектор розгляду покоління як соціологічної категорії базується на німецькому романтизмі, який розвиває тенденцію суб'єктивізму. В. Дільтей виокремлює темпоральний показник еволюції інтелекту, говорячи про те, що «співіснування поколінь дає більше ніж просто хронологічне значення; люди різного віку піддаються одним і тим самим впливам і являються сучасниками» [53].

Продовжуючи свій аналіз джерел праць соціологів про покоління, К. Мангейм згадує доробок В. Піндера, який своєю чергою вводить показник темпоральності в утворення поколінної специфіки. Суб'єктивне сприйняття часу через переживання різних подій і його сприйняття людьми різного віку призводить до аспекту об'ємного часу, а це у підсумку доводить, що кожне покоління конкретний момент відтворює на власний лад. Тобто на основі цього здійснюється виведення поняття «ентелехії» покоління - вираження єдності його «внутрішньої цілі»: вродженого способу життя і світовідчуття [53, с.45]. Існує певна відмінність між цим поняттям та поняттям «Дух часу», оскільки останнє носить комплексніший характер і характеризується спільно пережитими подіями конкретного покоління, способами існування. Носіями «Духу часу» одночасно можуть бути декілька поколінь або соціальних груп, тому для аналізу саме поколінної проблематики варто застосовувати поняття ентелехій.

Щодо визначення місця покоління у структурі соціальної реальності, то, посилаючись на К. Мангейма, можна пояснити це через біологічний ритм буття людини. Оскільки життя індивіда обмежене фактом смерті, а також перебуває в залежності від конкретної життєвої фази організму (вік), так само і фази життя конкретного покоління залежать від історичного процесу. Тобто коли людина переживає певні життєві події в певний час, з урахуванням зовнішніх умов, тоді і формується її приналежність до певного покоління. Індивідам однієї генерації характерне спільне місцеперебування в історичній протяжності соціального прогресу [53, с.54].

Спільна приналежність до одного соціального місцеперебування призводить до переживання спільного досвіду та формування специфічного способу мислення на основі цього і образу дій. Так формується специфічний кут зору покоління, який і визначає його основні мисленнєві акценти у трактуванні реальності. Моделі поведінки походять від соціальних стосунків одного покоління, реагуючи на зовнішні події і встановлюючи певні реакції, які надалі формують сталі конструкти у вигляді традицій.

Покоління як соціальний феномен, вважає Мангейм, являє собою особливий тип спільного місцеперебування з історико-соціальним процесом «вікових груп». Покоління є фактором історичного прогресу, внаслідок постійних змін одних на інші, в процесі цих змін вони переживають певні події, накопичують певний пласт знань, відповідно до пережитого досвіду, а саме ключових подій життя, здійснюють передачу цих знань наступникам. Вони співіснують разом у соціальній реальності і постійно взаємодіють між собою.

Покоління як реальність виявляється тоді коли між індивідами присутні спільні зв'язки, які проявляються через засіб соціальних та інтелектуальних симптомів процесу дестабілізації [53, с.66]. Певні події, що являються формоутворювальними для покоління, становлять базис для безперервної практики і побудови нових патернів поведінки в межах цього покоління. Також варто зазначити, що не всіх індивіди, які переживають спільні історичні події, можна віднести до одного покоління; так, наприклад, тут буде важливим чинником локальне розташування, що обумовлює постійну взаємодію, тобто в межах однієї країни. Факт переживання події важливо ще усвідомити і відтворити в когніції. За таку функцію відповідають певні групи індивідів, які являються ядром покоління.

У статті Н. Черниш та М. Борецької наведено будову покоління, якою можна завершити попередньо викладену думку. Авторки використовують напрацювання К. Мангейма і пропонують своє уявлення структури покоління. Вона має вигляд оберненої піраміди, де на верхньому шарі знаходяться секції або вікові групи (до прикладу, ровесники); на другому рівні всередині існують конкретні групи, які взаємодіють між собою у процесі життєдіяльності, і нижній шар, а саме базовий – це ядра поколінь, які і відповідають за творення нових цінностей та культурного коду власної генерації[41].

Завершуючи аналіз доробку К. Мангейма варто сказати, що його доробок є досить ґрунтовним у розгляді генези самого покоління, як соціального феномену,

проте базисом для конкретних емпіричних дослідницьких проєктів його назвати важко через брак чіткого понятійно-категоріального апарату та неможливість пов'язати із конкретними методами. Проте думки К. Мангейма слугують чудовою теоретичною базою для розуміння та доповнення конкретних прикладних теорій. Отже, підсумовуючи, можна навести таку його тезу: «Якщо ми хочемо пізнати первинні постійні фактори, то їх варто розглядати в структурі історичних та соціальних систем сил» [53, с.61]. Тобто для нього покоління – це продукт поєднання історії та соціального, з врахуванням біологічної природи людини, яка власним потенціалом об'єднує всі чинники і здійснює прогрес.

В порівнянні із доробком К. Мангейма в соціології не зустрічається більше таких ґрунтовних праць, проте науковці так чи інакше торкалися цієї проблематики у дослідженні інших соціальних феноменів. Так, Г. Спенсер розробляв соціальну філософію в рамках епістемологічного індивідуалізму, який був заснований на біологічно обумовленій зміні одних індивідів на інших. Такий процес передбачав ціль збереження роду людського в цілому в умовах жорсткої реальності життя та смерті, яка мінімізує прояви піклування старших за меншими. Таким чином зроблено акцент на жорсткому біологічному факторі, який визначає міжпоколінну взаємодію [47, с. 183].

В. Бойко підкреслює, що Ш. Айзенштадт (структурний функціоналіст) розглядав покоління як групу системних позицій та ролей, які виконують індивіди. Тут роллю виступає одиниця міжпоколінної взаємодії, яка є регулятором поведінки. У життєвому циклі поколінь відбувається перехід цих ролей від старших до молодших поколінь, що обумовлює процес розвитку соціокультурного середовища [20].

П. Сорокін дивився на покоління крізь вікову ідентифікацію, акцентуючи, що приналежність до однієї вікової категорії породжує схожість деяких суспільно важливих рис. Індивід в силу своїх інтересів, рис, вірувань тісно пов'язаний із віковою

приналежністю і в процесі соціальної діяльності впливає на всю соціальну реальність [59].

Вчення А. Шюца достатньо уваги приділяє саме просторово-часовій локалізації індивіда в соціальному організмі. Саме тому у своїй праці «Феноменологія соціального світу» автор оперує такими трьома поняттями: попередники, сучасники і послідовники, які відповідають трьом часовим модусам існування суспільства у часовій ретроспективі [61.]

Творення взаємозв'язку одних поколінь із іншими проявляється через формування близького кола інтеракції та віддаленого кола, своєрідна інтерпретація «я-ми» груп. У процесі такої взаємодії відбувається інтелектуально-психологічна процедура опосередкованої типізації, за допомогою якої порівнюють характерологічний портрет людей з їх зовнішністю. Усталений образ стереотипної поведінки певних категорій сучасників в стандартних соціальних ситуаціях визначають як персональний ідеальний тип. За допомогою таких типів інтеріоризується реальність і твориться повсякдення. Також про взаємодію поколінь як взаємопов'язаних ланок варто вказати, що сучасники відчують вплив від попередників через отримання цих ідеальних типів і знань, але безпосередній вплив вони можуть здійснювати на послідовників своєю діяльністю.

Вітчизняні дослідники також мають певні досягнення у дослідженні поколінь як феномену для соціологічного осмислення. Так, В. Бойко у своїй статті [20.] розглядає це поняття в рамках структурно-діяльнісного підходу, звертаючи увагу саме на причетність до історичних подій і залежність життєвого циклу поколінь від нього. Внаслідок спільно пережитих подій учасники формують стійку традицію, яка проявляється в особливостях інтересів, цінностей, цілей, а також емоційної складової конативного аспекту.

Дослідниця наводить таку дефініцію: «Покоління являє собою соціальну спільноту, яка складається з декількох вікових когорт, атрибутивною властивістю якої є специфічний габітус, сформований на підставі особливостей формативного періоду, соціалізаційної системи, біографічних характеристик генераційних груп» [20.] Також проблему поколінь досліджували Н. Коваліско та С. Макеєв. Вони аналізують доробок К. Мангейма та займаються питанням місця покоління в історико-соціологічній перспективі, розглядаючи перш за все праці вчених, які досліджують генезис покоління [26].

Одна з останніх за часом публікацій, яка розглядає питання покоління крізь аксіологічну призму, представлена Н. Черниш у співавторстві із М. Борецькою [41]. Ними прослідковано еволюцію праць за цією тематикою, а також розроблено проблему цінностей поколінь. Виведено концептуальні основи соціології поколінь, а також проведено аналітичне дослідження цінностей ровесників незалежності України.

Отже, соціологічний розгляд поколінь як категорії спирається на історичний фактор, що продукує основу життєдіяльності покоління, через ключові події, які згодом індивіди інтеріоризують у нові соціальні практики. Покоління є структурною категорією соціальної реальності, адже об'єднує всі соціальні спільноти за допомогою загального знання, яке передається в процесі циркуляції поколінь. Соціологія доводить, що генерації – це не суто категорія, скоріше факт еволюції людства, соціокультурний чинник формування надбудови, що впливає на всю будову соціальної реальності.

2.3. Схематична модель процесу вивчення уявлень трьох поколінь про економічний успіх

Архітектоніку теоретичної соціології різні дослідники класифікують по-різному, спираючись на визначення об'єкта дослідження, предметної скерованості або методів дослідження конкретної сфери соціальної реальності. Погляд на теоретичну

інтерпретацію залежить від методологічної спрямованості дослідника, проте основні базисні засади теорії соціологічного знання є канонічними. Відтак нами обрано класифікацію парадигм у соціології, представленою у напрацюваннях українського соціолога А. Ручки щодо соціокультурних ідентичностей, але загальну характеристику трьох парадигм у цій публікації виявляється можливим застосувати і до обраної теми [38]. Виділено три основні парадигми, які опираються на об'єкт як індикатор методологічної спрямованості.

Перша парадигма *«соціологічного реалізму»*: об'єктом її дослідницької стратегії є суспільство, його структура, соціальні організації, інститути. Представниками цього напрямку була практично більшість соціологів до XIX століття, такі як О. Конт, Г. Спенсер, Е. Дюркгайм, Т. Парсонс, Р. Мертон та багато інших. Основою їх теорій і концепції є суспільство як система, яка функціонує за певними правилами та законами та організовує соціальну реальність.

Друга парадигма *«соціологічного номіналізму»*; її об'єктом дослідження виступає індивід, якому належить головна і вирішальна роль у творенні соціального життя. Базисним поняттям тут є індивід та його діяльність, яка визначає його місце в суспільному порядку та вибудовує взаємодію з іншими його членами. Представниками цієї парадигми є Дж.С. Мілль, М. Вебер, Дж. Мід, Дж. Хоманс та ін.

Третя парадигма *«соціологічного конструктивізму»*; вона об'єднує полярні сфери попередніх двох, саме тому мають дуалістичний характер. Деякі концептуальні та методологічні недосконалості соціологічного реалізму та номіналізму дослідники намагалися виправити шляхом об'єднання їх об'єктних і предметних кіл. Завдяки вибудовуванню зв'язку між макро- і мікросоціологією, між об'єктивно-предметним та суб'єктивно-ціннісним підходами відбувається розгляд проблематики в єдності об'єктивних умов та суб'єктивних факторів.

Цю ідею розробляв у своїй теорії соціальної дії М. Вебер, а також А. Турен, Г. Йоас та в теорії соціального обміну - Дж. Хоманс і П. Блау, тобто здебільшого представники символічного інтеракціонізму та феноменологічної соціології.

Можна погодитися із узагальненням про те, що конструктивістська стратегія – концепція соціології життя; вона долає крайнощі в трактуваннях змісту соціології, оперує поняттями соціальної реальності, її універсальності, унікальності, над індивідуальності, і водночас вимірює її за допомогою свідомості, поведінки і навколишнього середовища.

Парадигма соціологічного конструктивізму являється сучасним напрямком, який активно розробляється багатьма соціологами, деяких з них ми згадали вище. Ми розглянули і адаптували до обраної проблематики основні положення цього теоретичного концепту на основі трактату П. Бергера і Т. Лукмана «Соціальне конструювання реальності» (1967) [45]

Автори підкреслюють, що об'єктом дослідження представників соціологічного конструктивізму являється реальність – вона є повсякденним життям індивіда, яку він усвідомлює за допомогою своєї інтенціональної свідомості. Світ загалом складається із безлічі реальностей, але та, яка знаходиться в рамках «тут-і-зараз», є вищою реальністю для людини. Найближча зона – зона фізичної присутності особистості, яка складає основу, там, де вона може перетворювати реальність. Основою цього перетворення є прагматичний інтерес, який визначає неproblemні зони, в яких індивід діє і стикається постійно, а також проблематичні, з якими він мусить знайомитися вперше, розширюючи свою зону повсякденності.

Світ повсякденності має дві основні структури: темпоральну та просторову. Темпоральна структура будується на основі часу, який є індивідуальним (той, який відповідає фізіологічним біоритмам людини) та соціальним, себто інтерсуб'єктивний стандартний час, який базується на перетині космічного та існуючого в суспільстві календаря. Просторова структура носить соціальний характер, оскільки індивід розділяє свою повсякденність з іншими людьми.

Основа соціальної взаємодії будується в процесі ситуації «Face-to-face» - представлення одні людини іншій у фізичній присутності. Такий тип зв'язку передбачає взаємообмін суб'єктивними значеннями: трактуваннями жестів, сприйняттями мови, рухів тіла, емоцій. Індивід пізнає іншого за допомогою схем типізацій; дві схеми типізацій вступають в неперервні перемовини в ситуації «Face-to-face». Чим більше віддалені типізації соціальної взаємодії від ситуації «Face-to-face», тим більш вони анонімні.

Соціальної реальності повсякденного життя можливо зрозуміти в континуумі типізацій, анонімність яких зростає в міру їх віддалення від «тут-і зараз» ситуації «Face-to-face» [45] Соціальна структура – це вся сума типізацій та створених з їх допомогою повторюваних зразків взаємодії. Вище згадані схеми типізації і являють собою продукти об'єктивації внаслідок взаємодії «Face-to-face». Перетворення суб'єктивного трактування в об'єкт загального усвідомлення відбувається за допомогою сигніфікації, знаки якої групуються в системи (жести, рухи тіла, матеріальні артефакти) і стають доступними людям поза ситуацією «Face-to-face».

Мова (система словесних знаків) – найбільш важлива знакова система людського суспільства. За допомогою мови відбувається типізація досвіду, який в подальшому може бути відтвореним кимось іншим. Вона має якість об'єктивності, підкорює індивіда своїми структурами, надає готову схему об'єктивації життєвого досвіду. Таким чином формується доступний запас соціальних знань, який сприяє взаємодії індивід у реальності повсякденного життя.

На основі вище згаданих теоретичних положень концепції П. Бергера і Т. Лукмана було виведено адаптовані до них положення, які розкривають обрану проблематику і служать теоретичною основою бакалаврської кваліфікаційної роботи; головні з них наведемо нижче.

Економічна сфера людської діяльності є частиною повсякденної реальності, яку індивіди перетворюють у процесі своєї фізичної діяльності в ній на основі безпосередньої взаємодії. Вона має свій набір об'єктивацій, які визначають закони та критерії існування загалом, а також критерії успішності. Маркери об'єктивацій проявляються у мовних знаках (зокрема, це мова діловодства, фінансів), а також у символах, так званих матеріальних та нематеріальних атрибутах успіху.

Загальне знання про економічну сферу існує поза індивідами і формується у процесі їх взаємодії «Face-to-face», де індивіди за допомогою схем типізацій зіставляють власні суб'єктивації. Відтак успішність як поняття має соціальний характер, тому при безпосередній взаємодії її члени, оперуючи загальними поняттями, ідентифікують рівень успішності.

У процесі економічної взаємодії, керуючись прагматичним інтересом, люди перетворюють цю повсякденність, набуваючи досвіду та нових знань, що сприяє розширенню меж цієї реальності, і з проблематичних зон, переходячи у неproblemатичні та досягаючи успіху в них (до прикладу, перекваліфікація індивіда або переорієнтація бізнес-стратегії за вимогами ринку, що дозволяє залишити рівень доходу сталим або збільшити його. Тобто будь-яка економічна ситуація, яка характеризується як проблематична, призводить до пошуку шляхів її вирішення, задля збереження або примноження наявних ресурсів та досягнення успіху).

Структурні характеристики існування повсякденності (такі, як простір, де саме відбувається діяльність, що визначає місце індивіда в ній і коли, що акцентує на темпоральності подій які на основі загальних уявлень про досягнення та їх час, накладають на індивіда певні рамки, коли і якого рівня економічної успішності потрібно досягти. Наслідком таких закономірностей є феномен стереотипізації досягнення економічного успіху у певному віці, що супроводжується ейджизмом та дистанціюванням одних вікових груп від інших, а також і поколінь.

Оскільки молоде покоління ще недостатньо зріле для великих звершень, середнє покоління є піком успішного існування, а старше покоління здебільшого вже не здійснює свою економічну діяльність для досягнення успіху, лише практично для доживання. Такі приклади стереотипізації є частиною загального знання, але впливають на негативні тенденції взаємодії індивідів, тому що мають максимальний рівень анонімності, часто надто віддалений від ситуації «Face-to-face».

Оцінка економічної успішності у процесі взаємодії «Face-to-face» продукує нові і нові схеми типізацій та знань, які надалі трансформують уявлення інших. Звертаючись до проблеми поколінь в цьому контексті, можна навести приклад їх взаємодії, коли старші покоління діляться знаннями з молодими поколіннями і тим самим надають їм базу для нових класифікацій і оцінок, а ті, своє чергою, змінюють їхнє бачення цієї проблеми.

Структура економічної повсякденності та рівня успішності індивіда у ній формує цілі структури стратифікації, які пронизують усю соціальну реальність. Показники економічної успішності існують поза конкретним індивідом, є спільними для більшості та можуть бути вимірювані.

Основою формування уявлень про економічний успіх є мова, яка інституціоналізує об'єктивації утворенні під час взаємодії «Face-to-face».

Парадигма соціологічного конструктивізму є дуалістичною, оскільки враховує як об'єктивні чинники умов існування (рівень розвитку суспільства, економічний рівень, політичний режим, стратифікаційну структуру суспільства тощо), так і суб'єктивні (рівень освіти, сфера зайнятості, оточення, рівень доходу) і в процесі повсякденного життя продукує динаміку соціальної реальності. Ось чому з цієї позиції покоління є сконструйованим феноменом із відповідними особливостями [41]. Проживаючи певний відрізок життя в конкретних економічних, історичних, політичних, культурних та соціальних умовах, представники конкретного покоління

мають своє загальне знання, яке було утворене у період їх активного перетворення соціальної дійсності, що навпрост впливає на конструювання їх уявлень про економічний успіх зокрема.

У Таблиці 2.3.2. представлено результати адаптування головних положень соціологічного конструктивізму до проблематики уявлень про економічний успіх, що дозволило увиразнити теоретичну основу бакалаврської кваліфікаційної роботи у табличному вигляді.

Таблиця 2.3.2.

**Адаптація положень соціологічного конструктивізму
до вивчення економічного успіху**

<i>Головні положення соціологічного конструктивізму</i>	<i>Адаптовані положення, які складають теоретичну основу концепту економічного успіху</i>
Повсякденне життя представляє собою реальність, яка інтерпретується людьми і має для них суб'єктивну значимість в якості єдиного світу	Економічна сфера людського життя є спільною для всіх і є однією із найважливіших сфер повсякденності, яка поділяється всіма індивідами і визначає їх місце в ній
Реальність повсякденного життя являється вже об'єктивованою, конституйованою порядком об'єктів, які були окреслені як об'єкти ще до появи індивіда	Економічна повсякденна реальність існує поза індивідами і має свій об'єктивний порядок, який визначає основні критерії успішності
Мова визначає координати життя в суспільстві і наповнює життя значимими об'єктами	Значимість об'єктів успішності в економічному порядку визначається за допомогою мови

<p>Сприйняття повсякденного життя здійснюється в залежності від просторової та часової наближеності або віддаленості.</p>	<p>Характер економічної діяльності у повсякденності залежить від місця та часу в загальній локусно-темпоральній структурі</p>
<p>Повсякденне знання – це знання, яке індивід розділяє з іншими людьми в звичній самоочевидній буденності повсякденного життя.</p>	<p>Знання економічної сфери повсякденності у процесі взаємодії індивідів має базисну основу і розуміється апріорі всіма індивідами. Оскільки характер успішності є абсолютно соціальною категорією, тому і всі індивіди апелюють до загального знання про неї.</p>
<p>Звичний порядок повсякденного життя має сектори проблематичні, ті, які ще не досліджені та неproblemатичні, ті, про які індивіди мають знання, отримані через досвід. Перші прагнуть перейти в стан наступних.</p>	<p>У процесі економічної діяльності індивід набуває досвіду та знань, які формують набір його об'єктивацій; відкриває нові сфери цього сектору; він розширює свої уявлення про економічну сферу. Проблематичні сфери також можна відносити до тих, в яких ще не досягнуто успіху, і по мірі його досягнення вона входить у головну реальність суб'єкта.</p>
<p>У світі повсякденного життя існує свій інтерсуб'єктивний доступний час, його можна розуміти як перетин космічного часу та існуючого в</p>	<p>Існування певної послідовності виконуваних дій в економічній повсякденності індивіда передбачає уявлення, які побудовані на основі очікувань суспільства. Останні</p>

<p>суспільстві календаря, яке накладає на індивіда певну послідовність подій</p>	<p>супроводжують ці знакові дії, саме тому і формуються стереотипи про часові точки досягнення тих чи інших результатів у економічній сфері з віком.</p>
<p>Індивід має лиш певний відведений йому відрізок часу, за який він повинен реалізувати свої проекти; це знання впливає на нього і на його ставлення до цього</p>	<p>Знання скінченності відведеного індивіду часу змушує задуматися про якість життя, де діяльність внаслідок таких інтенцій проявляється у економічній повсякденності найяскравіше. Економічна успішність являється одним із мірил та інструментів гідно прожитого життя практично всіх поколінь.</p>
<p>Ситуація «Face-to-face»представляє собою прототип соціальної взаємодії</p>	<p>Внаслідок взаємодії «Face-to-face»у рамках економічної сфери індивіди обмінюються знаннями та формують певні власні типізації, оцінюючи один одного за предметами успішності через жести, мовні та зовнішні ознаки.</p>
<p>Зразок не може вмістити всього спектру різноманіття характеристик суб'єктивності іншого, доступному мені в ситуації «Face-to-face».</p>	<p>Економічна успішність – це широкий критерій, який може різнитися мірою суб'єктивних проявів, тому зразок як такий формує низку непорозумінь у процесі безпосередньої взаємодії індивідів.</p>

<p>Реальність повсякденного життя містить схеми типізацій, на мові яких можливе розуміння інших та спілкування з ними в ситуації «Face-to-face»</p>	<p>У процесі спілкування індивідів вони оцінюють та аналізують один одного по типізаціях та рівню успішності, співставляють отриману інформацію із готовими образами.</p>
<p>Соціальна структура – це вся сума типізацій і створених за допомогою повторюваних зразків взаємодій</p>	<p>Структура економічної повсякденності та рівня успішності індивіда у ній формує цілі структури стратифікацій, які пронизують усю соціальну реальність.</p>
<p>Знаки та знакові системи об'єктивно доступні за межами прояву суб'єктивних інтенцій</p>	<p>Показники економічної успішності існують поза конкретним індивідом, є спільними для більшості та можуть бути вимірювані</p>
<p>Загальні об'єктивації повсякденного життя підтримуються головним чином за допомогою лінгвістичних означень</p>	<p>Мова економічної повсякденності інституціоналізує діяльність індивідів і спрощує комунікацію між ними, дозволяє за допомогою певного лексичного набору з'ясувати рівень успішності конкретного індивіда через використувані мовні конструкти та теми мовних зацікавлень</p>
<p>Мова типізує досвід, робить його анонімним, який може бути відтворений іншим</p>	<p>Загальні правила, закони та зразки поведінки в економічній сфері являються універсальними, дозволяють відтворювати їх та конструюють певні</p>

	закладені стереотипи щодо економічного успіху в житті індивіда
--	--

Джерело: Авторське напрацювання.

Таким чином, соціологічний конструктивізм – це одна із парадигм, яка враховує як об’єктивні, так і суб’єктивні чинники конструювання певного соціального явища, в тому числі й такого, як економічний успіх. Основою для здійснення економічної діяльності є повсякденність, де індивід діє згідно власних знань та уявлень. Вони формуються у безпосередній взаємодії людей в ситуації «face-to-face», де вони обмінюються вербальними та невербальними знаками. Так конструюються основні уявлення про економічний успіх також, що в подальшому прямо впливає на стратегію поведінки індивіда в економічній сфері соціальної реальності.

Висновки до 2 розділу

В першій частині другого розділу розглянуто формування уявлень про економічний успіх в середовищі поколінь, які існують одночасно в межах того чи іншого суспільства (в нашому випадку – українського). Для з’ясування цього здійснено процедуру аналізу тієї частини понятійно-категоріального апарату восьми соціогуманітарних наук, яка стосується трактування поняття покоління як носія тих чи інших уявлень. Спільним в їх трактуванні поколінь є те, що це поняття вони розглядають як спільноту індивідів, об’єднаних певними загальними для них характеристиками, що обумовлює оцінку їх діяльності у певному соціальному середовищі. Також всі ці науки погоджуються з тим, що за допомогою поколінь можна прослідкувати розвиток людства загалом, а разом із тим – і зміну уявлень про економічну успішність. З’ясовано, що відмінності у розгляді поколінь проявляється здебільшого через специфіку предметних полів цих наук (до прикладу: біологія - генетична приналежність, історія – спільно пережиті події, психологія – набір психоемоційних характеристик тощо).

В наступній частині розглянуто соціологічний дискурс трактування покоління як ключової категорії з врахуванням мультипарадигмальності сучасної соціології. Зазначено, що соціологія об'єднує в собі напрацювання багатьох соціогуманітарних наук, адже усі спільні риси представників конкретного покоління дозволяють визначити особливості його сприйняття економічного успіху як соціальної спільноти. Детально проаналізовано доробок К. Мангейма як одне з теоретичних джерел у розгляді проблематики поколінь, а також пошуки у цьому річизі інших сучасних дослідників. Підкреслено, що науковий скепсис Мангейма в контексті можливостей емпіричного дослідження поколінь спонукає до пошуків більш релевантного методологічного джерела, в якості якого обрано соціологічний конструктивізм.

На основі парадигми соціологічного конструктивізму як ключової у роботі сформовано власні теоретичні тези для подальшої верифікації цих положень в авторському емпіричному дослідженні уявлень різних поколінь сучасного українського суспільства стосовно економічного успіху.

Відповідно до цього сформовано авторське визначення покоління: це об'єднання індивідів, які народилися в конкретному часовому періоді, об'єднані на основі спільно пережитого досвіду значущих історичних подій, мають характерні ментальні відмінності, такі як цінності, уявлення, поведінкові традиції та звички.

Розділ 3. Економічний успіх в уявленнях різних поколінь сучасного українського суспільства: емпіричний вимір

3.1 Компаративний аналіз результатів емпіричних досліджень зарубіжних та вітчизняних дослідників стосовно поняття «успіх»

Як свідчать матеріали I і II розділів, в соціологічній академічній спільноті тематика уявлень про економічний успіх у різних поколіннях є ще недостатньо розробленою. Переважна більшість всіх теоретичних досліджень носить так званий «відомчий характер», тобто вивченню підлягають або проблеми поколінь як соціальної генерації, або наукові розвідки стосовно економічного успіху. Відповідно й емпіричні аналітичні напрацювання також віддзеркалюють наукові інтереси дослідників у цих двох напрямках сепаратно. За невеликим виключенням окремі емпіричні дослідження стосуються комбінованих характеристик поколінь. Прикладом слугує дослідження соціологічної групи «Рейтинг» на тему: «Покоління незалежності: цінності та мотивації» 20 липня - 9 серпня 2021 року. Вибірка становила 2000 респондентів з похибкою не більше 1% по Україні, основний використаний метод дослідження - САТІ.

Зазначене кількісне дослідження охоплює такі тематики як: ідентичність, цінності, мотивації, електоральні настрої, зовнішньополітичні настрої, прагнення та мрії. Тобто вивчалась сукупність характеристик, що визначають особливість покоління незалежності (16-30 років). Представимо цілісний портрет типового представника цього покоління як загальний результат цього дослідження.

Отже, покоління незалежності є молодими прогресивними громадянами власної країни, більше орієнтованими на майбутнє, ніж старші покоління, відповідно до цього і проєктують власні плани та цілі. Вони здебільшого толерантні, відкриті до змін, готові до ризику. Відчувають чітку приналежність як громадян до України, підтримують її проєвропейський розвиток. Вони є мобільними та хочуть жити з відкритими кордонами, прагнуть розвиватися, але більшість у власній державі. Якщо і виїжджають за кордон, то планують повертатися і приносити іноземний досвід (наприклад, у професійній діяльності).

Щодо економічного успіху, то у цьому дослідженні було лише декілька питань, які опосередковано торкалися обраної нами теми. Представники

покоління Незалежності прагнуть самостійності, тому обирають кар'єрне зростання та поліпшення власного матеріального забезпечення, жінки частіше орієнтовані на відкриття власної справи. У трудових мотиваціях для них важливі такі речі, як зарплата, кар'єра та графік роботи; менш важливими є соціальні гарантії та колектив [2].

Схожим до нашого вітчизняного дослідження соціологічної групи Рейтинг є дослідження комерційної компанії Deloitte, яка займається фінансовою, трудовою, промисловою, медичною, управлінською аналітикою на замовлення та для власних банків даних. Одним із їхніх досліджень є аналіз поколінь міленіалів та представників покоління Z у світі та в Україні. Дослідження було проведене за допомогою інтернет-опитувань та аналітики Data base 2021 року. Фахівці виділяють межі поколінь так: міленіали- народжені в період 1983 до 1994 років, покоління Z – народжені в період з 1995 до 2003 років. Представники першої категорії – це переважно глобалісти, допитливі, орієнтовані на себе, цінують свій час. Представники другого покоління є так званим «цифровим поколінням», вони переважно хвилюються питаннями самоактуалізації, є комунікативними, реалістично налаштованими. Загалом ці два покоління демонструють несуттєві якісні відмінності в результатах, оскільки межі для емпіричного дослідження цих двох поколінь обрані надто близькі.

В цілому вони, тобто представники двох молодіжних поколінь, демонструють високий рівень толерантності та соціальної свідомості, зокрема, в умовах пандемії. Як приклад, дотримуються епідеміологічних застережень у світі: 77% - міленіалів, 74% - покоління Z, в Україні відповідно 86% та 84%.

Щодо питань економічного характеру та успіху, то серед факторів найбільшого занепокоєння знаходиться довгострокова фінансова стабільність (46% міленіалів в світі, 48% - покоління Z; відповідно в Україні 64%).

Досить високий відсоток стресовості у представників обох поколінь викликає фінансове становище (відповідно 67% і 67% - у світі і 84% і 91% - в Україні). Це може свідчити про страх втратити таке цінне відчуття незалежності та самостійності для молодого покоління як у світі, так і в Україні.

У порівнянні із світовою спільнотою українці мають вищий рівень мобільності в трудовій сфері. Загалом наведені результати засвідчують вищий рівень соціальної стурбованості і занепокоєння серед українських респондентів.

Отже, узагальнюючи, можна сказати, що комплексні дослідження портрета поколінь, як сталої категорії або мінливої в критичних умовах (як-от пандемія COVID-19), виявляють тенденції та характеристики поколінної проблематики і дозволяють прослідкувати відмінності між ними та рівень реакцій на зовнішні обставини.

Наступною за розробленістю в науковому полі є ціннісна проблематика поколінь, яка є досить привабливою для науковців у предметних зацікавленнях. Нещодавно Черниш Н. та її колега Борецька М. взяли участь у комплексному емпіричному дослідженні спільно з ученими Інституту соціології НАН України, яке стосувалося вимірювань ціннісної складової соціального портрета такої вікової когорти, як ровесники Незалежності України. Отримані внаслідок аналітичних процедур дослідження результати було оприлюднено в окремій статті [41]. В її рамках було використано дані автономного дослідження кафедри соціології Львівського національного університету імені Івана Франка (опитано 214 респондентів з віковим розподілом років народження 1991-1992. у Гугл-формі). Також було здійснено вторинний аналіз баз даних Світового дослідження цінностей (WVS 7-ї хвилі 2020 р.). Метою дослідження було встановлення реального стану ціннісних векторів серед представників покоління ровесників незалежності України.

Відтак за результатами емпіричних пошуків обрана для аналізу вікова когорта цього покоління має амбівалентний ціннісний набір, тяжіє більше до постмодерністської орієнтації, проте в силу об'єктивних умов їх реалізація не є досить ефективною. Це, своєю чергою, впливає з високого відсотка приналежності до матеріалістичної парадигми. Щодо проявів громадянських настроїв, то в силу кількарічних військових дій на Сході, корумпованої судової та політичної системи рівень цього індексу був досить низьким. Загальний висновок стосовно обраного фрагмента колективного дослідження звучить так: серед представників верхньої вікової когорти покоління незалежності помітною є тенденція переходу від матеріалістичних до постматеріалістичних ціннісних орієнтацій із зростанням таких показників, як цінність висококваліфікованої праці, прагнення систематично підвищувати свій освітній та фаховий рівень тощо. Одним з висновків до нашого дослідження є те, що покоління, як правило, не є однорідними; в них наявні вікові когорти, ядра цього покоління, групи лідерів і т. ін. А отже, в емпіричних дослідженнях варто враховувати цю неоднорідність, оскільки у респондентів з цих локальних спільнот всередині покоління можуть бути неоднакові уявлення про різні аспекти соціальної життєдіяльності, в тому числі і про економічний успіх.

Особливо важливими для нас є дослідження, які стосуються безпосередньо інтеграції проблематики економічних орієнтацій та поколінь у дослідницький процес. Як приклад такого симбіозу можна розглянути дослідження К. Нагорняк «Цінності поколінь X, Y та Z в Україні» [57]. Ці емпіричні пошуки були здійснені Академією ДТЕК спільно з hh.ua/gis інтернет – ресурсу з пошуків роботи та розміщення вакансій роботодавцями, а також було проаналізовано підписників віком від 15-72 років сторінок організаторів у таких соціальних мережах, як «Facebook» та «Telegram». Загальна сума анкет складала 2182 онлайн Гугл-форми. З опитаних 318 визначали себе як роботодавці, а інші - як шукачі роботи.

Дослідження було проведено в 2019 р. Метою дослідження було з'ясувати професійні цінності представників наступних поколінь: Z (роки народження з 2000+ до сьогодні); Y (відповідно 1984-2000 рр. народження); X (1963-1984 роки народження); бейбі-бумери, народжені у проміжку 1943 -1963 рр.

В методичному плані опір був на теорію Ш. Шварца за десятьма фундаментальними цінностями, які утворили чотири мотиваційні фактори, що були об'єднані автором задля методологічної репрезентативності:

1. Відкритість до змін (самоуправління та мотивація)
2. Самовдосконалення (досягнення і ресурси)
3. Консерватизм (традиційність, безпека, конформізм)
4. Самотрансидентність (доброзичливість та універсалізм)

В результаті пошуків було виявлено низку спільних ціннісних ознак для всіх поколінь, а саме креативність, соціальна орієнтованість, універсалізм (загальнолюдський аксіологічний вектор). Відтак за загальними ціннісними показниками представники покоління Y і Z суттєво відрізняються у своїх ціннісних орієнтаціях від старших поколінь, оскільки перші обирають бути більш гнучкими, креативними та самостійними. Водночас, представники покоління бейбі-бумерів та X є дещо більш консервативними та конформістськими у своїх аксіологічних спрямуваннях.

Переходячи безпосередньо до фактора зайнятості, від чого напряду залежить економічний успіх, було з'ясовано, що молодшим поколінням важливими є: фінансовий аспект, можливість кар'єрного зростання та самовдосконалення, можливість вивчати щось нове, а також колектив і умови праці. Для старших поколінь більше властивим є те, що вони прагнуть професійного та життєвого балансу, високої фінансової забезпеченості, статусу

офіційного працевлаштування, прагнення бути в комфортних стосунках із колективом та керівництвом, а також бажання нових знань.

Загалом результати підтверджують і попередні дослідницькі пошуки, що старші покоління більш традиційної орієнтації в аксіологічних спрямуваннях, а молодші налаштовані більш постмодерністськи, проте простежуються і тенденції старших поколінь до бажання самовдосконалення та бажання дізнатися щось нове [57]

Проаналізувавши низку доступних нам досліджень, ми з'ясували, що в емпіричній базі поколінної проблематики найпоширенішою наразі є спрямованість саме на цінності, до того ж переважно за традиційно використовуваними класифікаціями Ш. Шварца, Н. Хоува та М. Штрауса. Щодо економічної сфери, то тут також вектор розгляду є переважно аксіологічним. Тому, на нашу думку, варто цілеспрямовано розглядати уявлення про економічний успіх різних поколінь, що дозволить з'ясувати, як саме утворюються знання, емоції та оцінки, що спрямовують до дії установки про економічну сферу та феномен економічного успіху зокрема.

3.2 Аналіз та інтерпретація даних авторського соціологічного дослідження уявлень про економічний успіх у різних поколіннях сучасного українського суспільства

За методологічну основу дослідження обрано два споріднених вектори. По-перше, це соціологічне моделювання успіху, а саме економічного успіху та його складових, які сформульовано в I розділі, а також які визначають тип уявлень та основні орієнтири у поведінці індивідів в економічному середовищі. Для ґрунтовнішого вивчення проблематики уявлень було використано соціо-психологічну методику як основу емпіричного вивчення уявлень. З II розділу використано класифікацію поколінь і обрано для аналізу три покоління, які

одночасно проживають у сучасній Україні: молоде покоління (у віці до 35 років включно, середнє покоління (у віці від 36 до 60 років), старше покоління (у віці 60+ років).

Проблематика уявлень є найбільш розробленою у концепції французької соціологічної школи С. Московічі. Автор не просто розглядає саме поняття уявлень, але і виводить його соціальний контекст. Отже, соціальні уявлення, на думку науковця, це - універсальна форма буденного пізнання, яка поєднує в собі когнітивний і афективний компоненти знань, і саме через соціальне уявлення людина здійснює пізнання соціального світу [28]. Науковець зауважує, що соціальні уявлення виступають, як фактор, який дозволяє конструювати реальність не тільки на рівні індивіда, але і від його імені - соціальної групи, класу, категорії, культури.

Представлена концепція була розроблена на основі теорії Е. Дюркгейма про індивідуальні та колективні уявлення. С.Московічі підкреслив, що у процесі діяльності індивід опирається не на стимули об'єктивної реальності, а більшою мірою на уявлення про них. На думку автора, соціальні уявлення конструюють складну систему соціальної реальності через взаємодію різних упереджень, переконань, ідеологічних поглядів і знань тощо. Вони виникають у повсякденному житті і являються свого роду сучасною версією здорового глузду [56].

С. Московічі припускає, що оцінки і думки з приводу різних соціальних явищ, які є основою уявлень, в різних соціальних групах організовані по – різному, тому необхідно їх розглядати як характеристику самих груп, а не окремих індивідів. Такі думки є особливою системою, з своєю мовою, логікою та структурою, які сформувалися у процесі повсякденних практик в особливих соціальних умовах.

За представленою теорією можна виділити такі фактори впливу на формування соціальних уявлень :

- Основні соціально-демографічні характеристики індивіда
- Приналежність до певної соціальної групи
- Вид діяльності
- Певний рівень економічної активності (досвід)
- Наявний рівень знань про явище успіху, зокрема економічного

Ця теорія може бути використана для дослідження уявлень про економічний успіх різних вікових груп. Вона логічно пояснює різноманітні аспекти формування уявлень, функції та умови. Категорія віку, як соціально-обумовлена група індивідів, народжених в певний історичний період, має свої традиції мислення, трактування понять та явищ у реальності [56, с.222].

Відповідно до цього та опираючись на психологічну спадщину в розумінні поколінь, ми використали структурування уявлень на такі компоненти: когнітивний, афективний та конативний.

Когнітивний компонент економічної успішності показує сукупність знань та уявлень в економічній сфері, тобто як саме діє економічна система, її складові, закони та інструменти для досягнення конкретних результатів. Когнітивний компонент сприяє економічній соціалізації індивіда, дозволяє адаптуватися та визначити власні вектори розвитку.

Ці явища представлено на різних рівнях життя суспільства (мікросередовищі, мезосередовищі і макросередовищі); характер сприймання економічних явищ зумовлено не тільки особливостями елементів економічної сфери життєдіяльності людини, але й особливостями самого суб'єкта сприймання, для визначення особливостей якого в літературі часто використовується термін «вибір» стосовно зовнішніх умов. Зважаючи на це, частина соціальної системи, яка визначається як економічна сфера суспільства,

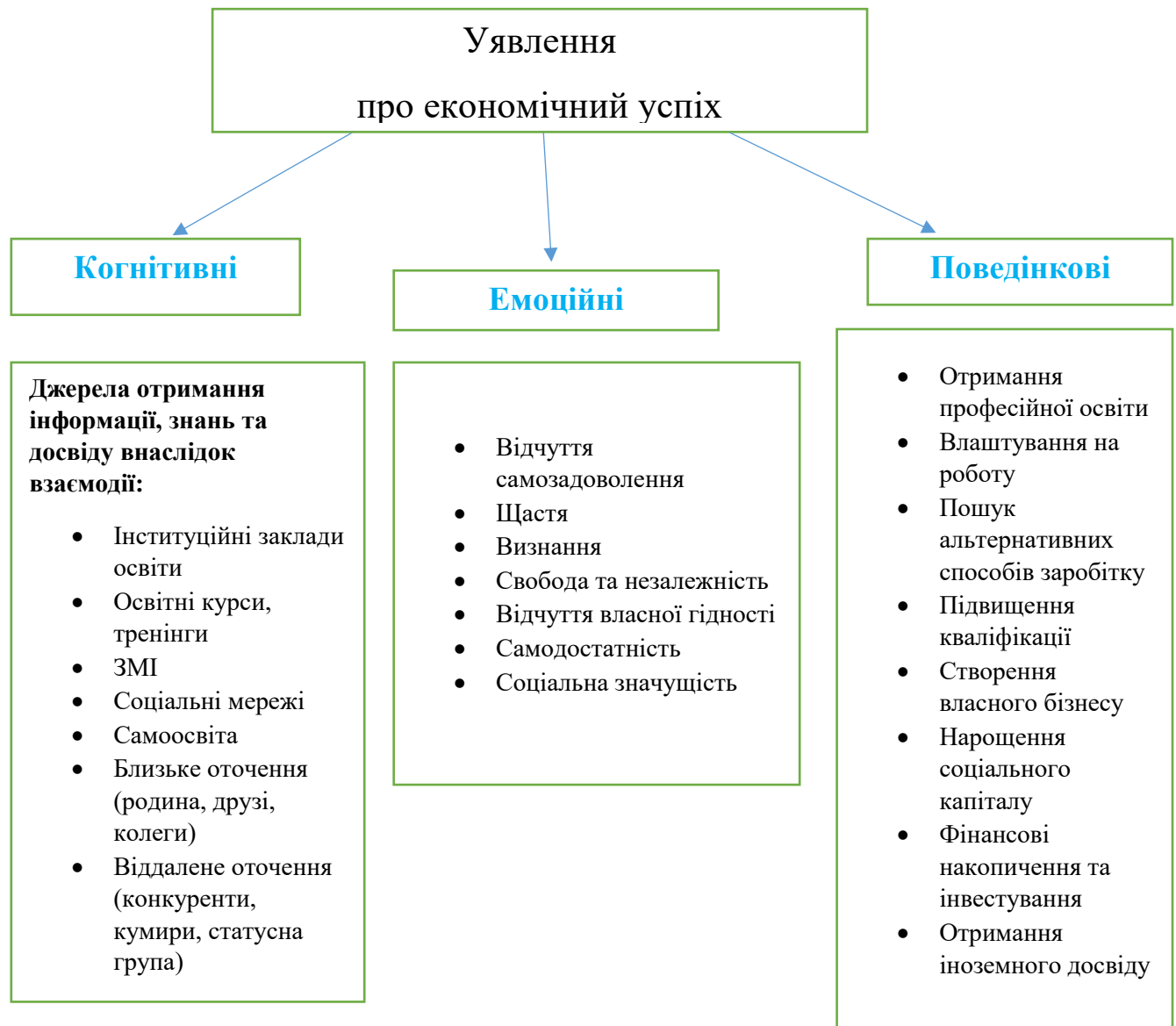
відображається людиною вибірково, в залежності від значення для людини тих елементів, які нею сприймаються. Значущість об'єкта сприймання, яка визначається його роллю у життєдіяльності людини, позначається поняттям «цінність» [28].

Наступний компонент - це афективний, він являє собою ціннісно-емоційне навантаження у процесі здійснення економічної практики, тобто дає уявлення про те, які емоції супроводжують індивіда в тій чи іншій економічній ситуації, як він себе відчуває в цих умовах і чи ці емоції сприяють досягненню економічної успішності.

Останнім компонентом структури феномену уявлень про економічний успіх представників того чи іншого покоління є конативний компонент, що є надважливим у формуванні статусу економічної успішності, адже він стосується безпосередньо діяльності, яку здійснює індивід-представник того чи іншого покоління заради перетворення економічної сфери у власних цілях.

Поведінкова сторона образу «економічно успішної людини» складається з багатьох компонентів. Це й економічна спрямованість, орієнтованість на перспективу, цілепокладання, тобто той основний напрямок руху особистості в економічному середовищі, який нею намічено для себе як оптимальне і бажане [28].

На основі цього було сформовано схематичне зображення структури поняття уявлень, що знаходиться в межах нашої проблематики економічного

успіху, і виділено основі його компоненти, що зображено у Табл. 3.2.1.

Таблиця 3.2.1. Економічний успіх та його складові.

Джерело: Авторське напрацювання 3.2

Ця модель доповнює і пояснює процес формування уявлень про економічний успіх та безпосереднього ставлення індивіда як представника того чи іншого покоління до цього явища, що впливає на його поведінку в економічній сфері людського життя.

Перейдемо безпосередньо до аналізу та інтерпретації отриманих даних. Отже, в ході якісного дослідження глибинних інтерв'ю з інтерпретацією фотографій було опитано 9 респондентів, серед них 5 жінок і 4 чоловіки, які є громадянами України і відносяться за віковим показником до конкретного покоління.

Структурування отриманих даних буде відбуватися відносно поставлених завдань.

1) *Поняття економічного успіху в системі життєвого успіху його місце та роль.*

Для представників молодого покоління економічний успіх знаходиться на перших щаблях факторів життєвого успіху. Ось як зазначає респондент Марта: *«...Моя професія, я не можу назвати професією, бо це моє життя, яким я живу вже більше шести років скажем так і для мене був успіх це коли я самореалізовувалася у своїй професії. Та, тобто, це не просто ловила кайф, але отримала певні матеріальні дивіденди, певний статус в суспільстві, певні...»*[9]

Натомість саме поняття економічного успіху часто виступає як факт фінансової незалежності та задоволення більшості особистісних потреб: *«Економічний успіх, якщо так на життєвому рівні буду говорити та, то це фінансова незалежність....»*; *«..де ти можеш собі дозволити не просто там купити їжу, і оплатити комунальні послуги, та ти можеш щось більше , ти можеш відвідати інші країни, ти можеш собі дозволити і десь хороший відпочинок з друзями в рідному місті..»*[9]

Представники середнього покоління в ієрархії життєвого успіху на перший план виводять факт стабільності та впевненості в майбутньому: *«Для мене успіх це мабуть почувати себе в безпеці і вдома і на роботі, тобто успіх, це коли я задоволена всім що є, для мене багато не потрібно, якщо мені затишно,*

комфортно, на голову не капає , я маю теплий одяг і всі мої рідні теж, то вже успіх...» [10]

Проте, що стосується поняття самого економічного успіху, то для них це не тільки матеріальний чинник, але і можливість реалізувати свій людський потенціал: *«Але бути успішним надзвичайно важливо, хоча би в будь- якій галузі будь в чому. Тому що людина, яка не почуватється успішною хоча би в якійсь одній з галузей, ну вона мабуть не буде почуватися щасливою , їй треба кудись самореалізовуватися» [10]*

Реалізація власного потенціалу відбувається через професійне зростання та отримання нових кваліфікаційних знань: *«Мабуть, в роботі, тому що це наша левова частка часу, мабуть, там треба бути успішним, тому що ти тоді відчуваєш себе потрібною і ти маєш якийсь професійне зростання» [10]*

Представники старшого покоління, співвідносячи життєвий успіх та успіх економічний, вбачають перший в традиційних орієнтаціях, таких як сім'я, матеріальні блага, а також соціальний капітал: *«Досягнення якогось результату, без успіху не можна заробити, не можна, створити якийсь повести за собою людей в першу чергу, якщо ти не будеш успішним і не будеш мати якоюсь харизмою, а успіх в першу чергу забезпечую наявність такого чинника, як харизми і створюєш колектив і сам, сама людина сама по собі дуже мало може зробити, треба мати однодумців» ()*; *«ну успішна людина мусить бути жінка, біля чоловіка, в мене дружина, я так само вважаю що 90 процентів своїх якихось вчинків, я робив для того щоб дружина оцінила мої вчинки.. Ну і далі там ще якісь там будинок, блага якісь..» [14]*

Щодо самого поняття економічного успіху, то тут присутній виключно матеріальний чинник: *«Економічний успіх однозначно відрізняється кількістю зароблених грошей...».[14]*

Отже, в цьому пункті вбачаємо певні відмінності між представниками трьох поколінь опитаних.

2) Основні показники економічного успіху матеріального характеру

Молоде покоління має досить розширений спектр особистісних потреб, від чого і формуються матеріальні показники економічної успішності: *«Там сна- процедури певні, догляд за собою, певна побутова хімія додому там продукти, відпочинок з друзями, банальний похід в кіно (.), не знаю там, купити собі, якусь хорошу річ і ти знаєш що з легкою душею віддаєш тих -надцять тисяч гривень, бо ти знаєш, що завтра ти зможеш отримати їх знову»* [9]

Представники середнього покоління акцентують увагу на більш прагматичних для життя факторах, зокрема: *«...Купила би житло для дітей, для обох якби в мене був дійсно такий економічний успіх, мій власний, звичайно, в першу чергу це житло»* [10]

Респонденти в категорії старшого покоління зазначають знову ж таки перш за все матеріальні блага, що відносяться до предметів забезпечення нормальних умов існування: *«Вже далі там якісь квартири купити на всяк випадок, машину якусь покращену, опять же там буси такі , я думаю що тепер 3 тисячі (нерозбіливо), условно 100 тисяч гривень місячно мусить приходити, бо відчувати, тобто мусить бути фонд, фонд страховий який»* [14]

3) Основні маркери економічного успіху нематеріального характеру

Молоде покоління респондентів серед нематеріальних чинників економічного успіху виділяє аспекти самореалізації, відчуття незалежності та можливість займатися благодійною діяльністю: *«Але ти можеш отримати хороші знайомства, нових людей, нові можливості для себе... потрібно бути як*

на мене самореалізованим.. якщо ти хочеш бути фінансово незалежним, перша за все для себе, там не просити гроші в батьків, не шукати там ...» [9]

Представники середнього покоління в нематеріальних показниках економічного успіху вбачають різні аспекти задоволення іншого порядку потреб, ніж базові, а також благодійність, як зазначено нижче: *«Ну якщо нематеріальну, то мабуть, ну мабуть якісь такі свої задоволення, такі у вигляді подорожей, якщо людина, благодійність якась, волонтерство якесь, мабуть щось таке тому, що майже все , що пов'язано з економікою це матеріальне» [10]*

Щодо людей старшого віку, то вони вбачають його в допомозі власній родині, набутті певного соціального капіталу та можливості досягнення власних життєвих цілей: *«Розумієте моє комфортне життя, заключається в тому що я заробляю на себе, на будем так казати на свою родину, і мушу заробляти на колектив» [14]*

4) Джерела інформації, які впливають на формування уявлень про економічний успіх

Молоде покоління, користуючись всіма благами цифрового світу, активно черпає інформацію у соціальних мережах, також в книгах та тренінгах по підвищенню економічної та фінансової обізнаності: *«Якщо брати людей з соціальних мереж . Мм там окей треба назвати, я назву, там Таня Принткович, яка дівчинка з Тернополя, Петро Заставний, хлопець чик з Тернополя..» ()*; *«..хороша книга написана людиною проте як потрібно заробляти гроші..» ()*; *«знаєте, і в силу своєї професії не один тренінг по економічному розвитку довелось проходити» [9]*

Представники старшого покоління частіше орієнтуються на близьких та знайомих або представників референтних груп: *«Ну мабуть перше прийшло на думку, я не знаю чому, ну першою прийшла на думку, одна з моїх однокласниць,*

тобто вона людина не відома широкому загалу, але вони з чоловіком так побудували свій бізнес що ресторанний ..., що вони й відкрили окрім ресторанного бізнесу ще й і аквапарки мають, ну мабуть, мабуть її історія (сміх), хоч вона ж кажу, задумалась над тим, яка популярна людина, особа якась» [10]

Люди старшого покоління також проявляють тенденцію до визнання авторитетності знайомих та людей з близького оточення або навіть інших культур, в силу досвіду відвідування інших країн: *«От має моя дочка мені подобається як бізнесмен, яка швидко гроші заробила, стала абсолютно самостійною і незалежною фінансово, діти, машини, квартири все сама, вона до мене в багатьох таких чоловічих конкуренційних, вона для мене приклад, хотів би на дочку схожи бути» ()*; *«от мені подобається польська така, польський не досвід, а польська (.) середньостатистична людина, ми хо.. мені подобається в них дом, робота, машина в кожного, є можливість кудась поїхати, заїхати в супермаркет взяти телегу і не дивитися скільки шо коштує, ну для мене отакі оце заспокоює. Рівень такий заспокоює, робиш шо хочеш, їсиш шо хочеш, але разом із тим мусиш ошадливим бути, як людина ошадлива» [14]*

5) Емоційна складова уявлень про економічний успіх

Молодь в переважній більшості має більш прагматичні настрої у вигляді впевненості та можливості розвитку, а також, звичайно, задоволення: *«Впевненість те, що я можу допомогти не тільки собі, а й комусь іншому там рідним, близьким і хто потребує, .. напевно хороші позитивні емоції» [9]*; *«крутяк, класно, це весело, шалені плани, плани були дуже шалені, і ... в плані по саморозвитку, в плані для себе покращенню свого здоров'я, і плани про майбутню відпустку, і ... в подумках вже ... ділила все шо заробила, та десь там, десь туди, десь туди, а це тому, а це туди, тобто, круто, були шалені плани» [9]*

Люди середнього віку частіше відчують спокій та достатність набутих благ: *«Так, це завжди відпочинок це завжди релакс, мабуть через те о при моїй професії, мені дуже часто потрібно просто, ну» (); «Ну знову ж таки кажу, для мене він, для мене не потрібно багато, надзвичайно багато ... багато скажімо так для мого комфорту. Тому задовільно, але ну .. ну, не не не вище середнього, а отак реально задовільно» [10]*

Люди старшого віку відчують іноді негативні емоції у вигляді заздрості, можливо, жалість, що зробили недостатньо у свій час для більшого економічного успіху, ну і, звичайно, задоволення від набутих матеріальних благ: *«Ну я вважаю що чужому економічному успіху завжди заздрість є такий момент, він не відрізняється, але це швидкоплинне і воно таке не чорне, не чорна заздрість будем так казати, а ... собі за свій економічний успіх, я якось рівно до того відношуся, є багато в житті моментів, хвилин і галузей в яких там можна тратити свої емоції от, а то це просто потреба така, але хоча люба обгородка, яка успішно проходить вона приносить задоволення» [14]*

б) *Готовність до дій на основі сформованих уявлень про економічний успіх*

Молоді люди при запитанні про велику суму грошей, яку б вони витратили і куди саме, говорять про потреби вищого порядку, такі як подорожі, інвестиції у власний професійний ріст, а також благодійність: *«Я б напевно таки по подорожувала більше світом, витратила б трохи грошей на емоції, грошей на допомогу потребуючим, діткам особливо, і напевно шоби здійснила мрію батьків, десь шось би зробила, добудувала б мамі четвертий поверх в будинку, нормально» [9].*

Коли мова йшла про вибір між стабільністю, передбачуваністю шляху економічного зростання та творчістю і нестабільним доходом, всі одностайно

обирали другий варіант, аргументуючи це тим, що : *«І я би вибрала напевно цю роботу, яка тобі приносить все ж таки задоволення. Тому що коли ти приходиш на роботу, а тобі від неї погано, то жодні гроші не допоможуть»* [9].

Щодо людей середнього віку, то при розмові про володіння великою сумою грошей вони згадують не тільки про власні потреби, але і про потреби своєї родини: *«На подорожі, тільки на подорожі, але не сама, не сама, я би всіх своїх вивозила. В першу чергу, я би поїхала в Грецію, я не знаю чому, але я туди хочу з дитинства.. зараз можна поїхати куди хочеш, але зараз, якраз і не хочеться»* [10]

А при виборі професії керувалися б критерієм роботи в задоволення, де матеріальний чинник не стоїть на першому місці. Люди старшого віку схильні також думати не тільки про себе, при розпорядженні великою сумою грошей: *«Я, ну роздав би на близьким, дітям, знайомим багато, бізнес би до розширював, там шось якісь би не вкладав би в невідомо що в проценти, постарався б щоб всі були добро пам'ятали, ну і хватило на якісь дрібниці життя»* [14]

З приводу питання про рутинну роботу з вибором: зі стабільним доходом і нестабільну і ту, що приносить задоволення, - відповіді були з наступного прикладу: *«Я рутинною роботою по определенію по складу характера не можу заніматись, в мене був досвід життєвий я працював в управлінні лісового господарства сидіти за столом, за тебе рішення хтось інший приймав, там треба було звітуватися, це робота не для мене. Я люди на творча мені треба, пальот, пальот треба»* [14]

7) Уявлення про економічний успіх в умовах війни

Уявлення молодих людей зазнали трансформації і знизилися до рівня базових потреб: *«Економічний успіх в нашому плані це ... – просто добре жити, добре жити це знати те, що тобі буде за що купити їжу, тобі буде за що*

оплатити комунальні послуги» [9], але також акцентували і на акті благодійності, як необхідності сьогодення.

Середнє покоління українців також занепокоєне власним фінансовим становищем, але також згадують і про рівень економічного забезпечення країни: *«Важливе насправді, а важливе, як кажуть набутися в цьому світі разом, разом з тими кого ти любиш, і економічний успіх кожен раз відходить трішечки на такому духовному плані на другий бік, але разом з тим війна навчила нас розуміти що тільки успішно економічна країна може дати відсіч ворогові, тому ми бачимо що на нас напали і ми без інших країн, ну не можемо справитися, ми просто елементарно не можемо купити зброї, захисту» ()*; *«стабільний стан країни він надзвичайно важливий в воєнний стан, просто елементарно для того щоб вижити» [10].*

Представники старшого покоління не відчули дуже суттєвої різниці в цьому плані, але страх за власне матеріальне становище присутній у всіх.

Перейдемо тепер безпосередньо до аналізу отриманих даних в ході нашого якісного дослідження уявлень про економічний успіх в трьох поколіннях сучасного українського суспільства.

Відповідно до закладених у програмі гіпотез отримано такі результати.

I. ГІПОТЕЗА-підстава ОСНОВНА

Уявлення більшості представників трьох поколінь сучасного українського суспільства про економічний успіх є переважно матеріальними за характером

Основна гіпотеза-підстава визначає, що уявлення про економічний успіх в трьох поколіннях є переважно матеріальними. Ця гіпотеза є підтвердженою частково. Дійсно, всі респонденти співвідносять економічний успіх із матеріальним показником, проте багато хто зазначає і інші блага, а саме саморозвиток, набуття нових знань згідно професійної кваліфікації, розвиток

власної справи, а також наявність соціального капіталу як чинника економічної успішності.

Переходимо до відповідей стосовно гіпотез-наслідків.

Гіпотеза-наслідок 1:

Молодь вважає, що економічний успіх виявляється в справі, яка приносить задоволення та високий дохід, прагнуть навчатися новому та працювати в комфортних умовах.

Гіпотеза була частково підтверджена, проте після проведення дослідження її варто було б її доповнити, адже економічний успіх для молодих людей - це, звичайно, саморозвиток, високий дохід та водночас можливість бути фінансово незалежними, мати можливість не бути залежним від постійної прибуткової праці (тобто досягнення пасивного доходу), заради хобі та життя у власне задоволення. Також ніхто респондентів не зазначає факт комфортних умов праці, що теж суттєво спростовує сформовану гіпотезу

Гіпотеза-наслідок 2:

Економічний успіх для середнього покоління означає: кар'єрне зростання, постійне навчання та вдосконалення, висока заробітна плата, а також баланс роботи та інших сфер життя.

Ця гіпотеза частково підтверджена, тому що люди середнього віку зазначають важливість фактору доходу, проте не прагнуть до кар'єрного зростання: їхній економічний успіх полягає в забезпеченні комфортних умов життя для них і їх родини, а також можливість задовольняти широкий спектр потреб. Тобто того, як одержимості фінансовим зростанням, немає. З приводу балансу роботи та інших сфер життя - цілком підтверджується, в силу постійної праці, необхідність відпочинку досить важлива для них.

Гіпотеза-наслідок 3:

Представники старшого покоління проявляють схильність до традиційних та матеріалістичних цінностей, визначають економічний успіх як наявність постійного місця прибуткової роботи для власного забезпечення та впевненого майбутнього.

Ця гіпотеза теж підтвердилася тільки частково, оскільки все ж таки старше покоління дбає про надійне підґрунтя для власної старості та становлення їхніх дітей та онуків, тому для них важлива фінансова забезпеченість. Проте вони теж всі одногосно зазначають про те, що робота - це не тільки про гроші, але і про задоволення та реалізацію власного потенціалу.

Заключний етап аналізу нашого дослідження - це світлини, які ми показували в кінці нашого інтерв'ю і просили обрати, які найбільше асоціюються із поняттям економічного успіху.

Цей аналіз здійснено за теорією П. Штомпки за допомогою семіотичного типу інтерпретації візуальних даних. Для цього ми визначимо контексти, яким відповідають фотографії, та співвіднесемо їх із вибором представників кожного з поколінь.

Власне метод фото інтерв'ю дозволяє дізнатися, які знаки і символи люди різних поколінь ототожнюють із економічним успіхом. Посилаючись на моделювання успіху (економічного успіху) [Таблиця 1.2.1], де в останньому рівні вказано показники економічного успіху (матеріальні та нематеріальні), варто співставити це з обраними респондентами картинками.

Завданням було обрати ті картинки, які асоціюються із економічним успіхом, і ті, які прозвучали найперші було зафіксовано, як результат.

Отже, молодь в більшості обирала картинки за нематеріальними показниками, такими, як соціальний капітал(рис.8), схвалення в колективі(рис.10) та власна справа(рис.12). Проте, завжди були присутні гроші, як показник матеріального прояву економічного успіху. З огляду на життєві етапи становлення та ресурсний стан, очевидно, що економічний успіх для них

це, щось більше ніж просто гроші, що дозволить досягнути власних цілей та задовольнити амбіції для відчуття власного щастя.

Респонденти середнього покоління, переважно акцентували на матеріальних показниках, таких як їжа(рис.1), власний будинок (рис.4) або автомобіль (рис.5). Також зазначали і нематеріальні показники, такі як сім'я (рис.9), подорожі (рис.7) та творчість або хобі (рис.13). Це може свідчити про більше прагматичні уявлення економічного успіху, через наявність родини та необхідність її забезпечення, а також асоціації нематеріального характеру свідчать про економічний успіх, як розвиток і рівень у всіх сферах життя.

Покоління старших людей майже одноголосно зазначає про прагматичний характер економічного успіху, для відчуття безпеки в майбутньому, але додаючи, те що це поняття є комплексом всіх представлених картинок.

З огляду на отримані дані, можна сказати, що економічний успіх через візуальні символи не просто дозволяє визначити знаки, але і прослідкувати асоціації, які мають респонденти стосовно того чи іншого показника у вигляді фото. Кожен респондент обрав картинку грошей із поясненням про те, що це ресурс, який дозволяє задовольнити інші потреби, в тому числі і нематеріального характеру. Тому, можна зробити висновок, що економічний успіх – це матеріальний прояв діяльності людини, що дозволяє задовільнити їй потреби вищого порядку і досягнути життєвого успіху загалом.

Жоден із респондентів не обрав картинку предметів розкоші (рис.6), що може свідчити про відсутність показовості у бажанні бути економічно успішним, а в першу чергу орієнтуватися на власні запити та потреби.

Рівень прагматизму в асоціаціях збільшується з віком, згідно отриманих результатів, тобто молодь менше проявляє таких тенденції.

Загалом, такий метод дозволив доповнити картину уявлень про економічний успіх у трьох поколінь сучасного українського суспільства.

Висновки до розділу 3

Третій розділ є емпіричною базою кваліфікаційної роботи. У першій його частині представлено наявні доступні на даний час дослідження за темою уявлень про економічний успіх різних поколінь сучасного українського суспільства. Основний акцент переважної більшості досліджень лежить у лонгітюдному вимірі покоління, як соціальної генерації, та зміни його аксіологічних характеристик, як факт розвитку або занепаду суспільства загалом. Що стосується економічної сфери, то емпірика тут орієнтована переважно на дослідження ринку праці, мотивації, розвитку підприємництва та організацій або особливості формування економічної культури конкретних поколінь. Акцентовано на тому, що серед дослідницьких праць фактично немає тих, які точково орієнтовані на з'ясування відмінностей чи схожості уявлень різних поколінь про економічний успіх. Це і було мотивом для запровадження власного емпіричного дослідження на цю тему.

Друга частина останнього розділу репрезентує результати авторського якісного соціологічного дослідження представників трьох поколінь сучасного українського суспільства. На основі аналізу текстів 9 інтерв'ю здійснено порівняння відповідей молодшого, середнього і старшого поколінь львів'ян стосовно їх уявлень про економічний успіх. Виявлено багато схожості в отриманих відповідях, проте відмінності між поколіннями були особливо помітними в прагматизмі уявлень про економічний успіх у людей середнього та старших поколінь, бажання безпечності в майбутньому на основі матеріального капіталу.

У головній гіпотезі-підставі було зазначено, що економічний успіх в уявленнях трьох поколінь носить переважно матеріальні характеристики і вектор цілепокладання налаштований здебільшого на матеріальні показники, такі як високий рівень доходу, власний бізнес інвестиції, матеріальні атрибути (будинки, машина, предмети розкоші). Проте, ця гіпотеза була частково спростована, тому

що респонденти вважають, що матеріальна сторона економічного успіху сприяє досягненню інших особистих цілей та нематеріальних потреб. Тобто гроші - це скоріше ресурс для кращого життя, ніж самоціль і основа для діяльності в економічній. Що ж до гіпотез-наслідків, то всі три було частково підтверджено. Таким чином, з чотирьох припущень, сформульованих на початку дослідження, всі виявилися недостатньо справдженими і, крім підтвердження деяких складових містили і факти незгоди чи нейтральної оцінки. Це є свідченням потреби продовження емпіричних досліджень в цьому напрямку, оскільки слід більш точно з'ясувати уявлення представників трьох поколінь не тільки зі Львова, але й з інших міст і місцевостей України.

Висновки

В сучасній соціології найменш розробленими напрямками досліджень є такі, які знаходяться на пограниччі вивчення окремих соціальних процесів і явищ, оскільки у більшості випадків учені обирають якусь одну сферу з наукових зацікавлень. У нашому випадку такими двома автономними сферами дослідницької уваги є, з одного боку, економічний успіх, а з другого – покоління, які у своїй повсякденній життєдіяльності часто націлені на досягнення успіху, в тому числі й економічного. Тому в цій кваліфікаційній бакалаврській роботі на тему: «Економічний успіх в уявленнях різних поколінь сучасного українського суспільства» виокремлено дві частини її теоретичної основи: стосовно економічного успіху та щодо одного з носіїв проблеми – покоління. Відповідно перша частина теоретичної основи роботи сформована в межах першого розділу, а друга – в рамках другого розділу. Разом вони становлять синтезований теоретичний підмурівок усієї роботи, положення якого знайшли свою апробацію в авторському емпіричному дослідженні уявлень про економічний успіх трьох поколінь сучасної України.

Отже, центральними поняттями роботи виступають успіх (економічний) та покоління, а похідним - уявлення. Перший розділ стосується загального поняття успіху, в нашому випадку – одного з його різновидів, а саме економічного успіху. Основними причинами обрання саме такого дослідницького поля соціальної реальності є актуальність аналізу економічного рівня життя в Україні та зміна парадигми мислення громадян у форсованих умовах змін та зрушень повсякденності. Економічна сфера життя є ключовою для відтворення та функціонування інших. За умови її нормального функціонування суспільство стало розвивається, а саме держава стає активним членом світової спільноти, що сприяє загальному прогресу. В розділі в якості методологічного джерела обрано теорії «людини економічної» через визнання її економічної успішності як однієї з її головних соціальних характеристик. Застосовано також соціопсихологічну

концепцію вивчення уявлень про економічний успіх, яка належить Ю. Пачковському і виокремлює три складові такого гатунку уявлень. На цій основі здійснено процедуру адаптації ідей і принципів цих теорій і концепцій до формування першої частини теоретичної основи бакалаврської кваліфікаційної роботи. Вона складається з власного визначення економічного успіху та низки теоретичних положень, зображених у цьому розділі в його останній частині. Виокремлено моделі поведінки людини в економічній сфері її життєдіяльності та показники її успішності.

В другому розділі об'єктом теоретичного розгляду обрано покоління, яке визначено як генерацію індивідів, що відрізняються специфічними соціально-значимими рисами, такими як цінності, установки, атитюдди і в тому числі уявлення. Підкреслено, що співіснування різних поколінь в одному суспільстві є об'єктивним фактом, проте коли відмінності в досвіді та уявленнях є суттєвими, страждає рівень соціальної інтеграції, а це призводить до дистанціювання між представниками різних поколінь, виникнення міжпоколінних напружень і конфліктів. Внаслідок селективного аналізу великої кількості класичних і сучасних праць соціологів щодо поколінь методологічним джерелом другої частини теоретичної основи бакалаврської роботи став соціологічний конструктивізм П. Бергера та Т. Лукмана. Використано їх суб'єкт-об'єктний підхід до аналізу соціальної дійсності взагалі та поколінь зокрема. Відтак у цьому розділі основні положення соціологічного конструктивізму також було адаптовано до проблематики бакалаврської роботи і здійснено авторське дефініціювання поняття «покоління».

Слід підкреслити, що процедура формування теоретичної основи бакалаврської роботи спиралася на результати порівняльного аналізу визначень обох понять в соціогуманітарних науках. Це зроблено тому, що у соціологічних дослідженнях економічного успіху в уявленнях поколінь методично доцільно використати напрацювання споріднених наукових дисциплін; в нашому випадку

найбільш плідним є використання доробку економічної науки (щодо економічного успіху) і соціальної психології (щодо структури уявлень).

Третій емпіричний розділ структурно складається з двох складових. У першій представлено підсумки порівняльного аналізу вивчення проблематики економічного успіху у зв'язку з поколіннями, а у другій наведено результати авторського соціологічного дослідження уявлень про економічний успіх трьох поколінь – молодшого, середнього і старшого. Цей розділ виступає як апробація теоретичної основи бакалаврської кваліфікаційної роботи у власному емпіричному аналізі обраної проблеми. Обрано якісне соціологічне дослідження за допомогою напівструктурованого інтерв'ю з використанням елементів такого візуального методу, як робота з фотографіями та семіотична інтерпретація отриманих відповідей респондентів.

Результати емпіричних пошуків показують позитивні тенденції в уявленнях різних поколінь про економічний успіх, зокрема те, що всі респонденти вказали на матеріальні аспекти як ресурс до задоволення потреб вищого порядку, а також наголошували на саморозвитку та активності у всіх сферах людського життя. Це говорить про те, що парадигми мислення поколінь змінюється, що позитивно впливає на реформування суспільства в цілому. Наведено підсумки роботи з гіпотезами дослідження; з чотирьох гіпотез всі виявилися такими, що підтвердилися частково. Це формує базу для наступних емпіричних досліджень з метою уточнення понятійно-категоріального апарату вивчення заявленої проблеми та основних теоретичних положень, а також побудованої на них методики.

В цілому вдалося виконати всі поставлені завдання; в подальших теоретичних та емпіричних пошуках варто звернути увагу на проблематику економічного успіху в уявленнях поколінь як суспільної генерації, що продукує людський прогрес через набуті знання внаслідок пережитого історичного досвіду.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ І НАУКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Список використаних джерел

1. Оцінка чисельності наявного населення України 2019 рік. Державна служба статистики України
URL:
http://www.ukrstat.gov.ua/Noviny/new2020/zmist/novini/OnU_01_12_2019.pdf
2. Покоління незалежності: цінності та мотивації. Соціологічна група Рейтинг. Дослідження URL:
https://ratinggroup.ua/research/ukraine/pokolenie_nezavisimosti_cennosti_i_motivaci_i.html
3. Заклик до відповідальності та дій. Міленіали та представники покоління Z у світі й Україні: результати дослідження 2021 URL:
https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/ua/Documents/human-capital/Deloitte-Millennial-Survey-2021_Event_Presentation.pdf
4. Age cohort. Sociology dictionary. URL: <https://sociologydictionary.org/age-cohort/>
5. Generation. *Biology dictionary online.* URL:
<https://www.biologyonline.com/dictionary/generation>
6. Бусел В. Т. "Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.)." Ірпінь: ВТФ «Перун» (2005).
7. Про основні засади молодіжної політики: Закон України від 27.04.2021 № 28, *Відомості Верховної Ради України*, ст.233.
8. Транскрипт інтерв'ю з Русланою, проведеного 14.02.2022
9. Транскрипт інтерв'ю з Михайлом, проведеного 18.02.2022
10. Транскрипт інтерв'ю з Мартою, проведеного 03.03.2022
11. Транскрипт інтерв'ю з Іриною, проведеного 10.03.2022
12. Транскрипт інтерв'ю з Олександром, проведеного 12.03.2022

- 13.Транскрипт інтерв'ю з Олею, проведеного 15.03.2022
- 14.Транскрипт інтерв'ю з Сергієм, проведеного 18.03.2022
- 15.Транскрипт інтерв'ю з Вірою, проведеного 19.03.2022
- 16.Транскрипт інтерв'ю з Аллою, проведеного 21.03.2022

Список наукової літератури

- 17.Бабенко С. Соціальне сприйняття життєвого успіху: соціокультурна проекція соціальних нерівностей. *Вісник ХНУ імені ВН Каразіна. Серія «Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи»*, 2012, 999: 99-107.
- 18.Бевзенко Л. Життєвий успіх, цінності, стилі життя. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*, 2007, 4: 132-151.
- 19.Бедашева О. Ю. Специфіка соціологічної інтерпретації поняття успіху та життєвого успіху. *Вісник Львівського університету. Серія соціологічна*, 2016, 10: 252-259.
- 20.Бойко В. А. Феномен покоління: особливості соціологічної концептуалізації. *Грані*, 2014, 12: 158-162.
- 21.Вебер М. Покликання до політики. *Вебер М. Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика. К.: Основи*, 1998, 173-191.
- 22.Вінков В. Ю. Уявлення про життєвий успіх: стан розробленості проблематики в соціальній психології. *Проблеми політичної психології*, 2015, 2: 221-231.
- 23.Володіна К. О. Основні теоретичні концепції аналізу самоідентифікації. *Вісник Львівського університету. Серія соціологічна* 8, 2014: 105-114.
- 24.Городняк І. Сучасні типи особистостей щодо досягнення успіху. *Соціальна психологія*, 2008, 6.32: 43-48.
- 25.Злобіна О. Г. Особистість як суб'єкт соціальних змін. : Ін-т соціології НАН України, 2004. 400 с.

- 26.Коваліско Н., Макеєв С. (2021). Соціологія соціальної структури покоління. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*, 2, 60–74.
- 27.Кухта М.П. Соціальний потенціал людей старшого віку в сучасному українському суспільстві: дис....д-ра соц. наук. 22.00.04. Інститут соціології НАН України, Київ, 2019.449 (ст. 95)
- 28.МІЩЕНКО, О. О. Психологічні особливості уявлень особистості про економічно успішну людину. *Актуальні проблеми психології: зб. наук. праць Інституту психології імені ГС Костюка НАПН України. Ніжин*, 2013, 11: 85-95.
- 29.Москаленко В. В., Шайгородський Ю. Ж., Міщенко О. О. Економічна культура особистості: соціально-психологічний аспект: монографія. К.: Центр соціальних комунікацій, 2012. 348 с.
- 30.Онищенко А. С. Покоління як соціологічна категорія. *Наукові праці, Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу Києво-Могилянська академія. Сер.: Соціологія* 234, Вип. 222 (2014): 60-63.
- 31.Ортега-і-Гасет Х. Вибрані твори. Пер. з ісп. В. Бурггардта. Київ, 1994.
- 32.Пачковський Ю.Ф Психологія підприємництва: Навч. посібник. 4-те вид. К.: Каравела, 2017. 416 с.
- 33.Пачковський Ю. Ф. Соціологія і психологія : навч. посібник. Київ : Каравела, 2009. С. 611–628.
- 34.Прокопов Д. Є. Німецька філософія Нового часу: Просвітництво, Кант і рецепція критицизму : підруч . для студентів вищ . навч . закл. Нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2013. 895 с.
- 35.*Платон. Діалоги*. Видання друге. Переклали з давньогрецької ... Дзвенислава Коваль, Тарас Лучук, Юрій Мушак. К.: *Основи*, 1999.
- 36.Платон. Держава. Пер. з давньогр. Д. Коваль. К.: *Основи*, 2000. 355 с
- 37.Сміт А. Добробут націй. Дослідження про природу та причини добробуту націй. 2001

- 38.Сніжко А. М. Концепт успішна людина в українській і англійській мовах. *Компаративні дослідження слов'янських мов і літератур. Пам'яті академіка Леоніда Булаховського*, 2009, 10: 178-183.
- 39.Соціокультурні ідентичності і практики / за ред. А. Ручки. К.: Ін-т соціології НАН України, 2002. 315 с.
- 40.Сохань Л. В.; Єрмакова І. Г.; Несен Г. М. Життєва компетентність особистості. К.: Богдана, 2003, 520 с.
- 41.Тарнашинська Л. Антропотопос «покоління»: метаморфози резонансних інтенцій URL: <http://litakcent.com/2019/05/02/antropotopos-pokolinnya-metamorfozi-rezonansnih-intentsiy-z-auvagi-shho-vihodyat-poza-mezhi-akademichnih>, 02.05.2019
- 42.Черниш Н. Й., Борецька М. Ю. Аксіологічний простір ровесників незалежності України: соціологічні виміри. *Український соціум*. 2021, 3(78): 34-53.
- 43.. Чучиліна К. С. Чинники професійного успіху молодих фахівців у сучасному українському суспільстві : дис. ... канд. соц. наук : 22.00.04.Харків. гум. ун-т «Народна українська академія». Харків, 2016. 204 с. URL:<http://dissertations.karazin.ua/sociology/resources/8197360cfe8c8581e27b0f2ddc47c e27.pdf>
- 44.Ярема А.І. Соціологічний аспект сутності феномену успіху, *Шевченківська весна: матеріали Міжнародної міждисциплінарної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених*. К.: Логос, 2010. Вип. VIII. 444 с.
- 45.Ящук Т.І. Філософія історії: Курс лекцій. К.: Либідь, 2004. 536 с.
- 46.Штомпка П. Визуальная социология: Фотография как метод исследования: Учебник. М.: Логос, 2007.
- 47.Berger, P.L. and Luckmann, T. *The Social Construction of Reality: A Treatise in the Sociology of Knowledge*. New York: Anchor Books, Doubleday. 1966

48. Bruner. K. The perception of man and the perception of society, two approaches to understanding society *Economic Inquiry*, 1987.
49. Carneiro R. L. (1981). Herbert Spencer as an anthropologist. *Journal of Libertarian Studies*, 5(2), 153-210.
50. Frankl V. Man's Search for Meaning. An Introduction to Logotherapy, Beacon Press, Boston, 2006.
51. Herder J. *JG*. Herder on social and political culture. Cambridge University Press, 1969.
52. Homans G. C. Social Behavior Its Elementary Forms. N.Y., 1961.
53. Krosnick J. A., & Alwin, D. F. (1989). Aging and susceptibility to attitude change. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57(3), 416–425.
54. Lamb S. Generation in Anthropology. 2015.
55. Mannheim, K. (2000). The problem of generations. In: L.V. Skvortsov (Ed.), *Essays on the sociology of knowledge* (pp. 8-63). Moscow: INION RAS
56. Mead. M Coming in Age Samoa. New York, 1963.
57. Moscovici S. Notes toward a description of social representations. *European Journal of Social Psychology*. 1988. V. 18. P. 211-250
58. McClelland D.C. Human motivation. New York: 1987.
59. Nagorniak K. M. Generation X, Y and Z values in Ukraine. *Ukr. socium* 2.73 (2020): 110-122.
60. Pierre N. Between Memory and History: No. 26, Special Issue: Memory and Counter-Memory (Spring, 1989), pp. 7-24.
61. Sorokin Pitirim A. Society, culture, and personality: their structure and dynamics, a system of general sociology. Harper-New York, 1947.
62. Schumpeter J. A. The General Theory of Employment, Interest and Money. 1936.
63. Schutz Alfred. The phenomenology of the social world. Northwestern University Press, 1972.

64. Shanin T. (2005). History of generations and generational history of Russia. *Chelovek. Soobshchestvo. Upravlenie – Human Community. Management*, 3, 6-25 [in Russian].
65. Smith. A. The theory of moral sentiments. Penguin, 2010.
66. Strauss B., Strauss W., & Howe N (1991). Generations: The history of America's future, 1584 to 2069. William Morrow & Company.
67. Veblen, Thorstein (1899). The Theory of the Leisure Class: An Economic Study of Institutions. New York.
68. Vico J. Grounds of New science about the general theory of nations: transl. from Italian. A.A Huber. M.: MA-K.: «REFL-book» - «ISA», 1994. Pp. 18.

Додатки

Додаток 1. Програма соціологічного дослідження

I. Методологічна частина

1.1 Проблемна ситуація

Емпірична база обраної нами проблематики є достатньо розроблена в науковому дискурсі саме в напрямку поколінь та їх цінностей загалом. Існує досить багато праць, націлених на виявлення аксіологічних особливостей представників різних поколінь, як-от недавнє дослідження соціологічної групи Рейтинг, проведене в 2021 р., яке обрало для розгляду покоління незалежності, його мотивації та цінності, комплексно прослідкувавши його особливості.

Якщо говорити про закордонні проекти, то компанія Deloitte щороку проводить дослідження, обравши об'єктом міленіалів та представників покоління Z в рамках з'ясування зміни їх ціннісних орієнтації під впливом історичних подій та викликів сьогодення.

На рахунок специфіки уявлень про економічний успіх, яку ми обрали для дослідження, можна згадати також дослідження, проведене Академією ДТЕК спільно з hh.ua/grc, які аналізували працівників і роботодавців на предмет

мотивації у сфері праці і загалом цінностей економічного порядку. Вище згадані проекти охоплюють загалом ядро нашої роботи, а саме цінності поколінь, проте бракує праць на перехресті проблематики економічного успіху та їх носія – покоління.

Тому існує потреба у проведенні окремого емпіричного дослідження, аби з'ясувати, яким чином представники різних поколінь сучасного Українського суспільства оцінюють економічний успіх, в чому він для них полягає, як можна його досягнути.

Відповіді на ці питання дозволять не тільки прослідкувати відмінності між різними поколіннями, але допоможуть прояснити певні поведінкові конструкти як похідні. А це в подальших наукових пошуках сприятиме формуванню інструментів для покращення соціальної взаємодії в першу чергу в секторі економіки.

1.2 **Тема:** економічний успіх в уявленнях трьох поколінь сучасного українського суспільства: молодшого, середнього і старшого.

1.3 **Мета:** дослідити уявлення про економічний успіх і з'ясувати їх основні відмінності в кожному з трьох поколінь

1.4. Завдання дослідження

- Дослідити поняття економічного успіху в системі життєвого успіху, його місце та роль.
- Виявити основні показники економічного успіху матеріального характеру
- Визначити основні маркери економічного успіху нематеріального характеру
- Виокремити джерела інформації, які впливають на формування уявлень про економічний успіх
- Дослідити емоційну складову уявлень про економічний успіх

- Дізнатися утворені на основі уявлень поведінкові преференції, які сприяють досягненню економічного успіху
- Визначити уявлення про економічний успіх, сформовані в умовах російсько-української війни

1.5. Об'єкт дослідження

За критерієм носія проблеми: представники трьох поколінь сучасного українського суспільства.

За критерієм основної проблеми: уявлення різних соціальних спільнот про економічний успіх.

1.6. **Предмет дослідження:** порівняльний аналіз уявлень про економічний успіх у представників трьох поколінь львів'ян.

1.7. **Теоретична інтерпретація понять**

Покоління –соціально-демографічна і культурно-історична спільність людей, об'єднаних віковими межами і загальними умовами формування та функціонування в конкретно-історичний період часу. Воно характеризується однаковими соціально-психологічними, духовно-етичними ознаками, загальними соціальними завданнями, набором спільних уявлень та власних символів соціальної реальності сформованих у процесі взаємодії на певному конкретному періоді історичного розвитку [20]

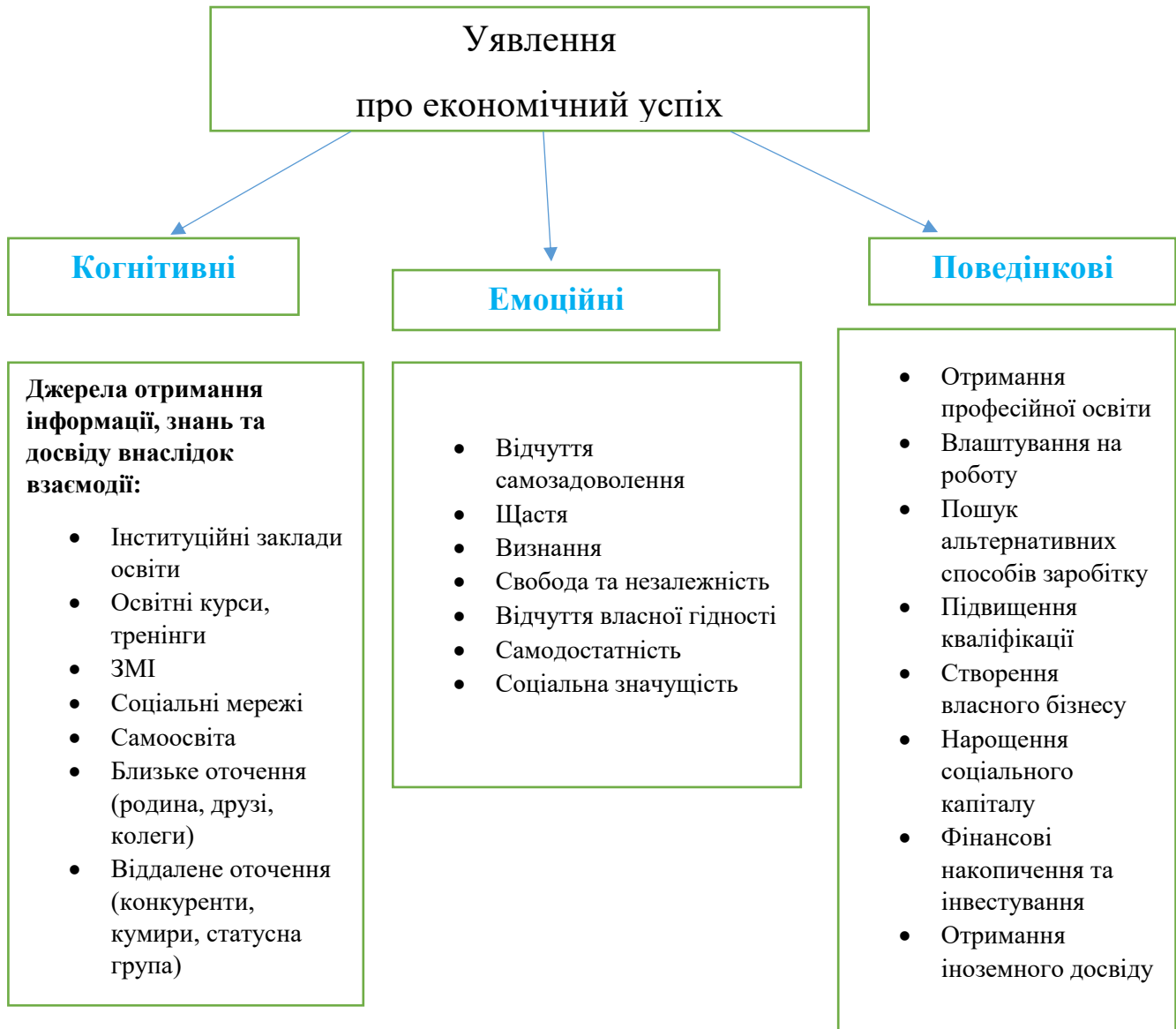
Уявлення – “системи, які володіють особливою мовою, логікою й структурою імплікацій, системи, які стосуються як цінностей, так і понять” [56]

Вікова когорта – група людей, народжених приблизно в один і той же період часу з певної популяції, яка зазвичай поділяє певні події та досвід протягом свого життя [4]

Успіх - взаємодія між людьми здійснюється за допомогою обміну символами, виробленими в ході суспільного життя. Цілепокладання – це продукт

взаємодії суб'єктивних факторів (індивідуальних значень успіху) і об'єктивних факторів (символів успіху).[43, с. 45]

Економічний успіх – досягнення індивіда у сфері економічних відносин,

які призводять до відчуття задоволення та соціального визнання, що супроводжується набором символів уявлень та інтерпретацій, які формуються у процесі соціальної взаємодії (авторське визначення).

1.8. Практична операціоналізація понять

Таблиця 3.2.1. Економічний успіх та його складові.

Джерело: Авторське напрацювання 3.2

1.9. Робочі гіпотези дослідження

ГІПОТЕЗА-підстава

Уявлення більшості представників трьох поколінь сучасного українського суспільства про економічний успіх є переважно матеріальними за характером

Гіпотеза-наслідок 1

Більшість представників молодого покоління вважає, що економічний успіх виявляється в справі, яка приносить задоволення та високий дохід, прагнуть навчатися новому та працювати в комфортних умовах.

Гіпотеза-наслідок 2

Економічний успіх для значної частини середнього покоління полягає у кар'єрному зростанні, постійному навчанні та вдосконаленні, високій заробітній платні, а також у збалансованості роботи та інших сфер життя.

Гіпотеза-наслідок 3

Представники старшого покоління проявляють схильність здебільшого до традиційних та матеріалістичних цінностей, визначають економічний успіх як наявність постійного місця прибуткової роботи для власного забезпечення та впевненого майбутнього.

II. Методична частина

II.1. Обґрунтування обрання методів дослідження

Оскільки теоретично-методологічним базисом нашого дослідження є парадигма соціального конструктивізму, яка обґрунтовує формування соціальної реальності через обмін знаннями, форми яких набувають символи (мовні, невербальні, абстрактні), доречно використати якісний метод напівструктурованого інтерв'ю з елементами візуального методу аналізу фотографій, який дозволяє ідентифікувати ці символи, які не завжди проявляються у вербальних відповідях, відносяться до глибин свідомості і показують установки, стереотипи, пізнавальні схеми, емоційне та оцінне відношення, налаштованість на дію тощо.

II.2. Обґрунтування вибірки

Плануємо провести 9 глибинних інтерв'ю з інтерпретацією фотографій.

Для аналізу обрано респондентів, серединно віддалених від поколінних меж, щоб прослідкувати тенденції, а не перехідні процеси.

1. Молоде покоління (18 – 35 років)
2. Середнє покоління (36- 60 років)
3. Старше покоління (60+ років)

Вибірка

Відбір респондентів здійснено за віковою категорією відповідно до поколінних меж, гендерного розподілу, національної приналежності (українці) та рівнем освіти.

Проведено інтерв'ювання 9 респондентів, з них 5 жінок і 4 чоловіка, які представляють три зазначені покоління (по троє в кожному).

Розподіл по поколіннях:

I молоде покоління

- Руслана 18 років (незакінчена вища)
- Міша 25 років (бакалавр)
- Марта 28 років (магістр)

II середнє покоління

- Іра 44 роки (магістр)
- Олександр 42 роки (бакалавр)
- Оля 40 років (магістр)

III старше покоління:

- Сергій 63 роки (бакалавр)

- Віра 71 рік (середня)
- Алла 73 роки (магістр вища)

Усі респонденти громадяни України, дослідження було проведено в період з лютого по квітень 2022 року.

II.3. Дослідницька саморефлексія: цим дослідженням прагнемо з'ясувати основні уявлення про економічний успіх у трьох поколіннях сучасного українського суспільства. Сподіваємося, що закладені гіпотези будуть підтвердженні, а також з'ясуємо нові залежні фактори, що сприятимуть подальшим емпіричним пошукам.

II.4. ГАЙД ІНТЕРВ'Ю

I блок Соціально-демографічні дані

1. Вік, стать, місце проживання
2. Рівень освіти
3. Статус зайнятості
4. Рівень доходу
5. Сімейний стан,
6. Дозвілєві практики

II блок Успіх

1. Що для Вас є успіх ?
2. Яким для Вас є успішне життя?
3. В яких сферах людини і чому потрібно бути успішним?

III блок Економічний успіх

4. Що у Вашому розумінні є економічний успіх?
5. Чи важливо сьогодні бути економічно успішним і чому?
6. Чого потрібно досягти, на Вашу думку, щоб тебе вважали економічно успішним?

7. IV блок Показники

8. Заробляти достатньо – це скільки для Вас?
9. Кого можна назвати забезпеченою людиною на Вашу думку ?
10. Чи вважаєте Ви що економічний успіх проявляється у нематеріальних характеристиках якщо так, то в яких?

V блок Уявлення:

- Знання та інформація

11. Як стати економічно успішним на Вашу думку?
12. Яка основна мотивація людей, які прагнуть бути економічно успішними?
13. Ким працюють чи працювали Ваші батьки? І який рівень достатку був / є у Вашій родині?
14. Чи можете розповісти історію економічно успішної людини, яка Вас вразила?

- Емоції і оцінки

15. Які емоції у Вас виникають, коли мова йде про економічний успіх?
16. Якби Ви оцінили свій емоційний стан згідно рівня Вашого економічного успіху?
17. Які емоції у Вас виникають, коли Ви отримуєте власний дохід і чому?

- Настанови/установки/атитьюди

18. Що Вас мотивує досягати економічного успіху?
19. Як стати економічно успішним на Вашу думку?
20. На щоб Ви витратили мільйон доларів?
21. Якщо обирати роботу, між рутинною, звичною роботою, яка приносить високий дохід та власною справою, яка приносить нижчий дохід і вимагає більше зусиль, але приносить Вам задоволення, що Ви оберете?

VI блок Уявлення про економічний успіх під час війни

22. Чи змінилися Вашу уявлення про економічний успіх під час війни? Якщо так то як?

23. Які показники економічного успіху Ви вважаєте актуальними сьогодні ?

II.5. Фотографії для використання в інтерв'ю

<p>10</p> 	<p>11</p> 	<p>12</p>
<p>13</p> 	<p>Фото обрані за принципом потреб піраміди А. Маслоу від потреб нижчого порядку до вищого у співвіднесенні із економічним успіхом за матеріальними та нематеріальними показниками, об'єднаними відповідно.</p>	<p>14</p>

За основу відбору фотографій буде обрана піраміда потреб Маслоу, інтерпретована до економічної сфери.

1. Фізіологічні потреби (предмети матеріального достатку, гроші)
2. Потреби у безпеці (майно, здоров'я, забезпечення майбутнього)
3. Соціальні потреби (забезпечення сім'ї, широке коло спілкування, стосунки)
4. Потреби у визнанні (статус, кар'єрне зростання)
5. Потреби у самоактуалізації (самореалізація, творчість, творення власної справи)

Додаток Б. Транскрипти інтерв'ю

Транскрипт інтерв'ю №1 Марта 28 років «молоде покоління»

Тема: «Уявлення про економічний успіх в трьох поколіннях сучасного українського суспільства»

I: Добре, ми вже почали записувати, добрий вечір, тема нашого дослідження: «Уявлення про економічний успіх і також (.) , думаю , що ми можемо розпочати і розкажіть будь ласка про себе, а саме скільки вам років, де ви проживаєте.

P: Мг, мене звати Марта мені 28 років повних проживаю я у Львові, журналіст.

I: Добре, а який у вас рівень освіти, статус зайнятості і (.) у супроводі рівень доходу.

P: Мг, (.) тобто в мене вища освіта, я є магістр, (.). Яке там було запитання наступне?

I: Статус зайнятості.

P: Стат.. станом на сьогодні чи загалом? Станом на сьогодні, скажем так (.) де юре при роботі, де факто без роботи.

I: Мг, В цих умовах, але загалом?

P: Мг, ну загалом, тобто я працюю журналістом.

I: Ага, добре. Як ви оцінюєте свій рівень доходу: середній, вище середнього, високий?

P: Ой, (.) Ми говоримо в контексті сьогоднішніх подій у війні чи ми говоримо загалом. Загалом якщо ми говоримо загалом,(...) тяжко сказати , якщо говорити відштовхуватись від курсу долара, який стрімко росте, то напевно, що середній, скажем так, поки що середній. Можливо, я так розумій чим швидше долар буде

підійматися разом з євро і гривня буде втрачати свою силу, тому напевно ближчим часом буде нижче середнього.

I: добре, ну але загалом звертаємо увагу на загалом, про зміни ми будемо говорити окремому блоці. Який у вас на даний момент сімейний стан.

P: Неодружена.

I: Добре, що можете розповісти про ваші (.), як ви проводите власне дозвілля, що для вас проведення власного дозвілля?

P: Для мене проведення мого власного дозвілля, напевно, це побути з друзями, поспілкуватись з рідними, почитати хорошу книжку, просто прогулятися парком або сходити в спорт зал або ба більше просто поплавати в басейні чи сходити на якісь спа процедури чисто для себе, щоб відключити свою голову, напевно, це буде моє дозвілля.

I: Добре, дякую. Тепер перейдемо до основного запитання – що для вас є успіх?

P: О, Боже, яке філософське запитання (сміх) , ой , так, що для мене є успіх (.), успіх, цікаве запитання. Ну, я все ж таки , так як ми проводимо інтерв'ю в умовах воєнного часу все ж таки цей оминуті аспект ми не можемо ніяк, тому що десь до 24 лютого (.), голова і мозок думав трошки в інакшу сторону, зараз, напевно, доля мене є успіх. Загалом успіх слово це дуже таке обширне, я б так сказала, та тобто і коли задаєте таке запитання, що для тебе є успіх і його хм в контексті чого якщо ж для мене є успіх , коли є (.) здорові і цілі рідні, коли є розумію, що навіть в такий час ми можемо самореалізовуватися , я розумію, що ми можемо допомагати один одному, я розумію, що кожен крок в сьогоднішній час мм добиватись успіху, успіху в чому в якихось навіть буденних справах, які ми робимо кожен день та, мабуть навіть сьогоднішній день якщо брати успіх є те, що ти просинаєшся, банально йдеш вмиваєшся, ти маєш що поїсти і допомогти іншим. Це є на сьогоднішній день мені здається успіх. (.) До 24

числа, напевно, для мене успіх був, так як напевно, моя професія, я не можу назвати професією, бо це моє життя, яким я живу вже більше шести років скажем так і для мене був успіху це коли я самореалізовувалася у своїй професії. Та, тобто, це не просто ловила кайф, але отримала певні матеріальні дивіденти, певний статус в суспільстві, певні (.) якісь відзнаки назвем це так, тобто , адже які би як би люди не говорили, що їм це не потрібно , ні, звичайно, люди хочуть, щоб про них знали пам'ятали, говорили і тому(.) , але це було до 24 числа та...

I: Саме розсередимося, зараз всі питання будуть націлені саме до того, як відбулися ці події, тобто важливо дізнатися яким для вас це поняття було до цих подій. Тому що ми зараз розуміємо, що це критичні події, які впливають абсолютно на всі аспекти життя, тому зосередимося саме на тому, як було до, поки що ми можемо це зробити, тому що ми в перехідному періоді. Добре, дуже дякую. Тоді (.) чи важливо бути успішним на вашу думку і чому загалом?

P: Знову ж таки питання складено так – чи важливо бути успішним, успішним в чому? В сім'ї, в кар'єрі, в роботі, в чому важливо бути успішним? Успішним(.) , людина яка жодного дня припустим не працювала та , але вона там в юному віці вийшла заміж і одружилася має чоловіка та дітей, вона вважає себе успішною, вона є реалізована в сім'ї. Людина, яка цього немає вона вважає себе успішною в чомусь іншому, яка (.) . Успіх це таке поняття дуже обширне і якщо так, задавати запитання, то не кожна людина зрозуміє в чому є успіх. В кожного він є свій, тобто чи важливо бути успішним, напевно, ну як для мене та, ну це моя суб'єктивна думка, але тому ж слово успішність це не має звучати як пафос. От успіх це щось таке о Боже феєрверк, я успішна, я синонім популярна, там , напевно це трішки треба розмежовувати Багато людей, хтось не розуміє загалом значення цього слова, тому кажу(.), якщо людина хоче бути, якщо людина

скажем так без кар'єри, але вона є успішна, вона вважає себе успішною окей, але чи вважають її інші успішною це є друге питання.

I: Мг, добре, відповідно перейдемо до питання – в яких сферах людського життя і чому потрібно бути успішним на вашу думку?

P: Сферах людського життя(.) цікаво, ну знову ж таки, повторюсь, напевно, так як я вже перейшла до цього питання (.) успішним. Ну знову ж таки : сім'я, робота, рідні, тому що чому я так зараз буду перелічувати, тому що дуже багато хто кидається із крайності в крайність та, тобто, хтось шукає своє щастя суто в роботі, забуваючи про все що відбувається навколо, хтось шукає своє щастя суто в домашніх справах, в побуті: зранку встати, наварити борщі, поприбирати, ну от (.), дуже педантичні, от має бути все так, тобто (.), тут тяжко сказати ще в яких сферах людина би мала бути успішною та, якщо я правильно розумію про що ми говоримо (.) Напевно, тут більше все як на мене йде індивідуально, кожен повинен для себе розмежовувати, в кожного є свій успіх, я знову таки скажу, в кожного він є свій. Ми не можемо всіх ставити на один рівень, одну планку, це буде неправильно, знову ж таки моя суб'єктивна думка. Можливо, хтось зі мною не погодиться, в когось є успіх (.) і він вважає, що успішність наприклад, наприклад єдина напевно з професій, яких би я не знецінювала і говорила, що ці люди є успішні, напевно це медики. Ну не зважаючи, навіть за останні декілька років та, тобто будь який медик, неважливо чи це санітарка чи це хірург вищої категорії це є люди успішні на мою думку. Тому що їх повинні дійсно всі поважати і сприймати їхню роботу і цінувати їхню роботу. В принципі цінувати роботу як будь якої іншої людини чи це хатня робітниця, яка в тебе працює чи це я не знаю там посол Франції в Україні.

I: Мг, добре, дякую тоді якщо узагальнити, таке узагальнююче питання, що для вас тоді життєвий успіх? Поняття життєвого успіху?

Р: Боже, які питання Антоніна де ви їх набрали ці запитання (сміх), життєвий успіх краще вже з психологами говорити, життєвий успіх, ой Боже, (.), життєвий успіх .

І: Особисто Ваша думка, як ви це вважаєте.

Р: Що для мене є життєвий успіх? Ну, знову ж таки, кожне питання та, от слово успіх, що таке успішність, життєвий успіх, творчий успіх, це так звана ланцюгова реакція та, яка тяне ниточку одну за другою, тому я буду повторюватись. Бо ну питання, вони є трошки тавтологічні тому, життєвий успіх. Напевно, знову ж таки кажу, мій життєвий успіх є тим, що слава богу, в мене живі батьки, в мене є любима людина збоку, в мене є любима тварина, в мене є професія (.) і в мене є мій дім, в мене є (.), в мене є друзі, напевно, їх не так багато і це класно, і в мене є багато хороших знайомих, і (.) в чому мій плюс, напевно, що що в мене є багато класних знайомств. І в цьому є мій напевно що життєвий успіх, що в силу своєї професії , і напевно в силу якось складів характеру мені вдається таки комунікувати з людьми не всіма ,звичайно, хоча життя змушує, але знаходити спільну мову і напевно це мій життєвий успіх, тому що вміння говорити і знаходити спільну мову на сьогоднішній день, я вважаю це потрібно і це десь має бути цим життєвим успіхом.

І: Тепер дякую за чудову відповідь, тепер перейдемо безпосередньо до поняття економічного успіху. Що у вашому розумінні є економічний успіх?

Р: Економічний успіх, якщо так на життєвому рівні буду говорити та, то це фінансова незалежність. Тобто, коли ти розумієш, що ти ні від кого не залежний, та, твоя країна дає тобі змогу працювати, дає тобі змогу заробляти достатньо, достатньо більше скажем так, та, де ти можеш собі дозволити не просто там купити їжу, і оплатити комунальні послуги, та ти можеш щось більше , ти можеш відвідати інші країни, ти можеш собі дозволити і десь

хороший відпочинок з друзями в рідному місті, напевно я назв, я назву це економічним успіхом для мене. Ну економічний і фінансовий так тотожні речі, да, але ми їх повинні також розуміти, і, напевно, для мене це є економічний успіх. Десь так.

I: Добре, чого потрібно досягти на вашу думку щоб тебе вважали економічно успішним?

P: Хм, економічно успішним, досягти. Ну знову ж таки, потрібно бути як на мене самореалізованим, хоча в наш час (.). Якщо трошки повертатись назад, я вже така дівчинка в віці та, багато людей вважають що вони економічно успішними за рахунок інших людей, ми про цей аспект теж не повинні забувати, коли наприклад, в когось там є сімейний бізнес, і він передається з покоління в покоління і людина скажем так не дуже сильно, робить якісь потуги аби досягти свого економічного успіху. Та, ну але такі люди є, ми не повинні їх десь відкидати, якщо брати про середню ланку і вище середнього людей, якщо брати середню ланку і вище середнього категорію населення, зокрема, це все таки повинна бути самореалізація. Реалізація в плані того, що ти повинен, якщо ти хочеш бути фінансово незалежним, перша за все для себе, там не просити гроші в батьків, не шукати там, (.) якоїсь легкої роботи, швидко заробити гроші, там ті швидкі кредити, назвем це так, чи просто кредити, брати в друзів гроші в борг, потрібно саморелізовуватись, тобто ходити на підробітки шукати якусь роботу для себе, хай навіть вона тобі буде не до душі.

I:Мг.

P: Десь так.

I: Добре, дякую, уявімо, що економічний успіх це така собі вершина, яку потрібно підкорити, що отримаєте коли підкорите її?

Р: (Сміх), не знаю, чесно скажу, що її отримаю, напевно, якщо людина вже має таке теж можна перефразувати більш по філософськи, людина яка досягає максимум в плані матеріального, переважно, що з цією людиною робиться їй стає скучно, людина (.) не знає куди себе подіти, вона може все купити і вона не знає куди далі ці кошти витратити. Бувають такі люди, допустим, як наш экс-екс президент та, який скотився до того, що купляли золоті унітази, золоті батони, тобто грошей було дуже багато, а якщо брати про звичайних людей, які ну більшість з тих, що я знаю вкладають кошти в благодійність, допомагають людям. Тобто, в них є все що для них потрібно, вони можуть дозволити собі максимум, який тільки можна, але я їх знаю таких, які маючи хорош.. досягти економічного успіху цієї вершини та, але ви ніколи не побачте на них дорогого брендового костюму або банально хорошу пару шкіряного взуття. Тобто вони не привикли це показувати, це теж є великий плюс, натомість вони вправно вкладають свої кошти інвестуючи їх в і різні класні проекти, кластери для молоді, що також не мало важно. Можливо, я би пішла і цим шляхом, в плані, не то що не буду купати собі хороший брендовий одяг та, я ж дівчинка все ж таки, але вкладати в класні проекти заради того, щоб наступне покоління могло себе реалізовувати і робити в три в чотири рази більше для себе да, це це круто.

І: Мг, дуже дякую за таку ґрунтовну відповідь (.), добре перейдемо до оцього фінансово успіху про який ми вже згадували. Заробляти достатньо це скільки для вас?

Р: Достатньо для чого?

І: Достатньо для вас, щоб ви себе відчували

Р: Для життя комфортного?

I: Так, звичайно.

P: Для комфортного життя, для буденного комфортного життя. Прртутт 30-40 тисяч гривень на місяць.

I: Добре дуже дякую, тоді (.) а плавно переходячи до цього що як ви ототожнюєте економічний успіх в матеріальному плані? Що для вас є економічний успіх в матеріальному плані? В плані того, що ви можете собі дозволити, які потреби можете задовольнити і так далі.

P: Мг, ну тож , якщо повертаючись до попереднього запитання, їх об'єднаємо обидва. То ж якщо взяти в середньому 30-40 тисяч на місяць, тобто людина я знову ж таки повторює не просто платити комуналку, винайняти якесь там хороше собі житло і купити якийсь фаст-фуд на вулиці да, (.), для того потрібно заробляти, для особисто для мене куди би пішли ці кошти, напевно, для себе, щоб я мала якусь частину відкласти. Слава Богу не на чорний день, просто щоб були якісь гроші, які би най лежать як кажуть на Галичині, най мені лежать. Тобто я повинна бути впевнена в завтрашньому дні. (.) Ми ж не знаєм що завтра буде, правильно?

I: Звичайно.

P: От, і (.) для цієї впевненості завжди потрібно мати якісь хоча би відсотків 10% від хорошої заробітної плати, щоб ти міг собі відкласти і розуміти, що ти достатньо заробляєш, щоб всі свої потреби на місяць оплатити. Тобто там це знову ж таки якщо брати жіночу половину людства там спа процедури певні, догляд за собою, певна побутова хімія додому там продукти, відпочинок з друзями, банальний похід в кіно (.), не знаю там, купити собі, якусь хорошу річ і ти знаєш що з легкою душею віддаєш тих -надцять тисяч гривень, бо ти знаєш, що завтра ти зможеш отримати їх знову. Ну напевно десь так.

I: Добре, кого б ви могли назвати забезпеченою людиною на вашу думку?

Р: Хм, забезпеченою людиною, в наш час назвати забезпеченою людиною

І: Давайте не будемо враховувати специфіку нашого часу, а повернемося до 24 лютого

Р: Я розумію, та та та. Та , навіть, до 24 лютого забезпечена людина, забезпечена людина – це та, яка от саме слово забезпечена, тобто вона має для себе певну матеріальну безпеку сама для себе. Для себе, для оточення, якщо би я би була чоловіком (проблеми із зв'язком) От слово безпека та, забезпечити за забезпечити , безпека – фінансова безпека, забезпечена людина. Якби я би була чоловіком ну я би розуміла, що мені треба заробляти в тричі більше, щоб забезпечити там себе, свою дружину, дітей, родину і тому подібне та. Так, як я є жіночка (сміх), назовем це так себе, от я розумію що я себе забезпечую і забезпечених таких як я багато, що можуть самі себе фінансово, (.), як правильно сказати (.) фінансово забезпечити, ні це тавтологія. Фінансово оплатити свої потреби, скажем так. Тобто, це людина, яка не використовує кошти інших так, от, як кажуть «от коли в сім'ї заробляють двоє та, тобто чоловік працює на сім'ю, а жінка працює на себе, саме себе забезпечує». Напевно в мене би було так, тобто гроші чоловіка це наші гроші, а ті що заробляю, це заробляю я тішусь, що я на свої потреби в когось я ці кошти не беру. Десь так.

І: Супер, Чи вважаєте, що економічний успіх проявляється у нематеріальних характеристиках, якщо так, то в яких?

Р: Повторіть ще раз.

І: що не стосується, чи вважаєте ви, що економічний успіх проявляється у нематеріальних характеристиках, якщо так, то в яких?

Р: Економічний успіх у нематеріальних характеристиках.

I: Так.

P: О боже, треба подумати чи таке є загалом – економічний успіх у нематеріальних характеристиках?

I: Що не стосується грошей, фінансів, заробітньої плати, що не стосується саме фінансового і матеріального еквіваленту.

P: Мг, я розумію, але питання в тому чи (...) ми можемо сказати, ну тут хіба говорити говорити (.), ну тут по любому все зводиться до грошей. Якщо ми навіть говоримо про певні якісь там підприємства та, (.) заводи, які ще працюють (.), тобто вони створюють, вони мають певний свій економічний успіх, та, люди, які заробляють, які працюють на цих заводах не багато, там різна промисловість, але саме підприємство має хороший економічний успіх. Але це нонсенс, по факту щоби щось всюди був оборот продукту по любому треба вкладати, щоби був цей економічний успіх ми повинні вкласти певну суму коштів. Це так само, як ви хочете бути успішною відкрити свій бізнес, але не хочте нічого туди вкладати. Ну це смішно, якщо ви нічого не вкладете, ви нічого не будете мати або шукайте інвестора, який грубо кажучи готовий забезпечити ваш економічний успіх так, без вашого фінансово вкладення. І якщо ви прогорите він не захоче, щоб ви йому віддавали ці кошти, ну тоді можливо, це можна назвати економічним успіхом.

I: Мг, добре, як стати економічно успішним на вашу думку?

P: Працювати, я ні де, я напевно, буду з тих людей, яка завжди скажу, мабуть через те, що я працюю з 18 років та і (.) і люди, які для мене не працюють, мені здається в будь якій сфері життя, вони які. Люди які жодного дня в житті не працювали ніколи не зрозуміють суспільство. Тобто, як воно сформовано, як воно живеться, і тому як на мене, мені зд., як на мене потрібно працювати. Будь яка праця вона завжди винагороджує, не економічно, то хоча би морально, для

людини це (.) не завжди ти можеш отримати кошти, але ти можеш отримати хороші знайомства, нових людей, нові можливості для себе. Тому я завжди кажу, що (.) не потрібно соромитись працювати, робота вона (.) от бувають навіть такі люди, які кажуть : « Для чого це потрібно, це не твій рівень?» або «Нашо тобі працювати на тій роботі, пора відкривати свій бізнес» Камон, це говорять ті люди, які жодного дня не пропрацювали? Мг, смішно. Це говорять ті люди, які сидять все життя на шії в своїх рідних. Це говорять ті, люди, які (.), скажу таке негарне слово кацапською, які «садержанки» та це говорять ті люди, які (.) привикли бути альфонсами, таке модне слово. От і тому варто таких людей просто відсторонювати і ставити собі мету, працювати, добиватися успіху перш за все для себе, а не для когось. Якщо ви зрозумієте, що ви маєте свою певну копійку, відносно та, певні свої кошти, свої заощадження. Потроху ви для себе зможете зрозуміти, що от ви досягаєте оцього економічного успіху, але без праці нічого не буде.

I: Мг, добре. А чи важлива сьогодні освіта для досягнення економічного успіху?

P: Звісно, знову ж таки ланцюгова реакція запитань, освіта завжди завжди (.) була важливою як на мене, навіть якщо теоретичний матеріал не завжди збігається з практикою, тобто те, що вам викладають в університетах, коли ти приходиш на роботу, тобі кажуть це все забути тебе навчати, треба починати все заново. Ну це таке, це трошки такий міф, який потрібно розвінчувати. Це ще таке з радянщини до нас прийшло, тому що база в університеті, вона в будь якому випадку надається, та література, яку вам дають читати для загального розвитку, вона завжди пригодиться. Питання в тому чи ви захочете це робити, тому що колись за моїх часів багато були тих студентів, ми називали їх КБЗЕшниками, кабезешники – це ті, куда батьки запхають. Та і тому для них освіта це не важливо, просто банальне використання батьківських коштів, та,

якщо вони оплачували певну цю, їм оце навчання. І в кінцевому результаті для них освіта- це не було важливо, для мене це та, тобто це повинно бути.

I: Чи погоджуєтеся ви з твердженням, що тільки талановиті люди досягають економічного успіху?

P: Ні, (.) тобто знову ж таки слово талановиті, воно є дуже абстрактне, кожен талановитий по-своєму. В нас люди ,наприклад, талановиті в чому, ну тобто знову ж таки. В нас люди із синдромом Дауна досягають хорошого успіху, які фізично не такі, як ми та. В нас люди, які з інвалідністю та, які досягають хорошого успіху, які нескорені і вони параолімпійці. Це вони досягають успіху, і тому слово талановитий, та оці люди, я називаю їх талановитими, тобто, але хоча , можливо, фізично вони не такі, як всі. Але загалом чи тільки талановита людина може ну, знову ж таки дуже абстракте запитання, треба трошки його скоректувати, тому що кожен з нас є талановитий в чомусь та. От хтось талановитий в письмі, хтось талановитий в мові, хтось талановитий, я не знаю гарно малює, а хтось гарно співає. В кожного є свій талант, ми не можемо всіх, знову ж таки рівняти під одну планку.

I: Мг, добре, а ким працюють чи працювали ваші батьки і який рівень достатку був у вашій родині або є?

P: Який рівень чого?

I: Рівень достатку був у вашій родині на момент вашого дорослішання, тобто

P: Хороший рівень достатку, скажу так, тобто колись, мабуть коли в дев'яності роки дітки були обмежені та, то напевно в мене такого відчуття не було. Я н.. я Дитина народжена в дев'яностих, але по факту оцього трагізму ні я ні моя сім'я на щастя тоді не могли на собі відчутти, тобто я не була обділена ні якимись смаколиками, ні чи ще чимось таким, тобто на правду говорю та як є. Якщо порівнювати із сьогоднішнім часом та, тобто, колись в батьків був бізнес зараз

його немає, проблема в чому, проблема в курсі валют, в доларах та, тобто, проблема(.) в сучасному світі і економіці, яка була з початку 2008 року скажем так.

I: Мг, дуже дякую чи підтримують ваші рідні та близькі у вашій справі, якою ви на даний момент займаєтеся?

P: Так, ну звичайно, тобто тут би гріх було б сказати, що ні. Так як я цією справою живу тому так.

I: дуже дякую, перша людина якій ви розповісте про власні досягнення, хто це буде?

P: Моя мама.

I: Добре, чи вважаєте ви, що ваш розвиток залежить від конкретності середовища в якому ви перебуваєте?

P: Ні, напевно, що ні, тому що в силу своєї професії це так не відбувається. І (..) і якщо хтось розвивається краще чим ти, перепрошу навіть не так, якщо в когось біші досягнення в чому, ну тобто, ще раз запитання, щоб я гарно сформулювала.

I: Чи вважаєте ви що ваш економічний розвиток залежить від конкретності середовища в якому ви перебуваєте?

P: Ні, ні, ні, ні, ні мій екон, від того середовища, правильно не (.) не не не, тому що (..) скажу так, в нашій професії наш економічний розвиток залежить від нас. Нам потрібно найперше, щоб ми економічно росли розвивати себе, свої навички, тобто знову ж таки, тюнінгувати себе скажемо так, да. І знову ж таки покращувати свою самореалізацію. Тоді буде попит на тебе, тобто, як на людину простою мовою і тоді ти будеш мати хорошу фінансову винагороду.

I: Добре, чудово, дякую. Можете ви розповісти історію економічно успішної людини, яка вас справді вразила? Можливо згадати цю особистість хто вам перший приходить на думку?

P: Мг, Ілон Макс (сміх), ой чесне слово не, серйозно не не, це не для камери, (.) так, Треба подумати, треба подумати, економічно, економічно, якщо брати з близького кола оточення, таких шоб, чесно я скажу та як є (.). Не буду вигадувати велосипед, напевно, таких людей моєї вікової категорії, з мого кола оточення наразі немає, напевно, що всі йду от до до цього успіху. Будьмо відверті люди в (.), в наш час, вони люди, які народжені як я кажу ше раз араз в дев'яності, з дев'яностого по дев'яносто треті - п'яті роки, як я вже говорила наш наш рік народження говорить сам за себе. 2000 рік ти йдеш в школу, коли закінчується, коли закінчується криваві дев'яності голодні, та ти йдеш в школу та, восьмому році обвал курсу валют, криза гривні, далі в четвертому до того майдан перший в Україні, знову ж таки впливає і на економіку нашої країни відповідно, та і на фінансах в нас відображається і так до сьогоднішнього дня. Тобто ти тільки но встигаєш вставати на свої ноги і йти вперед, як певні життєві обставини і ситуації нас змушують зупинитися і замість прогресу відбувається регрес. Тому на наш час, мені здається люди мого віку (.) станом на зараз не мають такого от економічного росту скажем так.

I: Якщо говорити про якусь можливо відому особистість це може бути або книга якась успішна або це люди із соц мереж, які ми знаєм всі це інфлуенсери чи підписані на таких і вони вас надихають і мотивують ставати кращими і розвиватись в економічному плані?

P: Скептично до цього всього ставлюсь скажу так, можливо, це (.) знову моя суб'єктивна думка, (.) та, звичайно, якщо брати людей з соціальних мереж. Мм там окей треба назвати, я назву, там Таня Принткович, яка дівчинка з Тернополя, Петро Заставний, хлопець чик з Тернополя. Другого знаю особисто і

скажем так, вони досяга.., якщо порівняти порівняти наприклад один і другого та в одного тато був мером Тернополя, він ніколи не займався публічністю не розказував, як потрібно заробляти гроші, станом на зараз він про це говорить. Скептично ставлюсь до нього знаючи те, що свої перші капітали, йому не так легко, не так тяжко далися скажем так. Тому того чого, чого він навчає кожен має оцей стартовий пакет, якщо говорити про другу половину людей і ті, які надихають робити щось, це круто круто коли людина тобі по той бік екрану, що блін - чувак вставай з ліжка і йди щось роби, не сиди, читай книги розвивайся, йди працєю дивись, як це можна зробити. (.) Інше питання, (.) чи ця людина це зробить чи ця людина це послухає, ну і перемкне і (не зрозуміло) цікаво, чи ця людина дійсно дослухається і почне щось з собою робити. Це знову ж таки і не забуваєм таку штуку, якщо говорити, що хороша книга написана людиною проте як потрібно заробляти гроші та і я знаю, що ця людина добилася дійсно успіху, і це круто. Якщо ми говоримо про сьогоднішній світ і люди, які хайпують на цьому отримують лайк і вони реально отримують бабло за то, що хтось їх слухає, а по факту та людина, яка слухає немає нічого ну це друге питання. І знаєте, і в силу своєї професії не один тренінг по економічному розвитку довелось проходити, і мені було дуже смішно, коли людина, яка (.) три години читає лекцію, як треба заробити гроші, лекцію завершує на 20 хв швидше, бо не встигає на маршрутку. І це дуже прикро, тому що до нього приходять люди, які вже їздять на своїх авто, і він розказує як треба робити далі. В свою чергу він їздить громадським транспортом, це та людина, яка каже, що реально в місяць можна заробляти 3-4 тисячі доларів і він знає як це зробити. Ну тобто це все треба ділити, зрозумійте.

I: Добре, дякую, які емоції у вас виникають коли мова йде про економічний успіх, коли у вас виникає це поняття, ви згадуєте про нього, які у вас емоції виникають, супроводжують?

Р: (.) економічний успіх, емоції, так, думай, голова думай, які в мене можуть бути емоції, ну (..) повторюю впевненість в завтрашньому дні, (.) з емоцій, впевненість те, що я можу допомогти не тільки собі, а й комусь іншому там рідним, близьким і хто потребує, (..) напевно хороші позитивні емоції, мають бути логічно та, не не.. негативу певно, що мало і все . Додам, як мені сказав один чоловік, який колись мо.. мали змогу з ним спілкуватись в період карантину, в нього реально багато грошей і він каже: «Не всьо круто, в мене нема негативних емоцій в мене все є всьо класно, мінус один, що я з такими грошима не можу виїхати десь далеко за кордон, бо кордони закриті, мусим їздити Україною». Ну якось так.

І: Як би ви оцінили свій емоційний стан згідно вашого рівня економічного успіху?

Р: (.) По якій шкалі оцінювати?

І: Загалом, які у вас виникають емоції, коли ви думаєте про власний економічний успіх, станом до 24 розуміємо?

Р: (сміх) Крутяк, класно, це весело, шалені плани, плани були дуже шалені, і (.) в плані по саморозвитку, в плані для себе покращенню свого здоров'я, і плани про майбутню відпустку, і (.) в подумках вже (.) ділила все що заробила, та десь там, десь туди, десь туди, а це тому, а це туди, тобто, круто, були шалені плани.

І: Добре, які емоції у вас виникають коли вас хвалять, підтримують вас, ви відчуваєте себе?

Р: Піднесеною,

І: супер, дякую

Р: відчуваю себе піднесеною, ти знаєш, що ти робиш все круто для себе, але не забуваєм про критику, критика теж потрібна, бо коли багато хвалять не завжди

це добре, тобто самокритичною теж потрібно бути, тому, що тебе в житті хтось може похвалити, а позаочі сказати по інакшому. Тому це класно коли тебе підтримують, це тобі тебе підношує до гори, ти розумієш що да, ти йдеш в правильному напрямку, і це це це круто. Тому завжди потрібно говорити хороші слова, не тільки критикувати, але і не забувати про те, що потрібно говорити правду.

I: Що особисто вас мотивує досягати економічного успіху?

P: (.) Фінансова незалежність знову ж таки повторює, тобто не привикла брати гроші в когось, (..) не привикла напевно обмежувати себе, ну тобто коли ти при... людина швидко привикає до хорошого, як в економічному плані, так і в духовному моральному психологічному. Ти прив.. ну тобто, кожен, обирає свою зону комфорту і коли в тебе певні життєві обставини з тою зоною комфорту заставляють тебе вийти, відповідно люди що? Стає погано так, та тому що ти привик жити на одному рівні, а колись проводиться жити по інакшому. Тебе це дестабілізує тому, як на мене потрібно, (.) бути фінансово незалежним, щоб людина розуміла, ну щоб ти сам для себе розумів, да, що ти йдеш правильно, по правильній дорозі.

I: На щоб ви витратили мільйон доларів?

P: (сміх), ми говорим до 24 правильно?

I: так, звичайно.

P: Зоби ми витратили на мільйон доларів? Круто. Я б напевно таки по подорожувала більше світом, витратила б трохи грошей на емоції, грошей на допомогу потребуючим, діткам особливо, і напевно шоби здійснила мрію батьків, десь шось би зробила, побудувала б мамі четвертий поверх в будинку, нормально.

I: Якщо обирати роботу між рутинною звичною роботою, яка приносить високий дохід, високий дохід, власною справою, яка приносить нижчий дохід та вимагає більше зусиль, але приносить вам задоволення, що ви оберете? Тобто є робота рутинна, зрозуміла, яка стабільний дохід приносить і яка є в плані є нестабільною, але вам більше подобається. Щоб ви обрали тоді?

P: Аналогічно як казали одні мудрі люди: « обери роботу до душі і тобі ніколи не доведеться працювати», тому в плані фінансовому ніколи отак нагло не гналась за грошима в плані роботи, тому(.), тому десь так сталося як вона сталося. І я би вибрала напевно що цю роботу, яка тобі приносить все ж таки задоволення. Тому що коли ти приходиш на роботу, а тобі від неї погано, то жодні гроші не допоможуть.

I: Добре і останній блок це – як змінилися ваші уявлення про економічний успіх під час війни, якщо вони змінились і як?

P: Ше раз можна будь ласка?

I: Чи змінилися ваші уявлення про економічний успіх під час війни, з приходом війни і якщо вони змінилися, то як?

P: Та, змінилися, мґ, ну тобто то як, ага я тепер зрозуміла, (.), тобто змінилися, звичайно, що змінилися тому що та як я говорила раніше , тобто ми говорили про успіх, (.) в одному контексті та, то зараз економічний успіх в нашому плані це (.) – просто добре жити, добре жити це знати те, що тобі буде за що купити їжу, тобі буде за що оплатити комунальні послуги, (..), напевно, ти маєш певні кошти на якісь потреби, і ти допомагаєш економічно і всі кошти вкладаєш тим людям, хто не має того, що маєш ти і це буде твій успіх. Тобто якщо ти працюєш і допомагаєш армії це круто, якщо ти працюєш і допомагаєш волонтерам, це круто, це твій економічний успіх, якщо ти працюєш і допомагаєш і здаєш житло, за нормальними цінами, якщо в тебе є така

можливість це твій економічний успіх, а шей платиш податок взагалі круто, якщо ти цього не робиш, ну зрозуміло це погано, але в плані якщо говорити під час воєнний стан, тобто в нас є проблеми. Особисто та люди, які родом з Західної та Західної України, тобто зіткнулися та з цією проблемою, що щоб досягнути економічного успіху треба мати стабільний заробіток хоча би, а зараз його дуже мало, тому що дякуючи тим підприємствам, є підприємства, які продовжують роботу, а є підприємства на прикро роботу або продовжують або скрочують персонали і людей або навпаки або ще гірше закриваються і все. Тобто не знають коли відновлять свою трудову діяльність і від цього знову ж таки страждають люди. Ну але якщо взяти в контексті людей, які залишилися геть без нічого, то ті люди, які без роботи, але в них є якість додатковий дохід в плані там, хто може допомогти або якісь певні відкладенні ресурси, ну це я вважаю що і ти з цих відкладених ресурсів ще можеш комусь допомогти, це твій економічний успіх.

I: Супер і дуже дякую за відповіді і останній заключний такий етап, ми оберемо фото, які стосуються економічного успіху . Перші фото, які Вам впадуть так сказати в око і будуть ототожнювати ваше уявлення про економічний успіх. Зараз одну хвилинку, я продемонструю екран.

Налаштування демонстрації екрану

P: Економічний успіх – перша картинка, ми бачимо на ній продукти, продукти з городу, скажем так домашнього для домашнього вжитку, ну для аграгіїв і для людей це може бути, до речі ну тобто, також може бути свій економічний успіх, а чому б і ні.

I: Без контексту просто обираєм фото, але обираєм декілька і ті, які найбільше ви вважаєте транслюють економічний успіх.

Р: Добре, окей, гаразд, добре 3 (гроші), 8 (соціальні контакти), 10 (соціальне схвалення), 12(власна справа)

І: все достатньо так?

Р: Мг

І: Супер дуже, дуже дякую . Загалом на цьому наше інтерв'ю завершено дуже дуже дякую за відповіді вони були супер глибокими і супер цікавими на мою думку, це означає, що ви були включені в це інтерв'ю по максимуму. До побачення.

Р: дякую, до побачення.

Транскрипт інтерв'ю №1 Марта 28 років «молоде покоління»

Тема: «Уявлення про економічний успіх в трьох поколіннях сучасного українського суспільства»

І: Добре, ми вже почали записувати, добрий вечір, тема нашого дослідження: «Уявлення про економічний успіх і також (.) , думаю , що ми можемо розпочати і розкажіть будь ласка про себе, а саме скільки вам років, де ви проживаєте.

Р: Мг, мене звати Марта мені 28 років повних проживаю я у Львові, журналіст.

І: Добре, а який у вас рівень освіти, статус зайнятості і (.) у супроводі рівень доходу.

Р: Мг, (.) тобто в мене вища освіта, я є магістр, (.). Яке там було запитання наступне?

І: Статус зайнятості.

Р: Стат.. станом на сьогодні чи загалом? Станом на сьогодні, скажем так (.) де юре при роботі, де факто без роботи.

I: Мг, В цих умовах, але загалом?

P: Мг, ну загалом, тобто я працюю журналістом.

I: Ага, добре. Як ви оцінюєте свій рівень доходу: середній, вище середнього, високий?

P: Ой, (.) Ми говоримо в контексті сьогоднішніх подій у війні чи ми говоримо загалом. Загалом якщо ми говоримо загалом,(...) тяжко сказати , якщо говорити відштовхуватись від курсу долара, який стрімко росте, то напевно, що середній, скажем так, поки що середній. Можливо, я так розумій чим швидше долар буде підійматися разом з євро і гривня буде втрачати свою силу, тому напевно ближчим часом буде нижче середнього.

I: добре, ну але загалом звертаємо увагу на загалом, про зміни ми будемо говорити окремому блоці. Який у вас на даний момент сімейний стан.

P: Неодружена.

I: Добре, що можете розповісти про ваші (.), як ви проводите власне дозвілля, що для вас проведення власного дозвілля?

P: Для мене проведення мого власного дозвілля, напевно, це побути з друзями, поспілкуватись з рідними, почитати хорошу книжку, просто прогулятися парком або сходити в спорт зал або ба більше просто поплавати в басейні чи сходити на якісь спа процедури чисто для себе, щоб відключити свою голову, напевно, це буде моє дозвілля.

I: Добре, дякую. Тепер перейдемо до основного запитання – що для вас є успіх?

P: О, Боже, яке філософське запитання (сміх) , ой , так, що для мене є успіх (.), успіх, цікаве запитання. Ну, я все ж таки , так як ми проводимо інтерв'ю в умовах воєнного часу все ж таки цей оминуті аспект ми не можемо ніяк, тому що десь до 24 лютого (.), голова і мозок думав трошки в інакшу сторону, зараз,

напевно, доля мене є успіх. Загалом успіх слово це дуже таке обширне, я б так сказала, та тобто і коли задаєте таке запитання, що для тебе є успіх і його хм в контексті чого якщо ж для мене є успіх , коли є (.) здорові і цілі рідні, коли є розумію, що навіть в такий час ми можемо самореалізовуватися , я розумію, що ми можемо допомагати один одному, я розумію, що кожен крок в сьогоднішній час мм добиватись успіху, успіху в чому в якихось навіть буденних справах, які ми робимо кожен день та, мабуть навіть сьогоднішній день якщо брати успіх є те, що ти просинаєшся, банально йдеш вмиваєшся, ти маєш що поїсти і допомогти іншим. Це є на сьогоднішній день мені здається успіх. (.) До 24 числа, напевно, для мене успіх був, так як напевно, моя професія, я не можу назвати професією, бо це моє життя, яким я живу вже більше шести років скажем так і для мене був успіху це коли я самореалізовувалася у своїй професії. Та, тобто, це не просто ловила кайф, але отримала певні матеріальні дивіденти, певний статус в суспільстві, певні (.) якісь відзнаки назвем це так, тобто , адже які би як би люди не говорили, що їм це не потрібно , ні, звичайно, люди хочуть, щоб про них знали пам'ятали, говорили і тому(.) , але це було до 24 числа та...

I: Саме розсередимося, зараз всі питання будуть націлені саме до того, як відбулися ці події, тобто важливо дізнатися яким для вас це поняття було до цих подій. Тому що ми зараз розуміємо, що це критичні події, які впливають абсолютно на всі аспекти життя, тому зосередимося саме на тому, як було до, поки що ми можемо це зробити, тому що ми в перехідному періоді. Добре, дуже дякую. Тоді (.) чи важливо бути успішним на вашу думку і чому загалом?

P: Знову ж таки питання складено так – чи важливо бути успішним, успішним в чому? В сім'ї, в кар'єрі, в роботі, в чому важливо бути успішним? Успішним(.) , людина яка жодного дня припустим не працювала та , але вона там в юному віці вийшла заміж і одружилася має чоловіка та дітей, вона вважає себе успішною,

вона є реалізована в сім'ї. Людина, яка цього немає вона вважає себе успішною в чомусь іншому, яка (.). Успіх це таке поняття дуже обширне і якщо так, задавати запитання, то не кожна людина зрозуміє в чому є успіх. В кожного він є свій, тобто чи важливо бути успішним, напевно, ну як для мене та, ну це моя суб'єктивна думка, але тому ж слово успішність це не має звучати як пафос. От успіх це щось таке о Боже феєрверк, я успішна, я синонім популярна, там , напевно це трішки треба розмежовувати Багато людей, хтось не розуміє загалом значення цього слова, тому кажу(.), якщо людина хоче бути, якщо людина скажем так без кар'єри, але вона є успішна, вона вважає себе успішною окей, але чи вважають її інші успішною це є друге питання.

I: Мг, добре, відповідно перейдемо до питання – в яких сферах людського життя і чому потрібно бути успішним на вашу думку?

P: Сферах людського життя(.) цікаво, ну знову ж таки, повторюсь, напевно, так як я вже перейшла до цього питання (.) успішним. Ну знову ж таки : сім'я, робота, рідні, тому що чому я так зараз буду перелічувати, тому що дуже багато хто кидається із крайності в крайність та, тобто, хтось шукає своє щастя суто в роботі, забуваючи про все що відбувається навколо, хтось шукає своє щастя суто в домашніх справах, в побуті: зранку встати, наварити борщі, поприбирати, ну от (.), дуже педантичні, от має бути все так, тобто (.), тут тяжко сказати ще в яких сферах людина би мала бути успішною та, якщо я правильно розумію про що ми говоримо (.) Напевно, тут більше все як на мене йде індивідуально, кожен повинен для себе розмежовувати, в кожного є свій успіх, я знову таки скажу, в кожного він є свій. Ми не можемо всіх ставити на один рівень, одну планку, це буде неправильно, знову ж таки моя суб'єктивна думка. Можливо, хтось зі мною не погодиться, в когось є успіх (.) і він вважає, що успішність наприклад, наприклад єдина напевно з професій, яких би я не знецінювала і говорила, що ці люди є успішні, напевно це медики. Ну не зважаючи, навіть за

останні декілька років та, тобто будь який медик, неважливо чи це санітарка чи це хірург вищої категорії це є люди успішні на мою думку. Тому що їх повинні дійсно всі поважати і сприймати їхню роботу і цінувати їхню роботу. В принципі цінувати роботу як будь якої іншої людини чи це хатня робітниця, яка в тебе працює чи це я не знаю там посол Франції в Україні.

I: Мг, добре, дякую тоді якщо узагальнити, таке узагальнююче питання, що для вас тоді життєвий успіх? Поняття життєвого успіху?

P: Боже, які питання Антоніна де ви їх набрали ці запитання (сміх), життєвий успіх краще вже з психологами говорити, життєвий успіх, ой Боже, (.), життєвий успіх .

I: Особисто Ваша думка, як ви це вважаєте.

P: Що для мене є життєвий успіх? Ну, знову ж таки, кожне питання та, от слово успіх, що таке успішність, життєвий успіх, творчий успіх, це так звана ланцюгова реакція та, яка тяне ниточку одну за другою, тому я буду повторюватись. Бо ну питання, вони є трошки тавтологічні тому, життєвий успіх. Напевно, знову ж таки кажу, мій життєвий успіх є тим, що слава богу, в мене живі батьки, в мене є любима людина збоку, в мене є любима тварина, в мене є професія (.) і в мене є мій дім, в мене є (.), в мене є друзі, напевно, їх не так багато і це класно, і в мене є багато хороших знайомих, і (.) в чому мій плюс, напевно, що що в мене є багато класних знайомств. І в цьому є мій напевно що життєвий успіх, що в силу своєї професії , і напевно в силу якось складів характеру мені вдається таки комунікувати з людьми не всіма ,звичайно, хоча життя змушує, але знаходити спільну мову і напевно це мій життєвий успіх, тому що вміння говорити і знаходити спільну мову на сьогоднішній день, я вважаю це потрібно і це десь має бути цим життєвим успіхом.

I: Тепер дякую за чудову відповідь, тепер перейдемо безпосередньо до поняття економічного успіху. Що у вашому розумінні є економічний успіх?

P: Економічний успіх, якщо так на життєвому рівні буду говорити та, то це фінансова незалежність. Тобто, коли ти розумієш, що ти ні від кого не залежний, та, твоя країна дає тобі змогу працювати, дає тобі змогу заробляти достатньо, достатньо більше скажем так, та, де ти можеш собі дозволити не просто там купити їжу, і оплатити комунальні послуги, та ти можеш щось більше, ти можеш відвідати інші країни, ти можеш собі дозволити і десь хороший відпочинок з друзями в рідному місті, напевно я назв, я назву це економічним успіхом для мене. Ну економічний і фінансовий так тотожні речі, да, але ми їх повинні також розуміти, і, напевно, для мене це є економічний успіх. Десь так.

I: Добре, чого потрібно досягти на вашу думку щоб тебе вважали економічно успішним?

P: Хм, економічно успішним, досягти. Ну знову ж таки, потрібно бути як на мене самореалізованим, хоча в наш час (.). Якщо трошки повертатись назад, я вже така дівчинка в віці та, багато людей вважають що вони економічно успішними за рахунок інших людей, ми про цей аспект теж не повинні забувати, коли наприклад, в когось там є сімейний бізнес, і він передається з покоління в покоління і людина скажем так не дуже сильно, робить якісь потуги аби досягти свого економічного успіху. Та, ну але такі люди є, ми не повинні їх десь відкидати, якщо брати про середню ланку і вище середнього людей, якщо брати середню ланку і вище середнього категорію населення, зокрема, це все таки повинна бути самореалізація. Реалізація в плані того, що ти повинен, якщо ти хочеш бути фінансово незалежним, перша за все для себе, там не просити гроші в батьків, не шукати там, (.) якоїсь легкої роботи, швидко заробити гроші, там ті швидкі кредити, назвем це так, чи просто кредити, брати в друзів гроші в

борг, потрібно саморелізовуватись, тобто ходити на підробітки шукати якусь роботу для себе, хай навіть вона тобі буде не до душі.

I:Мг.

P: Десь так.

I: Добре, дякую, уявімо, що економічний успіх це така собі вершина, яку потрібно підкорити, що отримаєте коли підкорите її?

P: (Сміх), не знаю, чесно скажу, що її отримаю, напевно, якщо людина вже має таке теж можна перефразувати більш по філософськи, людина яка досягає максимум в плані матеріального, переважно, що з цією людиною робиться їй стає скучно, людина (.) не знає куди себе подіти, вона може все купити і вона не знає куди далі ці кошти витратити. Бувають такі люди, допустим, як наш экс-екс президент та, який скотився до того, що купляли золоті унітази, золоті батони, тобто грошей було дуже багато, а якщо брати про звичайних людей, які ну більшість з тих, що я знаю вкладають кошти в благодійність, допомагають людям. Тобто, в них є все що для них потрібно, вони можуть дозволити собі максимум, який тільки можна, але я їх знаю таких, які маючи хорош.. досягти економічного успіху цієї вершини та, але ви ніколи не побачте на них дорогого брендового костюму або банально хорошу пару шкіряного взуття. Тобто вони не привикли це показувати, це теж є великий плюс, натомість вони вправно вкладають свої кошти інвестуючи їх в і різні класні проекти, кластери для молоді, що також не мало важно. Можливо, я би пішла і цим шляхом, в плані, не то що не буду купати собі хороший брендовий одяг та, я ж дівчинка все ж таки, але вкладати в класні проекти заради того, щоб наступне покоління могло себе реалізовувати і робити в три в чотири рази більше для себе да, це це круто.

I: Мг, дуже дякую за таку ґрунтовну відповідь (.), добре перейдемо до оцього фінансово успіху про який ми вже згадували. Заробляти достатньо це скільки для вас?

P: Достатньо для чого?

I: Достатньо для вас, щоб ви себе відчували

P: Для життя комфортного?

I: Так, звичайно.

P: Для комфортного життя, для буденного комфортного життя. Прртутт 30-40 тисяч гривень на місяць.

I: Добре дуже дякую, тоді (.) а плавно переходячи до цього що як ви ототожнюєте економічний успіх в матеріальному плані? Що для вас є економічний успіх в матеріальному плані? В плані того, що ви можете собі дозволити, які потреби можете задовольнити і так далі.

P: Мг, ну тож , якщо повертаючись до попереднього запитання, їх об'єднаємо обидва. То ж якщо взяти в середньому 30-40 тисяч на місяць, тобто людина я знову ж таки повторюсь не просто платити комуналку, винайняти якесь там хороше собі житло і купити якісь фаст-фуд на вулиці да, (.), для того потрібно заробляти, для особисто для мене куди би пішли ці кошти, напевно, для себе, щоб я мала якусь частину відкласти. Слава Богу не на чорний день, просто щоб були якісь гроші, які би най лежать як кажуть на Галичині, най мені лежать. Тобто я повинна бути впевнена в завтрашньому дні. (.) Ми ж не знаєм що завтра буде, правильно?

I: Звичайно.

P: От, і (.) для цієї впевненості завжди потрібно мати якісь хоча би відсотків 10% від хорошої заробітної плати, щоб ти міг собі відкласти і розуміти, що ти

достатньо заробляєш, щоб всі свої потреби на місяць оплатити. Тобто там це знову ж таки якщо брати жіночу половину людства там спа процедури певні, догляд за собою, певна побутова хімія додому там продукти, відпочинок з друзями, банальний похід в кіно (.), не знаю там, купити собі, якусь хорошу річ і ти знаєш що з легкою душею віддаєш тих -надцять тисяч гривень, бо ти знаєш, що завтра ти зможеш отримати їх знову. Ну напевно десь так.

I: Добре, кого б ви могли назвати забезпеченою людиною на вашу думку?

P: Хм, забезпеченою людиною, в наш час назвати забезпеченою людиною

I: Давайте не будемо враховувати специфіку нашого часу, а повернемося до 24 лютого

P: Я розумію, та та та. Та , навіть, до 24 лютого забезпечена людина, забезпечена людина – це та, яка от саме слово забезпечена, тобто вона має для себе певну матеріальну безпеку сама для себе. Для себе, для оточення, якщо би я би була чоловіком (проблеми із зв'язком) От слово безпека та, забезпечити за забезпечити , безпека – фінансова безпека, забезпечена людина. Якби я би була чоловіком ну я би розуміла, що мені треба заробляти в тричі більше, щоб забезпечити там себе, свою дружину, дітей, родину і тому подібне та. Так, як я є жіночка (сміх), назвем це так себе, от я розумію що я себе забезпечую і забезпечених таких як я багато, що можуть самі себе фінансово, (.), як правильно сказати (.) фінансово забезпечити, ні це тавтологія. Фінансово оплатити свої потреби, скажем так. Тобто, це людина, яка не використовує кошти інших так, от, як кажуть «от коли в сім'ї заробляють двоє та, тобто чоловік працює на сім'ю, а жінка працює на себе, саме себе забезпечує». Напевно в мене би було так, тобто гроші чоловіка це наші гроші, а ті що заробляю, це заробляю я тішусь, що я на свої потреби в когось я ці кошти не беру. Десь так.

I: Супер, Чи вважаєте, що економічний успіх проявляється у нематеріальних характеристиках, якщо так, то в яких?

P: Повторіть ще раз.

I: що не стосується, чи вважаєте ви, що економічний успіх проявляється у нематеріальних характеристиках, якщо так, то в яких?

P: Економічний успіх у нематеріальних характеристиках.

I: Так.

P: О боже, треба подумати чи таке є загалом – економічний успіх у нематеріальних характеристиках?

I: Що не стосується грошей, фінансів, заробітньої плати, що не стосується саме фінансового і матеріального еквіваленту.

P: Мг, я розумію, але питання в тому чи (...) ми можемо сказати, ну тут хіба говорити говорити (.), ну тут по любому все зводиться до грошей. Якщо ми навіть говоримо про певні якісь там підприємства та, (.) заводи, які ще працюють (.), тобто вони створюють, вони мають певний свій економічний успіх, та, люди, які заробляють, які працюють на цих заводах не багато, там різна промисловість, але саме підприємство має хороший економічний успіх. Але це нонсенс, по факту щоби шось всюди був оборот продукту по любому треба вкладати, щоби був цей економічний успіх ми повинні вкласти певну суму коштів. Це так само, як ви хочете бути успішною відкрити свій бізнес, але не хочте нічого туди вкладати. Ну це смішно, якщо ви нічого не вкложите, ви нічого не будете мати або шукайте інвестора, який грубо кажучи готовий забезпечити ваш економічний успіх так, без вашого фінансово вкладення. І якщо ви прогорите він не захоче, щоб ви йому віддавали ці кошти, ну тоді можливо, це можна назвати економічним успіхом.

I: Мг, добре, як стати економічно успішним на вашу думку?

P: Працювати, я ні де, я напевно, буду з тих людей, яка завжди скажу, мабуть через те, що я працюю з 18 років та і (.) і люди, які для мене не працюють, мені здається в будь якій сфері життя, вони які. Люди які жодного дня в житті не працювали ніколи не зрозуміють суспільство. Тобто, як воно сформовано, як воно живеться, і тому як на мене, мені зд., як на мене потрібно працювати. Будь яка праця вона завжди винагороджує, не економічно, то хоча би морально, для людини це (.) не завжди ти можеш отримати кошти, але ти можеш отримати хороші знайомства, нових людей, нові можливості для себе. Тому я завжди кажу, що (.) не потрібно соромитись працювати, робота вона (.) от бувають навіть такі люди, які кажуть: «Для чого це потрібно, це не твій рівень?» або «Нашо тобі працювати на тій роботі, пора відкривати свій бізнес» Камон, це говорять ті люди, які жодного дня не пропрацювали? Мг, смішно. Це говорять ті люди, які сидять все життя на шії в своїх рідних. Це говорять ті, люди, які (.), скажу таке негарне слово кацапською, які «садержанки» та це говорять ті люди, які (.) привикли бути альфонсами, таке модне слово. От і тому варто таких людей просто відсторонювати і ставити собі мету, працювати, добиватися успіху перш за все для себе, а не для когось. Якщо ви зрозумієте, що ви маєте свою певну копійку, відносно та, певні свої кошти, свої заощадження. Потроху ви для себе зможете зрозуміти, що от ви досягаєте оцього економічного успіху, але без праці нічого не буде.

I: Мг, добре. А чи важлива сьогодні освіта для досягнення економічного успіху?

P: Звісно, знову ж таки ланцюгова реакція запитань, освіта завжди завжди (.) була важливою як на мене, навіть якщо теоретичний матеріал не завжди збігається з практикою, тобто те, що вам викладають в університетах, коли ти приходиш на роботу, тобі кажуть це все забути тебе навчати, треба починати все заново. Ну це таке, це трошки такий міф, який потрібно розвінчувати. Це ше

таке з радянщини до нас прийшло, тому що база в університеті, вона в будь-якому випадку надається, та література, яку вам дають читати для загального розвитку, вона завжди пригодиться. Питання в тому чи ви захочете це робити, тому що колись за моїх часів багато були тих студентів, ми називали їх КБЗЕшниками, кабезешники – це ті, куда батьки запхають. Та і тому для них освіта це не важливо, просто банальне використання батьківських коштів, та, якщо вони оплачували певну цю, їм оце навчання. І в кінцевому результаті для них освіта- це не було важливо, для мене це та, тобто це повинно бути.

I: Чи погоджуєтесь ви з твердженням, що тільки талановиті люди досягають економічного успіху?

P: Ні, (.) тобто знову ж таки слово талановиті, воно є дуже абстрактне, кожен талановитий по-своєму. В нас люди ,наприклад, талановиті в чому, ну тобто знову ж таки. В нас люди із синдромом Дауна досягають хорошого успіху, які фізично не такі, як ми та. В нас люди, які з інвалідністю та, які досягають хорошого успіху, які нескорені і вони параолімпійці. Це вони досягають успіху, і тому слово талановитий, та оці люди, я називаю їх талановитими, тобто, але хоча , можливо, фізично вони не такі, як всі. Але загалом чи тільки талановита людина може ну, знову ж таки дуже абстракте запитання, треба трошки його скоректувати, тому що кожен з нас є талановитий в чомусь та. От хтось талановитий в письмі, хтось талановитий в мові, хтось талановитий, я не знаю гарно малює, а хтось гарно співає. В кожного є свій талант, ми не можемо всіх, знову ж таки рівняти під одну планку.

I: Мг, добре, а ким працюють чи працювали ваші батьки і який рівень достатку був у вашій родині або є?

P: Який рівень чого?

I: Рівень достатку був у вашій родині на момент вашого дорослішання, тобто

Р: Хороший рівень достатку, скажу так, тобто колись, мабуть коли в дев'яності роки дітки були обмежені та, то напевно в мене такого відчуття не було. Я н.. я Дитина народжена в дев'яностих, але по факту оцього трагізму ні я ні моя сім'я на щастя тоді не могли на собі відчути, тобто я не була обділена ні якимись смаколиками, ні чи ше чимось таким, тобто напавду говорю та як є. Якщо порівнювати із сьогоднішнім часом та, тобто, колись в батьків був бізнес зараз його немає, проблема в чому, проблема в курсі валют, в доларах та, тобто, проблема(.) в сучасному світі і економіці, яка була з початку 2008 року скажем так.

І: Мг, дуже дякую чи підтримують ваші рідні та близькі у вашій справі, якою ви на даний момент займаєтеся?

Р: Так, ну звичайно, тобто тут би гріх було б сказати, що ні. Так як я цією справою живу тому так.

І: дуже дякую, перша людина якій ви розповісте про власні досягнення, хто це буде?

Р: Моя мама.

І: Добре, чи вважаєте ви, що ваш розвиток залежить від конкретності середовища в якому ви перебуваєте?

Р:Ні, напевно, що ні, тому що в силу своєї професії це так не відбувається. І (..) і якщо хтось розвивається краще чим ти, перепрошу навіть не так, якщо в когось біші досягнення в чому, ну тобто, ше раз запитання, щоб я гарно сформулювала.

І: Чи вважаєте ви що ваш економічний розвиток залежить від конкретності середовища в якому ви перебуваєте?

Р: Ні, ні, ні, ні, ні мій екон, від того середовища, правильно не (.) не не не, тому що (..) скажу так, в нашій професії наш економічний розвиток залежить від нас.

Нам потрібно найперше, щоб ми економічно росли розвивати себе, свої навички, тобто знову ж таки, тюнінгувати себе скажемо так, да. І знову ж таки покращувати свою самореалізацію. Тоді буде попит на тебе, тобто, як на людину простою мовою і тоді ти будеш мати хорошу фінансову винагороду.

I: Добре, чудово, дякую. Можете ви розповісти історію економічно успішної людини, яка вас справді вразила? Можливо згадати цю особистість хто вам перший приходить на думку?

P: Мг, Ілон Макс (сміх), ой чесне слово не, серйозно не не, це не для камери, (.) так, Треба подумати, треба подумати, економічно, економічно, якщо брати з близького кола оточення, таких щоб , чесно я скажу та як є (.). Не буду вигадувати велосипед, напевно, таких людей моєї вікової категорії, з мого кола оточення наразі немає, напевно, що всі йду от до до цього успіху. Будьмо відверті люди в (.), в наш час, вони люди, які народжені як я кажу ше раз араз в дев'яності, з дев'яностого по дев'яносто треті - п'яті роки , як я вже говорила наш наш рік народження говорить сам за себе. 2000 рік ти йдеш в школу, коли закінчується, коли закінчується криваві дев'яності голодні, та ти йдеш в школу та, восьмому році обвал курсу валют, криза гривні, далі в четвертому до того майдан перший в Україні, знову ж таки впливає і на економіку нашої країни відповідно, та і на фінансах в нас відображається і так до сьогоднішнього дня. Тобто ти тільки но встигаєш вставати на свої ноги і йти вперед, як певні життєві обставини і ситуації нас змушують зупинитися і замість прогресу відбувається регрес. Тому на наш час, мені здається люди мого віку (.) станом на зараз не мають такого от економічного росту скажем так.

I: Якщо говорити про якусь можливо відому особистість це може бути або книга якась успішна або це люди із соц мереж, які ми знаєм всі це інфлуенсери чи підписані на таких і вони вас надихають і мотивують ставати кращими і розвиватись в економічному плані?

Р: Скептично до цього всього ставлюсь скажу так, можливо, це (.) знову моя суб'єктивна думка, (.) та, звичайно, якщо брати людей з соціальних мереж . Мм там окей треба назвати, я назву, там Таня Принткович, яка дівчинка з Тернополя, Петро Заставний, хлопець чик з Тернополя. Другого знаю особисто і скажем так, вони досяга..., якщо порівняти порівняти наприклад один і другого та в одного тато був мером Тернополя, він ніколи не займався публічністю не розказував, як потрібно заробляти гроші, станом на зараз він про це говорить. Скептично ставлюсь до нього знаючи те, що свої перші капітали, йому не так легко, не так тяжко далися скажем так. Тому того чого, чого він навчає кожен має оцей стартовий пакет, якщо говорити про другу половину людей і ті, які надихають робити щось , це круто круто коли людина тобі по той бік екрану, що блін - чувак вставай з ліжка і йди щось роби, не сиди, читай книги розвивайся, йди працєю дивись, як це можна зробити. (.) Інше питання, (.) чи ця людина це зробить чи ця людина це послухає, ну і перемкне і (не зрозуміло) цікаво, чи ця людина дійсно дослухається і почне щось з собою робити. Це знову ж таки і не забуваєм таку штуку, якщо говорити, що хороша книга написана людиною проте як потрібно заробляти гроші та і я знаю, що ця людина добилася дійсно успіху, і це круто. Якщо ми говоримо про сьогоднішній світ і люди, які хайпують на цьому отримують лайк і вони реально отримують бабло за то, що хтось їх слухає, а по факту та людина, яка слухає немає нічого ну це друге питання. І знаєте, і в силу своєї професії не один тренінг по економічному розвитку довелось проходити, і мені було дуже смішно, коли людина, яка (.) три години читає лекцію, як треба заробити гроші, лекцію завершує на 20 хв швидше, бо не встигає на маршрутку. І це дуже прикро, тому що до нього приходять люди, які вже їздять на своїх авто, і він розказує як треба робити далі. В свою чергу він їздить громадським транспортом, це та людина, яка каже, що реально в місяць можна заробляти 3-4 тисячі доларів і він знає як це зробити. Ну тобто це все треба ділити, зрозумійте.

I: Добре, дякую, які емоції у вас виникають коли мова йде про економічний успіх, коли у вас виникає це поняття, ви згадуєте про нього, які у вас емоції виникають, супроводжують?

P: (.) економічний успіх, емоції, так, думай, голова думай, які в мене можуть бути емоції, ну (..) повторюсь впевненість в завтрашньому дні, (.) з емоцій, впевненість те, що я можу допомогти не тільки собі, а й комусь іншому там рідним, близьким і хто потребує, (..) напевно хороші позитивні емоції, мають бути логічно та, не не.. негативу певно, що мало і все . Додам, як мені сказав один чоловік, який колись мо.. мали змогу з ним спілкуватись в період карантину, в нього реально багато грошей і він каже: «Не всьо круто, в мене нема негативних емоцій в мене все є всьо класно, мінус один, що я з такими грошима не можу виїхати десь далеко за кордон, бо кордони закриті, мусим їздити Україною». Ну якось так.

I: Як би ви оцінили свій емоційний стан згідно вашого рівня економічного успіху?

P: (.) По якій шкалі оцінювати?

I: Загалом, які у вас виникають емоції, коли ви думаєте про власний економічний успіх, станом до 24 розуміємо?

P: (сміх) Крутяк, класно, це весело, шалені плани, плани були дуже шалені, і (.) в плані по саморозвитку, в плані для себе покращенню свого здоров'я, і плани про майбутню відпустку, і (.) в подумках вже (.) ділила все що заробила, та десь там, десь туди, десь туди, а це тому, а це туди, тобто, круто, були шалені плани.

I: Добре, які емоції у вас виникають коли вас хвалять, підтримують вас, ви відчуваєте себе?

P: Піднесеною,

I: супер, дякую

P: відчуваю себе піднесеною, ти знаєш, що ти робиш все круто для себе, але не забуваєм про критику, критика теж потрібна, бо коли багато хвалять не завжди це добре, тобто самокритичною теж потрібно бути, тому, що тебе в житті хтось може похвалити, а позаочі сказати по інакшому. Тому це класно коли тебе підтримують, це тобі тебе підношує до гори, ти розумієш що да, ти йдеш в правильному напрямку, і це це це круто. Тому завжди потрібно говорити хороші слова, не тільки критикувати, але і не забувати про те, що потрібно говорити правду.

I: Що особисто вас мотивує досягати економічного успіху?

P: (.) Фінансова незалежність знову ж таки повторюсь, тобто не привикла брати гроші в когось, (..) не привикла напевно обмежувати себе, ну тобто коли ти при... людина швидко привикає до хорошого, як в економічному плані, так і в духовному моральному психологічному. Ти прив.. ну тобто, кожен, обирає свою зону комфорту і коли в тебе певні життєві обставини з тою зоною комфорту заставляють тебе вийти, відповідно люди шо? Стає погано так, та тому що ти привик жити на одному рівні, а колись проводиться жити по інакшому. Тебе це дистабілізує тому, як на мене потрібно, (.) бути фінансово незалежним, щоб людина розуміла, ну щоб ти сам для себе розумів, да, що ти йдеш правильно, по правильній дорозі.

I: На щоб ви витратили мільйон доларів?

P: (сміх), ми говорим до 24 правильно?

I: так, звичайно.

P: Зоби ми витратили на мільйон доларів? Круто. Я б напевно таки по подорожувала більше світом, витратила б трохи грошей на емоції, грошей на

допомогу потребуючим, діткам особливо, і напевно шоби здійснила мрію батьків, десь шось би зробила, добудувала б мамі четвертий поверх в будинку, нормально.

I: Якщо обирати роботу між рутинною звичною роботою, яка приносить високий дохід, високий дохід, власною справою, яка приносить нижчий дохід та вимагає більше зусиль, але приносить вам задоволення, що ви оберете? Тобто є робота рутинна, зрозуміла, яка стабільний дохід приносить і яка є в плані є нестабільною, але вам більше подобається. Щоб ви обрали тоді?

P: Аналогічно як казали одні мудрі люди: « обери роботу до душі і тобі ніколи не доведеться працювати», тому в плані фінансовому ніколи отак нагло не гналась за грошима в плані роботи, тому(.), тому десь так сталося як вона сталося. І я би вибрала напевно що цю роботу, яка тобі приносить все ж таки задоволення. Тому що коли ти приходиш на роботу, а тобі від неї погано, то жодні гроші не допоможуть.

I: Добре і останній блок це – як змінилися ваші уявлення про економічний успіх під час війни, якщо вони змінилися і як?

P: Ще раз можна будь ласка?

I: Чи змінилися ваші уявлення про економічний успіх під час війни, з приходом війни і якщо вони змінилися, то як?

P: Та, змінилися, мґ, ну тобто то як, ага я тепер зрозуміла, (.), тобто змінилися, звичайно, що змінилися тому що та як я говорила раніше , тобто ми говорили про успіх, (.) в одному контексті та, то зараз економічний успіх в нашому плані це (.) – просто добре жити, добре жити це знати те, що тобі буде за що купити їжу, тобі буде за що оплатити комунальні послуги, (..), напевно, ти маєш певні кошти на якісь потреби, і ти допомагаєш економічно і всі кошти вкладаєш тим людям, хто не має того, що маєш ти і це буде твій успіх. Тобто якщо ти

працюєш і допомагаєш армії це круто, якщо ти працюєш і допомагаєш волонтерам, це круто, це твій економічний успіх, якщо ти працюєш і допомагаєш і здаєш житло, за нормальними цінами, якщо в тебе є така можливість це твій економічний успіх, а шей платиш податок взагалі круто, якщо ти цього не робиш, ну зрозуміло це погано, але в плані якщо говорити під час воєнний стан, тобто в нас є проблеми. Особисто та люди, які родом з Західної та Західної України, тобто зіткнулися та з цією проблемою, що щоб досягнути економічного успіху треба мати стабільний заробіток хоча би, а зараз його дуже мало, тому що дякуючи тим підприємствам, є підприємства, які продовжують роботу, а є підприємства на прикро роботу або продовжують або скрочують персонали і людей або навпаки або ще гірше закриваються і все. Тобто не знають коли відновлять свою трудову діяльність і від цього знову ж таки страждають люди. Ну але якщо взяти в контексті людей, які залишилися геть без нічого, то ті люди, які без роботи, але в них є якість додатковий дохід в плані там, хто може допомогти або якісь певні відкладенні ресурси, ну це я вважаю що і ти з цих відкладених ресурсів ще можеш комусь допомогти, це твій економічний успіх.

I: Супер і дуже дякую за відповіді і останній заключний такий етап, ми оберемо фото, які стосуються економічного успіху . Перші фото, які Вам впадуть так сказати в око і будуть ототожнювати ваше уявлення про економічний успіх.

Зараз одну хвилинку, я продемонструю екран.

Налаштування демонстрації екрану

P: Економічний успіх – перша картинка, ми бачимо на ній продукти, продукти з городу, скажем так домашнього для домашнього вжитку, ну для аграріїв і для людей це може бути, до речі ну тобто, також може бути свій економічний успіх, а чому б і ні.

I: Без контексту просто обираєм фото, але обираєм декілька і ті, які найбільше ви вважаєте транслюють економічний успіх.

P: Добре, окей, гаразд, добре 3 (гроші), 8 (соціальні контакти), 10 (соціальне схвалення), 12(власна справа)

I: все достатньо так?

P: Мг

I: Супер дуже, дуже дякую . Загалом на цьому наше інтерв'ю завершено дуже дякую за відповіді вони були супер глибокими і супер цікавими на мою думку, це означає, що ви були включені в це інтерв'ю по максимуму. До побачення.

P: дякую, до побачення.

Транскрипт інтерв'ю №3 Сергій 63 роки

Тема: « Уявлення про економічний успіх в трьох поколіннях сучасного українського суспільства»

I: Тоді розпочинаємо, щоб не витратити час наше інтерв'ю на тему уявлення про економічний успіх в трьох поколіннях сучасного українського суспільства, і отже, перше питання, що для вас є успіх?

P: Отже, ми пер..перше успіх це людина матеріальна будем так казати, перше це забезпечення гідного рівня життя, людина, хоча я комуністичного виховання людина, мав би дбати в першу чергу про якісь духовні цінності, але кажу та як є , людина працює в першу чергу, щоб задовільнити свою людину, і мати можливість подорожувати.

I: Чудова відповідь на мою думку, чи важливо бути успішним на вашу думку і чому?

Р: Ну успішним, важливо бути, перше це кожна людина егоїст, має задовільнити своє его, успішність – це не тільки, там матеріальні якісь благополуччя чи матеріальні здобутки, а сам кожен чоловік може, задовільнити бути успішним в якісь іншій царині життя, сильним може бути, ще таким успішним, хитрим (сміх), але успіх це основа досягнення, досягнення якогось результату, без успіху не можна заробити, не можна, створити якомось повести за собою людей в першу чергу, якщо ти не будеш успішним і не будеш мати якоюсь харизмою, а успіх в першу чергу забезпечую наявність такого чинника, як харизми і створюєш колектив і сам, сама людинак сама по собі дуже мало може зробити, треба мати однодумців.

І: Добре, у чому на вашу думку проявляється оця успішність людини в житті загалом?

Р: Ну успішність загалом хм, це людина має мати такий внутрішній вогник якийсь, успішні люди вони завжди завжди себе ведуть інакше, як не успішні люди, от успішні люди завжди сміливо дивляться, здороваються сміливо першому якомусь і ніколи не тушуються в жодній ситуації, завжди розрулюють ті ситуації, от тому що вони знають що треба дати, якусь паузу розуму, щоб знайти вихід з даної ситуації або щоб вести перемовини якісь. Якщо виходять якісь незрозумілі непорозумілі треба роботи, і успішний, успішна людина ну в першу чергу відрізняється, ну успішна людина мусить бути жінка, біля чоловіка, в мене дружина, я так само вважаю що 90 процентів своїх якихось вчинків, я робив для того щоб дружина оцінила мої вчинки, будемо так казати, це лакмусовий папірець любого чоловіка, хто біля нього знаходиться, от. Ну і далі там ще якісь тамбудинок, блага якісь, які приходять от, тих благ людина за собою за спиною не носить, от людина ходить добре вбрана можливо, ще там якомось це не значить що вона успішна, вона може бути нещасною людиною і

добре бути вбраною, от а успішна людина манера поведінки відрізняє успішну людину, я так кажу, мені здається.

I: Добре, дуже дякую, в яких сферах тоді людині потрібно бути успішним і чому? Які сфери от ви можете назвати там, от ви згадували, там родина, можливо.

P: Перше що це має бути здоров'я, людина має бути вставати зраку і за 10 хв за 15 хі приходити в тонус і в тому тонусі працювати цілий день, работоспособность в якому там би не було галузі чи в розумовій чи в фізичній, людина має бути здорова от, щоб багато працювати і довго працювати. Друге знання, освіченність, от я людина тої школи, советської будем так казати, ніколи мені не було стидно за свою освіченість, це зразу накладає відбиток, що мені всеодно з ким говорити на яку тему, будем так казати ерудиція, завжди присутня на любій тематиці. І людина успіх, ну і приходить успіх, такий буває успіх артистичний, от людина якщо артистична така, там успіх буває. Кожна людина в світі артисть і вона мусить мати свою (нерозбірливо), люди мусять якось її плескати, ну успіх, це відображає внутрішнє світло таке йде від людини, і вона якщо ще має, таку можливість притиснути до інших людей, або привабити або притиснути своїм авторитетом, вони стають великими керівниками, там маршалами будем так казати. Я не маю такої, ну можливо я не знаю я не маю честі та здібності працювати з великим колективом людей, от в мене колектив завжди був невеликий, зараз ми бачимо це родинним бізнесом, і мені в такому форматі комфортно.

I: Чи погоджуєтеся ви з тим, що успішна людина це так яка займається громадською діяльністю або має певний політичний вплив?

P: (сміх) громадська діяльність зараз скажу, це є стан людини, одна людина там з якоїсь тисячі мусить займатися громадською роботою, тому що громадська

робота, на мій погляд і політична робота це дуже важка робота, тому що дуже багато негативу на себе бере, людина не може всім догодити, з усіх сторін на неї завжди дивляться прискіпливо відносяться до її вчинків, вона має бути відкрита, її життя мусить бути під наглядом громадськості будем так казати, ну можливо є такі люди, які отримують від того моральне задоволення, тому що громадська робота, ха передбачає мінімальне матеріальне якість задоволення від тої роботи, на відміну від політичної, але політики справжні політики, вони теж так без сріблянок мусять бути, вони мусять бути романтиками політики от, громадський діяч може бути упертий, тяжело задвінуть яку то кажуть, таку роботу. А політики мусять бути романтиками ну в мені цього немає.

I: Що ви вважаєте успіхом у духовній сфері людського життя?

P: У духовній сфері?

I: Так

P: Перше це в злагоді жити з собою, от те що ти робиш, подобалося тому, що в тобі сидит, якщо людина має гармонію з совістю своєю з дорослою, будем так казати це щасливіша людина, там вже які критерії, ну там вже різні в людей критерії є, але це головне щастя тому що, собі не зрадиш, себе не обманиш, якби там не говорив, якби там не харахорився. Але приходить такий час що ти задумуєшся і той, що в тобі сидить, він питається, скептично на тебе дивиться, повертається до тебе задом і тоді людина не комфортно себе почуває, в духовній сфері, ну відноси з богом вистроїть, тому що людина без цього не може жити, ну от якісь, ну і .. про духовне кажу що, якщо є якісь таланти, людина мусить їх в собі якість, підтримати, та не на професійному рівні цілком, але талант дається від бога від творця, можна с казати, той талант ти мусиш теж якість реалізовувати, це відноситься до духовного до духовного якогось.

I: Дуже дякую, тепер перейдемо безпосередньо до поняття економічного успіху, що у вашому розумінні є економічний успіх?

P: Економічний успіх однозначно відрізняється кількістю зароблених грошей, для мене ось так от, хто яким чином то заробляє, то далі будемо говорити, але економічний успіх, це є кількість зароблених грошей, в тому що сама економіка розуміння, це є розуміється, пере.. кількість зароблених грошей.

I: Чи важливо сьогодні бути економічно успішним і чому?

P: Розумієте економічно успішним людина для мене це в кого є межа економічного успіху, людина любить їсти там, чи їздити на якісь дорогій машині прада, він прагне до такого економічного високого рівня, багато грошей заробити щоб мати, супер супер якусь машину дорогу, іншому це задовільняється машину слабшою, але більше часу залишається на якісь інші справи, вони по-своєму, так економічний успіх, в людини на різних полицках. Є людина яка фізично працює, вона фізично заробляє вона досягає економічного успіху, від фізичної роботи, ну і там єсть прідел, межа, вона на іншу полицку не може перескочити, будем так казати, вона займається фізтичною роботою, інший займається якимсь бізнесом роздрібним, він теж має свою межу, то переходить на опт, то переходить на якісь масштаби, і на кожному результаті є свій економічний успіх, і для того, щоб можна було на одну лавку садити і економічно успішного банкіра і економічно успішного продавця з ринку і економічно успішного работягу, працівника, це абсолютно економічно успішні люди.

I: Уявімо, що економічний успіх це така собі вершина, яку потрібно підкорити, що ви отримаєте коли підкорите, тобто ви до чогось ідете і в результаті що вибудете мати?

Р: Це дуже важливо людина кожна ставить перед собою свій еверест да в економічному успіху, це залежить від амбіцій в першу чергу, людина ставить собі амбіційні до мети йде любимо шляхами. Я наприклад, по складу характеру, не являюся амбіційною людиною, в мене якісь рівень там, 30 років тому дом вже побудував, якісь такі матеріальні і можливість подорожувати будем так казати, їсти тут так якби їжа взагалі немає такого значення, якщо людина середнього достатку, ми всі добре харчуємося, от одяг, я взагалі різниці там зручний і брендовий, та нет больше різниці, будем так казати, це якісь штучні цінності, за якими ніколи не гонився і вважаю це таким ізлішком общества ці всі різні речі і тут можливо, ставити собі за мету (нерозбірливо), я ставив собі мету мати будинок, я советский чел.. людина, (нерозбірливо) поставити собі мету мати яхту, володіти літаком, от я міг собі поставити ту мету, але це мета була побудувати будинок, матеріально забезпечити ну і подорожувати, колись теж такої мети не було подорожувати, і для цього шоб чим скоріше це все мати, якщо там батьки не підтримуються або там не берем ваші якісь наследства, треба було заробити, ти старався, потім вийшли прийшли якісь нові можливості. Я перший кооператив мав, ну потім уже розкажем. От, питайте далі.

І: Заробляти достатньо це скільки для вас? Ну для вашого рівня комфортного життя.

Р: Розумієте моє комфортне життя, заключається в тому що я заробляю на себе, на будем так казати на свою родину, і мушу заробляти на колектив, тут теж важливий такий момент, що маєш колектив, там не багато людей трьоє – четверо, четверо людей, але це теж заробляння на колектив, від того як ти до людей відносися, ти ставиш рівень зарплати їм, ти міг (.) забрати собі і користуватися благами якимись або користуватися або віддати кому треба ту зарплату. Тут велика така ділема в людей в роботодавців, як оплачувати труд

найманих працівників, якщо (.) матеріально сказати, я ніколи навіть не думав скільки мені треба, от (..) нерозбірливо чотко знаю 8 тисяч 504 рубля і 20 копеек, в мене ніколи не було мінімальне є або фігуральне суми от, було добре, було менше, завжди хотілося більше заробляти, але завжди хочеться заробляти більше мати, там шось, в кубишці більше ніж тратиш, і дуже важливо щоб на протязі життя, ті трати витрати не трансформуються в якісь, дурні делікатесе ше там якісь речі, які для здоров'я там не мають, якогось суттєвого значення. Ну думаю, що для особистих потреб я взагалі там не при не прихотливий, як це по українські сказати, не примхливий та, дружина в мене прекрасно готує, ну от ми по-українські ми живемо, можна так сказати, але вже далі там якісь квартири купити на всяк випадок, машину якусь покращену, опять же там буси такі , я думаю що тепер 3 тисячі (нерозбіливо), условно 100 тисяч гривень місячно мусить приходити, бо відчувати, тобто мусить бути фонд, фонд страховий який, гроші в обороті є такі ризики, в мому бізнесу дальше будем говорити, мусить бути страховий фонд якийсь,

I: Добре, кого можна назвати забезпеченою людиною на вашу думку?

P: Людина яка (.), оплачує всі рахунки, живе у власному домі, дом мечти там може бути побудований, але побудований не там якісь з своїх, жінка, дру дружина показник, (сміх), мусить бути вбрана відповідно, щоб не мати претензій, ну маш.. автомобіль для пересування і подорожувати , куди хоч поїхати, то для мене особл.. особливих якихось немає. От мені подобається польська така, польський не досвід, а польська (.) середньостатистична людина, ми хо.. мені подобається в них дом, робота, машина в кожного, є можливість кудась поїхати, заїхати в супермаркет взяти телегу і не дивитися скільки шо коштує, ну для мене отакі оце заспокоює. Рівень такий заспокоює, робиш шо хочеш, їсиш шо хочеш, але разом із тим мусиш ощадливим бути, як людина ощадлива.

I: Якби у вас запитали, якою справою ви б займалися постійно не отримуючи за це гроші, яка б це була справа?

P: Не отримуючи гроші,

I: та, та тобто задоволення, що воно вам це приносить і вам достатньо цього

P: Задоволення (.), якесь таке воно

I: Це таке запитання, яке от виявляє те, що вам подобається і те би чим ви займалися, не залежно від того, який рівень достатку воно приносить.

P: Ну це була б однозначно, якась мастєрова справа шо шось робити, робити творити з дерева, (нерозбірливо) будь яка така справа, яка приносить чоловіче задоволення від того шо ти чоловік, от маєш можливість шо шось зробити своїми руками, це.. це можна було б, але розумієте шо це ну задоволення воно на кілька годин, але мусить бути мусить бути далі крім задоволення, мусять бути гроші. Руками робити, робити руками вироби з дерева, будем так казати, це моя мрія, і так як би хобі.

I: Як стати економічно успішним на вашу думку? Що потрібно для цього зробити?

P: Вставати рано, вставати рано обов'язково, це треба якісь такі.., може я розумію, там є якісь такі сови, є жаворонки будем так казати, але якщо вона встає зранку, виходить на двір і стає ногами на землю, і дивиться на енергетику від сонця і від якогось оточуючого від пташок, всьо вона заражається, бо щоб стати успішним, всеодно треба мати те здоров'я, ту енергетику хотіти, бо щоб хотіти треба щоб була в заду жінка, каралева на яку (нерозбірливо) , якісь діти щоб збули, ну це вже згодом, але першоначальна молодому, молодій людині, (нерозбірливо) скільки років, мусить розуміти шо тобі ніхто не допоможе, шо ти сам мусиш то всьо все зробити, як будеш надіятися на когось варіантів немає

або станеш залежним або в очікуванні все життя, коли хтось вмере і тобі спадок залишить, і (...) я б сказав би що приготувитися до того треба, мати багаж за собою, бути сильним здоровим (сміх), красивим і знання мати. І тоді вперед в житті йти, (нерозбірливо) ну дуже багато є доріг варіантів, якщо йти якимось шляхом, тобто топтати шлях успіх і він завжди тебе знайде.

I: Чи підтримуєте ви твердження про те, що лише плідна праця приносить хороші результати і чому?

P: Нє, нє є везунчики є щаслівчики, будем так казати нє я (.) треба займатися плідною працею, але завжди тоді (.), ви розумієте шо є ізімани, завжди є ізімани є дурні гроші і нікуди від того не дінеся, і завжди бажане бажане для кожної людини це кинути туди і шось або виграти шоб тобі прілітело, от я як там нормальний я є азартна людина, я розумію, що можна прожити і граючи рулетку, можна прожити, ну але це теж, ну той же нє прийдьот той самий з тою роботою, везьо.. везьот не визучим, а умелим. Всеодно той елемент фарта він на 90 процентів від з якоїсь з якоїсь праці, ну і це дуже рідкий момент, ну є чоловіки альфонси, теж дуже рідкі. Я думаю, шо тільки от якась робота, можливо, от визначитися в якій царині с. .с.. себе прикласти. От тому шо є швидкі бізнеси там зразу видно чи маєш там виграш чи плюс чи мінус, ну а є такі лонглей, довготривале це треба мати терпіння, шоб досягнути там бачити успіх там через десять років чи там через 5 років зробити, то тре мати такий характер, я наприклад лонглей не признаю .

I: Чи знаєте ви про теорію 5 рукостикань і чи вірете ви що можна стати економічно успішним тільки маючи хороші зв'язки?

P: Да

I: Та, чому?

Р: да, да в мене був колись, я значить багато зустрічався з людьми, і є такі знакові зустрічі, от, колись дуже багато людина російський ну тіпа олігарх, він мені каза.. казав Сірйожа каже, ніколи не знаєш, як ето самое треба оказатся в нужное время в нужно месте і каже буш пнутися ето самое, але якщо будеш пнуться, але немає зканоства це ето самое (нерозбірливо) ніколи не досягнеш отого порша, якого я купив за сто тисяч в якого не можна взяти пасажирів біше як два. Але я би при тих олігархіческих грошах був би абсолютно нещасною людино, його жінка кохана не любила в нього там дитини не було, він запив лікувався від алкогольно.. і залежності і він ходив як зима в костюмі в нього був костюм з кози з тяньшанської, отакі шо пов'язувать через кільце, будем так казати, ти знімеш з нього той костюм, простий алкогольік. От, і (.) 5

рукостискань це дуже велике значення має (.), людина яка може не дружити, але (.), я друзів не маю, але дуже багато маю товаришів і багато знайомих маю і, якби я там хотів той бізнес свій розвивати будем так казати, в мене є нароблено дуже багато, дуже велике коло знайомств, якіх я. Навіть оця ситуація, яка була в Польщі, яка була війна сталася, я як зі своїми тими (нерозбірливо) виїхав в Польшу, мені кілька людей відвезло запропонували добре жи..житло, і це не купиш за гроші, це тільки за те, шо там колись якось представився і тобі симпатизують будем так казати, а (.) рукостискання. Я своїх внуків от вчу щоб завжди пожимаєш руку от в очі подивився, і руку не можна лудочкой ніколи давати і ці раз два три знайомства заводять дуже багатьох людей на вершини заводять.

І: Добре, дуже дякую чи підтримуєте ви твердження про те, щоб щось здобути необхідно щось вкласти?

Р: Ну вік іТ- технологій, можна тіки (сміх), можна не вкладати можна, можна (нерозбірливо), необхідно щось вкласти. От жив колись з математиком, тяжко писав диплом там якийсь на сто сторінок, а в нього диплом був пів сторінки –

формула якась там доведена от, і він завжди казав, каже що не обов'язково такі труди писати, не обов'язково лопатой кидать, можна от просто без якісь матеріальних вкладень, можна (нерозбірливо). Розумом люди заробляють без матеріальних вкладень, це не вкладення, це знаєте я рахую що розум і знання це нематеріальні вкладення, можна заробити без матеріальних вкладень.

I: Ким працювали чи працюють ваші батьки і який рівень достатку був у вашій родині, коли ви зростали з батьками?

P: .. був советский союз, я з 59 року, (..), радянський союз дуже сильно всіх нівелював, рівняв, я вважаю, що в радянському союзі 70 процентів жили однаково, однаково, хоча в нас в батька був там мотоцикл, автомобіль був жигулі, але всеодно ми їли картоплю, капусту квашену там, .. стояли там потім в черга стояли, їли там з того магазину ну зовсім всі не відрізнялися, і щоб заробити треба було кабана тримати, я вважаю що ми жили (.), ми жили так як всі, ніхто не виділявся, і мрія заробити якісь гроші, це була проблема їх не було де показати, не було де їх потратити, ніхто там не тратив їх, ми абсолютно рівні були. Ми не комплексували, не комплексували серед дітей серед юношества, ми не комплексували ні в чому матеріальному, матеріальних якихось речах.

I: Чи підтримують вас ваші близькі у справі, якою ви займаєтеся на даний момент?

P: (сміх) мене підтримують, головна підтримка моя, що не лізуть в бізнес, це теж підтримка така, що не пхаються, ну я працюю з своїми дітьми, ми ходимо в одне місце в один офіс приходимо, о тіки так якби (.), діти не по проф...після закінчення школи я їм запропонував вудочки як то кажуть, розказав і вони прекрасно справилися з тою своєю своєю функцією, от розумних дітей. Ми всі заробляємо, всі дружно живемо, ніхто нікого в бізнес не лізе, я .. як батько

допомагаю усім, от, але вони прекрасно в мене справляються, в якомусь навіть такому (.) виробничому житті, являються прикладом.

I: Перша людина якій ви розповісте про власні досягнення, хто це буде?

P: Про власні досягнення (.), перед кимось хвалитися своїми досягнення, це правило поганого тону, будем так казати, це або там (.) заробив гроші приніс додому, кинув там в обчій котьол будем так казати це досягнення, виробничі досягнення ну я не знаю тут, це успішна сделка , це таке не по мужські хвалитися, заробляння денег, для мене це не чоловічі доблесті, чоловік доблесний може бути сміливим, сильним, он бабку перевести через етот самий, це є чоловіча доблесть, а заробляння грошей, це є обов'язок чоловіка, зранку встав, пішов з пещери мамонта забив і для того, для того тоді до тебе може снезойті жінка, яка може жити разом з тобою, я думаю шо хвалитися там економічними успіхами, то нема чо, просто нема чо хвалитися ..

I: Чи вважаєте ви, що ваш розвиток залежить від конкретності середовища в якому ви перебуваєте? Чи важлива для вас конкуренція?

P: Звичайно важлива конкуренція, тому що чоловіки вони по своїй природін найбільш конкурують в усьому, в усьому чоловіки конкурують, тіки сіли за стіл побачилися, вони вже конкурують між собою або самка або економічний успіх або шо. Ми живемо в світі нечесної конкуренції, чесна конкуренція то на ринзі, вийшли вот ето самое і мають, а там хто скаже і шо, ну знаєте, шо конкуренция заставляє підтянутися, дивишся я там по виставках їжджу по Європах, по всіх різних країнах, я бачу люди, які дуже працьовиті, голландець на суботу неділю голландець він 5 мов чи 6 мов знає, йомі 5 років назад вже той, етот (сміх), як блекбері тіліфон ето самое , вже літав вже шо небуть сказали, він вже записував, 4 місяці чи 5 місяців він до тебе передзвоне шось скаже, він дуже організований, от, але (.), виходить якась інша ситуація з виробничої ситуації

виходиш, ти розумієш що він сильніший як (нерозбірливо), вже починається якась там чоловіча частина зустрічі чи якась там , петухом хвіст розпустити, конкуренція це дуже корисна і вона абсолютно звенить кожної миті, 100 відстоків, а якщо там вже біше, а якщо говорити, якщо вже конкуренція, в твоїй галузі, якій ти плакаєш, от хочеться тобі пакость зробити, ну але не робиш пакость, є межі.

I: Чи можете ви розповісти історію економічно успішної людини, яка вас вразила?

P: Екон.. якоїсь людини

I: Ну от ви це почули там дізнались вас це вразило, можливо для вас являється прикладом можливо просто там

P: Ну я розумію про що ви, погано мене вражають успіхи наших новорішень, от я не люблю от такого оцього бізнеса швидко, який зробився зараз на моїх очах в Україні, я не люблю цих людей, бо в 90 році знаю на чому це все було зав'язано на якомусь бандітизмі і не на чесних методах, а щоб людина була для мене прикладом, яка заробила, я навіть .. навіть історично..(нерозбірливо) , я навіть немаю от перед собою от готової відповіді, якщо згадаю, я вам завтра скажу, хто мене вразив своїм зароботком. От має моя дочка мені подобається як бізнесмен, яка швидко гроші заробила, стала абсолютно самостійною і незалежною фінансово, діти, машини, квартири все сама, вона до мене в багтьох таких чоловічих конкуренційних, вона для мене приклад, хотів би на дочку похожи бути.

I: Які емоції у вас виникають, коли мова йде про економічний успіх, що ви відчуваєте при цьому коли ви про це говорите або коли ви говорите про власний економічний успіх?

Р: ну я вважаю що чужому економічному успіху завжди заздрість є такий момент, він не відрізняється, але це швидкоплинне і воно таке не чорне, не чорна заздрість будемо так казати, а (.) собі за свій економічний успіх, я якось рівно до того відношуся, є багато в житті моментів, хвилини і галузей в яких там можна тратити свої емоції от , а то це просто потреба така, але хоча люба обладка, яка успішно проходить вона приносить задоволення.

І: супер, які емоції у вас виникають, коли ви отримуєте власний дохід? Ну це щось було схоже до вашої попередньої відповіді, але це стосується більш вашого доходу?

Р: Яка є, яка емоція ну от (сміх), такі ж пиша, задоволення від того, що ти знаєш що ти гроші заробив, економічно маєш успіх, що ти можеш далі розвиватися або щось зробити або що, ну комусь докажеш, це задоволення в першу чергу да (нерозбірливо) своєї егоїстичної риси, яку заробив всі тебе будуть любити і краще відноситися, чоловіка не можна любити, який не заробляє.

І: На щоб ви витратили мільйон доларів?

Р: Я, ну роздав би на близьким, дітям, знайомим багато, бізнес би до розширював, там щось якісь би не вкладав би в невідомо що в проценти, постарався б щоб всі були добро пам'ятали, ну і хватило на якісь дрібниці життя, може мене б і зіпсував би, я б не хотів мати такий мільйон дурних денег будемо так казати, заробити мільйон це важко от, перший мільйон завжди найважчий, він так якби, із нашим (нерозбірливо) калакольня будемо так казати, вона не передбачає там виїзда за кордон чи виїзда там на якісь острова, завести прислугу, я не до цього, молодий я би прагнув той мільйон, не знав би де його потратив

І: Якщо обирати роботу між рутинною, звичною роботою, яка приносить високий дохід і власною справою, яка приносить нижчий дохід і вимагає більше

зусиль, але приносить вам задоволення, що ви обирете, тобто робота рутинна звична?

Р: Я рутинною роботою по определіненію по складу характера не можу заніматись, в мене був досвід життєвий я працював в управлінні лісового господарства сидіти за столом, за тебе рішення хтось інший приймав, там треба було звітуватися, це робота не для мене. Я люди на творча мені треба, пальот, пальот треба,

І: І переходимо до останнього блоку наших запитань, тобто всі ми знаємо який стан зараз відбувається в Україні і що зараз є війна, чи змінилася ваші уявлення про економічний успіх під час війни, якщо так, то як і чи повпливала ця ситуація загалом на ваше бачення економічного успіху у вашому житті?

Р: Мені трохи повезло, що я займаюся такою сферою діяльності, як там торгівля сажанцями і все що там до ягідництва, ягідництво зараз взагалі в прирогативі наших людей, кожен там якийсь город має, хоче нову, нову завести новий сорт, ше шось, я такого катастрофічно нічого не бачу, будем для себе будем так казати, ну велика кількість клієнтів відійшла тимчасово окупованих територій, менше заробиться, от тут зараз вижити і не заробити на крові й ділі, гріха не заробити (сміх), важливо для мене такі, бачу такі зродки там десь дьорнути, іншим би разом не задумувався би, щоб заробити можна було, а зараз отакий психологічний момент такий є, що краще не зароблю, хоча можна було б навіть не тішитися , зароблю не відам, а вдруг не віддам, а вдруг зароблю на чужій біді, ця ситуація, яка склалася для мене не критична для мого бізнесу.

І: Оберіть фото які найбільше транслюють економічний успіх ?

Р: Куча грошей, це не економічний успіх,їх можна і в спадок отримати, колектив асоціюється з успіхом, але не з економічний успіхом, годинник ну це

значить бути , це предмети розкоші можуть передатися в наслідство, комплекс
– фотографія з багатьма факторами.